

ROLI I NDËRMJETËSUESVE NË INTEGRIMIN E KOMUNITETEVE ROM, ASHKALI DHE EGJIPTIAN NË SISTEMIN ARSIMOR

Një studim mbi punën
e ndërmjetësuesve
arsimorë gjatë 2013.

Raport studimi

Haxhere Zylfiu
Selim Mehmeti
Skender Mekolli

Prishtinë
2014

Supporting Access to Education and Intercultural Understanding

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

Autorë të raportit:

Haxhere Zylfiu - udhëheqëse e projektit

Selim Mehmeti - bashkëpunëtor profesional

Skender Mekolli – bashkëpunëtor profesional

Ekipi hulumtues:

Zehrije Plakolli

Sahare Reçica

Ibadete Morina

Arbnesha Mexhuani

Lektor:

Bekim Morina

Falënderime

Falënderojmë të gjithë ata që mundësuan dhe dhanë mbështetje të pakursyer në realizimin e studimit "Roli i ndërmjetësuesve në integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimor në Kosovë*", pa ndihmën e të cilëve studimi nuk do të mund të realizohej dhe të përfundonte me suksesin e synuar. Në veçanti falënderojmë:

Kushtrim Visoka – koordinator i programit të ndërmjetësimit arsimor në 'Ballkan Sunflowers Kosova', për mbështetjen e pakursyer në raport me realizimin e studimit, në veçanti për ofrimin e informacioneve dhe materialeve relevante për studim;

Ndërmjetësuesit arsimorë të komunave të përfshira në programin e ndërmjetësimit të BSFK-së, në veçanti ndërmjetësuesit e komunave të përfshira në studimin tonë: Feriz Rizahi dhe Almir Berisha - Fushë-Kosovë, Mehdi Berisha dhe Selim Mustafa - Obiliq, Nderim Prizreni - Gjakovë, si dhe Sali Berisha - Pejë, për informacionin e ofruar dhe ndihmën në aranzhimin e takimeve me subjekte të ndryshme të përfshira në studim në komunat përkatëse.

Koordinatorët e Qendrave mësimore, Miranda Fondaj - Obiliq dhe Rrahman Stollaku -Fushë Kosovë për informacionin dhe bashkëpunimin e ofruar për realizimin e studimit

Falënderojmë të gjithë nxënësit, prindërit, mësuesit, udhëheqësit e shkollave, zyrtarët dhe përfaqësuesit e institucioneve dhe të organizatave të ndryshme për informacionin dhe bashkëpunimin e ofruar për realizimin e studimit.

*Ky emërtim nuk paragjykon qëndrimet mbi statusin dhe është në përputhje me Rezolutën 1244 të KSKB-së dhe Opinionin e Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë mbi Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës

■ PËRMBAJTJA:

Përmbajtja:.....	4
I. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE.....	7
II. HYRJE.....	11
1.1. Arsyeya e studimit.....	11
1.2. Qëllimi dhe objektiva e studimit.....	11
1.3. Fushat kryesore të hulumtuara.....	11
1.4. Metodologjia e studimit.....	12
III. KONTEKSTI I PROGRAMIT TË NDËRMJETËSIMIT ARSIMOR.....	15
3.1. Gjendja arsimore e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian dhe iniciimi i programit të ndërmjetësimit arsimor.....	15
3.2. Historiku i programit të ndërmjetësimit në Kosovë.....	17
3.3. Qëllimi i programit të ndërmjetësimit arsimor, roli dhe detyrat e ndërmjetësuesve.....	19
3.4. Struktura aktuale e programit të ndërmjetësimit arsimor.....	20
3.5. Korniza ligjore e ndërmjetësimit.....	21
IV. REZULTATET/GJETJET E HULUMTIMIT.....	24
4.1. Specifikat e mbështetjes në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së.....	24
4.1.1. Shtrirja dhe shkalla e mbështetjes në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së.....	24
4.1.2. Aktivitetet e realizuara nga ndërmjetësit arsimorë dhe modalitetet e punës së tyre me rastet e përfshira në program.....	26
4.1.3. Rezultatet e punës së ndërmjetësuesve në uljen e braktisjes së shkollës.....	29
4.2. Praktikrat dhe rezultatet e bashkëpunimit të ndërmjetësuesve arsimorë me palët e interesit në kuadër të programit të ndërmjetësimit.....	33
4.2.1. Bashkëpunimi i ndërmjetësuesve arsimorë me aktorët kryesorë të shkollave të përfshira në studim.....	33
4.2.2. Bashkëpunimi i ndërmjetësuesve arsimorë me institucione të nivelit qendror dhe lokal.....	37
4.2.3. Kontributi i organizatave të tjera në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së.....	41
V. PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME.....	43
5.1. Përfundime.....	43
5.2. Rekomandime.....	46
Burimet.....	48
SHTOJCA 1.....	49
SHTOJCA 2.....	65
SHTOJCA 3.....	66

■ LISTA E SHKURTESAVE:

AKK	Autoriteti Kombëtar i Kualifikimeve
BSFK	'Ballkan Sunflowers'
CZDA	Ndihma Çeke për Zhvillim
DKA	Drejtoria Komunale e Arsimit
ECMI	Qendra Evropiane për Çështje Minoritare
EPRBM	Ekipi për Parandalim dhe Reagim ndaj Braktisjes dhe Mosregjistrimit në arsimin e detyruar
IPK	Instituti Pedagogjik i Kosovës
KE	Këshilli i Evropës
KFOS	'Kosovo Foundation for Open Society' (Fondacioni i Kosovës për Shoqëri të Hapur)
KDSH	Këshilli Drejtues i Shkollës
KP	Këshilli i Prindërve
KN	Këshilli i Nxënësve
MASHT	Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë
OSBE	Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
QM	Qendrat Mësimore
SIA	Sistemi i Inspektimit Arsimor
SMIA	Sistemit të Menaxhimit të Informatave në Arsim
TIP	The Idea Partnerschip
UNICEF	'United Nations Children's Emergency Fund' (Fondi i Kombeve të Bashkuara për Fëmijët)
VoRAE	Voice of Roma, Ashkali and Egyptians
ZKKK	Zyra Komunale për Komunitete dhe Kthim

■ I. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Studimi për *Rolin e ndërmjetësuesve në integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimor* paraqet një analizë të situatës aktuale të ndërmjetësimit arsimor dhe të rezultateve të arritura në periudhën janar - dhjetor 2013, në lehtësimin e komunikimit në mes të akterëve kryesorë të shkollës, institucioneve të arsimit në nivel qendror dhe lokal, si dhe partnerëve mbështetës të arsimit, në përpjekje për përmirësimin e vijueshmërisë në shkollë dhe në parandalimin e braktisjes së shkollës nga fëmijët e këtyre komuniteteve.

Studimi është realizuar nga Instituti Pedagogjik i Kosovës, me mbështetje të Këshillit të Evropës (KE) dhe 'Balkan Sunflowers Kosova' (BSFK). Rezultatet e studimit dhe rekomandimet do të shërbejnë si një bazë orientuese për plotësimin e politikave arsimore që lidhen me integrimin e komuniteteve në arsim dhe për aktivitet që MASHT-i, DKA-ja, shkollat, Këshilli i Evropës, 'Ballkan Sunflowers' dhe partnerët tjerë i planifikojnë për të mbështetur integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë, në programe dhe projekte të ndryshme dhe në veçanti në kuadër të programit të ndërmjetësimit arsimor.

Studimi u realizua në gjysmën e parë të vitit 2014. Hulumtimi u realizua në katër komuna të Kosovës: Fushë Kosovë, Obiliq (përfshirë edhe Plemetin), Gjakovë dhe Pejë, në gjithsej nëntë shkolla. Mostra e përfshirë në studimin në terren përbëhet prej 262 respondentëve (drejtues të shkollave, mësime, nxënës, prindër, zyrtarë të arsimit në nivelin qendror dhe lokal, përfaqësues të qendrave mësimore, ndërmjetësues arsimorë dhe partnerë të ndryshëm që janë mbështetës të arsimit në Kosovë).

Rezultatet e studimit janë të përmbledhura dhe sistemuara në katër pjesë kryesore të raportit dhe në anekset e bashkëngjitura në fund të tij

Hyrja paraqet arsyen e studimit, qëllimin dhe objektivat e studimit, fushat kryesore të hulumtuara dhe metodologjinë e zbatuar.

Pjesa e dytë paraqet kontekstin e programit të ndërmjetësimit dhe gjetjet nga shqyrtimi i kornizës ligjore dhe materialeve/dokumente tjera që ndërlidhen me punën e ndërmjetësuesve arsimorë.

Pjesa e tretë e raportit përfshin rezultatet/gjetjet në raport me: (i) përfshirjen, aktivitetet e zhvilluara dhe ndikimet e ndërmjetësimit në përmirësimin e pozitës arsimore të fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian dhe (ii) praktikën dhe rezultatet e bashkëpunimit të ndërmjetësuesve arsimorë me palët e interesit në kuadër të programit të ndërmjetësimit. Përfundimet dhe rekomandimet e studimit janë paraqitur në pjesën e katërt.

Pjesa e shtojcave përfshin të dhënat e detajuara lidhur me mostrën e studimit, tabelën me rezultatet specifike të analizës së bazës së të dhënave të ndërmjetësuesve arsimorë dhe me materiale plotësuese të programit.

Të gjeturat më të rëndësishme nga studimi për *Rolin e ndërmjetësuesve në integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimor* janë përmbledhur në pjesën në vijim.

1. Analiza e kontekstit të programit të ndërmjetësimit tregon se programi i ndërmjetësimit arsimor në Kosovë dhe angazhimi i ndërmjetësuesve në këtë program erdhi përmes projektit BE/KE "Ndërkulturalizmi dhe Procesi i Bolonjës", realizuar në vitin 2008-2011, me mbështetje nga Këshilli i Evropës dhe në bashkëpunim me MASHT-in dhe institucionet vendore dhe ndërkombëtare që veprojnë në Kosovë. Organizatë bazë për realizimin e programit që nga viti 2010 është BSFK-ja, ndërsa KE ka vazhduar me realizimin edhe të projekteve të tjera siç është projekti QASJA, të cilat, në mbështetje të realizimit të objektivave dhe aktiviteteve të tyre kanë përfshirë angazhimin e ndërmjetësuesve arsimorë. Aktivitetet e mbështetjes me programin e ndërmjetësimit kryesisht janë realizuar përmes dy modaliteteve: (i) përmes aktiviteteve në Qendrat mësimore, dhe (ii) përmes aktiviteteve të ndërmjetësimit arsimor në shkollë, familje dhe komunitet. qëllimi i tyre është ofrimi i mbështetjes për rritjen e qasjes në arsim për fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, duke inkurajuar regjistrimin me kohë të fëmijëve në shkollë, përmirësimin e vijueshmërisë si dhe parandalimin e braktisjes së shkollës.

Ndërmjetësuesit e përfshirë në program janë pjesëtarë të këtyre komuniteteve, e kanë të përfunduar së paku shkollën e mesme dhe janë të dëshmuar për kontribut edhe përmes angazhimeve paraprake në programe dhe aktivitete të projekteve të ndryshme të organizatave që merren me mbështetjen e arsimimit të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, si KFOS, Terre des Hommes, UNICEF, etj. Që nga fillimi i programit të ndërmjetësimit të BSFK-së, ndërmjetësuesit janë pjesë e vazhdueshme e proceseve trajnuese lidhur me aspektet e ndërmjetësimit arsimor. Në vitin 2012 BSFK/OSBE ka hartuar pakon trajnuese për zhvillimin profesional të ndërmjetësuesve, mirëpo programi i trajnimit ende nuk ka status të licencuar dhe akredituar nga institucionet përkatëse (MASHT-i dhe AKK-ja), edhe pse BSFK-ja ka parashtruar kërkesë për licensim të këtij programi që nga viti 2012.

Në aspektin legjislativ, realizimi i programit të ndërmjetësimit arsimor dhe angazhimi i ndërmjetësuesve në këtë program ende nuk është rregulluar me ndonjë dokument të veçantë legjislativ. Realizimi i deritanishëm është rregulluar me marrëveshjet e bashkëpunimit në mes të BSFK-së dhe komunave të përfshira në program, si dhe me kontratat e angazhimit të ndërmjetësuesve në program, të hartuara nga BSFK-ja, mbështetur në legjislationin në fuqi. Gjatë vitit 2013, programi i ndërmjetësimit është shtrirë në nëntë komuna të Kosovës: Shtime, Ferizaj (fshati Dubrave), Podujevë, Pejë, Fushë-Kosovë, Lipjan, Gjakovë, Graçanicë, dhe Obiliq, përfshirë edhe Plemetinin.

Me qëllim që ndërmjetësimi të bëhet mekanizëm i qëndrueshëm për mbështetjen e integritetit të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimor në Kosovë, rekomandohet që MASHT-i të nxjerrë një udhëzim administrativ, i cili rregullon pozitën, rolin, detyrat dhe përgjegjësitë e ndërmjetësuesve, si dhe përcakton rolin e MASHT-it, DKA-ve dhe shkollave për mbështetjen dhe bashkëpunimin me ndërmjetësuesit arsimorë. Gjithashtu, rekomandohet që mbi bazën e këtij dokumenti, MASHT-i dhe DKA-të të bëjnë institucionalizimin e profilit të ndërmjetësuesve arsimorë, duke e përfshirë atë në strukturën e personelit mbështetës që lidhet me shkollat dhe komunën.

Për të pasur një program të qëndrueshëm të zhvillimit profesional të ndërmjetësuesve, rekomandohet që BSFK-ja së bashku me partnerët zbatues të rishikojë programin e trajnimit për ndërmjetësim arsimor, ta plotësojë atë me praktika të mira të ndërmjetësimit në kontekstin e Kosovës, të cilat kanë sjellë rezultate të matshme për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë, si dhe të riaplikojë në MASHT për akreditimin etij.

- 2. Baza statistikore e programit të ndërmjetësimit** (School Mediation Client Database) e krijuar nga BSFK është një platformë e mirë për evidentimin dhe promovimin e punës së ndërmjetësuesve në integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë.

Referuar të dhënave nga baza statistikore e programit të ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së për vitin 2013 (School Mediation Client Database), nga numri i përgjithshëm i komunave të përfshira janë mbështetur gjithsej 980 individë/persona të mbështetur gjithsej kanë qenë 980, prej të cilëve, 441 janë mbështetur më shumë se një herë, të cilët, në bazën statistikore janë shënuar si raste të përsëritura. Me rastet e përsëritura, numri i mbështetjeve gjatë vitit 2013 arrin shifrën 1421.

Numri më i madh i mbështetjeve në program përfshin (i) përmirësimin e vijueshmërisë në shkollë (475 raste të mbështetjes), rikthimin e nxënësve në shkollë (321 raste të mbështetjes) dhe (ii) informimin apo mbështetjen për përfshirje në programin e mësimin intensiv (134 raste të mbështetjes). Nga numri i përgjithshëm i rasteve, gjatë viti 2013, 1217 e tyre ose rreth 85% janë mbyllur si raste në program, kurse 199 ose mbi 14,1% figurojnë të jenë raste të hapura dhe vazhdojnë të jenë edhe më tutje pjesë e mbështetjes në program.

Nga numri i përgjithshëm i rasteve që në bazën e të dhënave figurojnë si raste të mbyllura, 946 (77,7%) janë raste në të cilat ndërmjetësuesit kanë arritur sukses në mbështetje, përdërisa 269 (22,1%) raste kanë përfunduar pa ndonjë sukses referuar qëllimit të mbështetjes. Për 2 (0,2%) raste të tjera mungon informacioni sa i përket suksesit të mbylljes.

Nga 268 raste sa figurojnë të jenë hyrës si braktisës së shkollës në bazën e të dhënave të BSFK-së, gjatë vitit 2013 u arrit që 243 (90,7%) e tyre të marrin statusin e rasteve të mbyllura/përfunduara me mbështetje, ndërsa me 25 prej tyre vazhdoi mbështetja edhe gjatë vitit 2014. Falë aktiviteteve mbështetëse të ndërmjetësuesve në komunat përkatëse të përfshira në program, rezultoi që 131 (53,9%) e rasteve të mbyllura të jenë raste me të cilat ndërmjetësuesit kanë arritur sukses në mbështetje, e që nënkupton integrim të sërishëm të tyre në procesin mësimor. Për të arritur këtë sukses, ndërmjetësuesit kanë bashkëpunuar edhe me institucione qendrore dhe lokale, OJQ, qendra mësimore, komunitetet dhe mekanizma të tjerë mbështetës, si DKA-në, zyrën avokuese në komunë, përfaqësuesit e komuniteteve në komunë, Kryqin e Kuq, Policinë, me TIP, VoRAE, shkollat, EPRBM etj.

Me qëllim që të promovohet roli dhe rezultatet e punës së ndërmjetësuesve, rekomandohet që BSFK-ja, komunat dhe shkollat që kanë përfituar nga programi i ndërmjetësimit të publikojnë rezultatet e punës së ndërmjetësuesve, përmes fushatave të ndryshme, publikimeve në medie lokale dhe qendrore, raporteve të rregullta dhe botimeve të veçanta. Kjo qasje do të mund të ndikonte në sensibilizimin e institucioneve, komunitetit dhe të partnerëve mbështetës rreth rëndësisë së rolit të ndërmjetësuesit, si dhe do të mund të sigurojë mbështetje shtesë për programin e ndërmjetësimit.

- 3. Analiza e rezultateve të hulumtimit me akterët e shkollës** (drejtues të shkollave, mësimdhënës, nxënës dhe prindër) për bashkëpunimin e tyre me ndërmjetësuesit, tregoi se shumica dërmuese e akterëve kryesorë në nivel shkollë janë të informuar se në shkollat e tyre veprojnë ndërmjetësues arsimorë, janë në dijeni me rolin e tyre dhe kanë vlerësime pozitive lidhur me këtë angazhim. Rezultatet tregojnë se kontributi i ndërmjetësuesit për shkollën kryesisht është dhënë në regjistrimin e fëmijëve në shkollë, përmirësimin e vijueshmërisë në mësim, përmirësimin e sjelljeve të nxënësve në shkollë, arritjen e komunikimit të mirë mes familjes dhe shkollës, parandalimin e braktisjes së shkollës nga ana e nxënësve, kthimin në shkollë të nxënësve që e kanë braktisur shkollën, regjistrim dhe vijim të mësimin intensiv, si dhe në inkurajimin e vajzave për regjistrim në shkollë.

Për përmirësimin e vijueshmërisë së shkollimit dhe uljen e braktisjes së shkollës nga fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, secila shkollë e përfshirë në programin e ndërmjetësimit duhet të aplikojë strategji të bashkëpunimit me ndërmjetësues, përmes së cilës: (i) do të sigurohen kushte dhe hapësira veprimi për ndërmjetësues, të cilët do t'i përmbushnin më lehtë detyrat konkrete të ndërmjetësimit në nivel shkolle; (ii) do të qartësohen roli dhe përgjegjësitë e ndërmjetësuesve për përfshirje në strukturat organizative dhe udhëheqëse të shkollave, si p.sh. në Këshillin Drejtues të Shkollës dhe EPRBM; (iii) ndërmjetësuesit do të mund të përfshiheshin në aktivitetet e zhvillimit profesional për çështjet që lidhen më detyrat konkrete të ndërmjetësimit në funksion të përmirësimit të vijueshmërisë së shkollës dhe zvogëlimin e braktisjes; si dhe (iv) do të krijohen mekanizma që do të mund të përdoren për të promovuar rolin e ndërmjetësuesve të stafi i shkollës dhe komuniteti i gjerë, si bashkëpunues dhe mbështetës i proceseve arsimore në komunitet dhe në shkollë.

4. Analiza e rezultateve të hulumtimit me përfaqësues të institucioneve të nivelit qendror dhe lokal lidhur me bashkëpunimin e tyre me ndërmjetësuesit arsimorë tregoi se puna e ndërmjetësuesve ka bërë që institucionet e nivelit qendror dhe lokal të kenë informata më të plota për rastet e fëmijëve nga komuniteti rom, ashkali dhe egjiptian që kanë braktisur shkollën, për nevojat e këtyre komuniteteve dhe për mbështetjen që u është dhënë nga ndërmjetësuesit arsimorë. Krahasuar me nivelin qendror, institucionet në nivel lokal kanë bashkëpunuar më shumë me ndërmjetësuesit arsimorë dhe deklarojnë nevojën për institucionalizimin e rolit të ndërmjetësuesve arsimorë, edhe pse në kuadër të kompetencave që kanë ende nuk kanë ndërmarrë ndonjë masë të duhur në këtë drejtim.

Për të siguruar qëndrueshmëri të programit të ndërmjetësimit dhe për të zhvilluar bashkëpunim institucional me ndërmjetësuesit arsimorë, rekomandohet adresim sa më i shpejtë i rekomandimeve të dhëna në pikën 1 të kësaj përmbledhjeje, si dhe rekomandohet që të gjithë sektorët e nivelit qendror dhe lokal që merren me integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian (Zyra për komunitete në MASHT dhe Zyra për komunitete në nivel komunal në bashkëpunim me DKA-në) të hartojnë dhe zbatojnë plane të veprimit, në realizimin e të cilave në mënyrë aktive përfshihen ndërmjetësuesit arsimorë të këtij programi.

5. Rezultatet e hulumtimit lidhur me bashkëpunimin e ndërmjetësuesve arsimorë me organizata dhe partnerë mbështetës të arsimit në Kosovë tregojnë se ndërmjetësuesit arsimorë janë mbështetur dhe kanë bashkëpunuar ngushtë me mekanizma të ndryshëm që veprojnë në Kosovë, në veçanti me OSBE - Zyrën e politikave për komunitetet dhe të kthyerit në Kosovë, UNICEF dhe KFOS. Kontributi i dhënë nga këta partnerë mbështetës të arsimit në Kosovë ka bërë që në shkollat dhe komunat ku është shtrirë programi i ndërmjetësimit të bashkërendohen aktivitetet për të rritur vijueshmërinë në arsim dhe për të parandaluar braktisjen e shkollës nga fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, si dhe të arrihen rezultate të prekshme në përmirësimin e vijueshmërisë së shkollimit dhe në rikthimin në shkollë të nxënësve që e kanë braktisur shkollën, të cilat u prezantuan në pikën 2 të kësaj përmbledhjeje.

Për aspektin e fuqizimit të bashkëpunimit të ndërmjetësuesve me organizata dhe partner mbështetës të arsimit në Kosovë është e nevojshme që organizatat dhe partnerët të : (i) vazhdojnë të japin kontributin e tyre në mbështetjen e praktikave për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsimim dhe në fushat e tjera të jetës; (ii) mbështesin shtrirjen e programit të ndërmjetësimit arsimor edhe në komuna të tjera të Kosovës; si dhe (iii) mundësojnë një rrjetëzim të këmbimit të praktikave pozitive në mes të vendeve të ndryshme të Evropës, përfshirë edhe Kosovën.

■ II. HYRJE

Ky raport është hartuar për t'i shërbyer institucioneve të arsimit në Kosovë, Këshillint të Evropës, 'Ballkan Sunflowers Kosova' dhe partnerëve të tjerë që mbështesin integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë, si bazë për informim lidhur me (i) aktivitetet mbështetëse dhe bashkëpunuese që i kanë zhvilluar ndërmjetësuesit arsimorë dhe rezultatet e arritura në përmirësimin e vijueshmërisë së shkollimit dhe në uljen e braktisjes, (ii) dhënien e rekomandimeve për intensifikimin e bashkëpunimit në mes të faktorëve të niveleve të ndryshme për zbatimin e përvojave të vendeve evropiane për integrimin e ndërmjetësimit edukativ në legjislacionin dhe praktikën arsimore në Kosovë.

1.1. Arsyja e studimit

Qeveria e Kosovës, Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë së Kosovës, Këshilli i Evropës dhe partnerë të tjerë që mbështesin integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë, deri më tani kanë zhvilluar plane të ndryshme strategjike, programe të trajnimit dhe aktivitete të tjera mbështetëse për integrimin e këtyre komuniteteve. Në funksion të kësaj përkrahje ka filluar së zbatuari edhe programi i ndërmjetësimit arsimor, në kuadër të të cilit janë realizuar aktivitete të shumta mbështetëse dhe bashkëpunuese me akterë të ndryshëm për përmirësimin e vijueshmërisë së shkollimit dhe uljes së shkallës së braktisjes së shkollës nga fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian.

Realizimi i studimit është parë i nevojshëm, meqenëse deri më tani nuk është bërë ndonjë hulumtim qoftë kualitativ apo kuantitativ i aktiviteteve mbështetëse dhe bashkëpunuese që i kanë zhvilluar ndërmjetësuesit arsimorë dhe rezultatet që kanë arritur në përmirësimin e këtyre dukurive, ndikimin që ata e kanë pasur në integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë.

1.2. Qëllimi dhe objektiva e studimit

Qëllimi i përgjithshëm i studimit ishte ofrimi i informacionit lehtësisht të kuptueshëm dhe të arritshëm për punën aktuale dhe rolin e ndërmjetësuesve arsimorë lidhur me situatën aktuale të fëmijëve nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian sa i përket braktisjes së shkollës, të kthimit (riatdhesimit), diskriminimit, segregacionit, si dhe bashkëpunimin midis palëve të interesit lidhur me këto aspekte, ndërsa objektivat specifike të studimit ishin:

- Të ofrojë informacione themelore për kontekstin e programit të ndërmjetësimit arsimor;
- Të përshkruajë rolin, aktivitetet dhe modalitetet e punës së ndërmjetësuesve arsimorë,
- Të ofrojë dëshmi për ndikimet e punës së ndërmjetësuesve në vijueshmërinë e shkollimit dhe në uljen e braktisjes;
- Të pasqyrojë pikëpamjet e palëve të interesit për praktikën dhe rezultatet e bashkëpunimit me ndërmjetësuesit në vijueshmërinë e shkollimit dhe në uljen e braktisjes;
- Të nxjerrë rekomandime për mundësitë e avancimit të rolit, mbështetjes dhe bashkëpunimit të ndërmjetësuesve arsimorë në funksion të avancimit të pozitës arsimore të fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në të ardhmen.

1.3. Fushat kryesore të hulumtuara

Fushat kryesore të hulumtuara janë të ndërlidhura ngushtë me objektivat specifike të studimit. Ato përfshijnë (i) programin e ndërmjetësimit arsimor, duke përfshirë edhe kontekstin e funksionimit dhe statusin ligjor të ndërmjetësuesve, (ii) modalitetet e punës së ndërmjetësuesve arsimor, (iii) bazën statistikore të ndërmjetësuesve arsimorë në komunat përkatëse, si dhe (iv) pikëpamjet e respondentëve lidhur me rolin e ndërmjetësuesve në integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë.

1.4. Metodologjia e studimit

Metodologjia e studimit përbëhet nga një kombinim i qasjeve dhe u realizua përmes studimit kabinetik dhe hulumtimit në terren.

Metodat dhe teknikat e përdorura

Për të realizuar studimin u përdor metoda e analizës së dokumentacionit, e cila përfshiu analizën e dokumenteve dhe analizën e bazës statistikore, teknika e anketimit, e intervistës dhe e fokus-grupit.

Studimi kabinetik përfshiu analizën e kornizës ligjore që adreson integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në raport me programin e ndërmjetësuesve arsimorë, si statusin ligjor të ndërmjetësuesve, termat e referencës për ndërmjetësuesit, si dhe memorandumet e bashkëpunimit në mes të BSFK-së dhe komunave.

Analiza e bazës statistikore të programit të ndërmjetësimit të BSFK-së: Përfshiu analizën e evidencave dhe menaxhimin e rasteve në 35 shkollat e përfshira në programin e ndërmjetësimit të BSFK-së për vitin 2013.

Anketimi: Anketimi u realizua përmes pyetësorëve që u përdoren me aktorët e shkollës (drejtor, mësimdhënës dhe nxënës). Në këtë studim u përdorën 9 pyetësorë për drejtorë të shkollave, 76 pyetësorë për mësimdhënës dhe 102 pyetësorë për nxënës. Me anë të këtyre pyetësorëve, hulumtuesit mblodhën të dhëna për bashkëpunimin e aktorëve të shkollës me ndërmjetësuesit arsimorë.

Intervistimi u realizua me 20 persona/pjesëmarrës në studim, të cilët ishin përfaqësues të MASHT-it, DKA-ve, ZKKK-ve, KE-së, BSFK-së, QM-ve, si dhe përfaqësues të organizatave të ndryshme që punojnë në përkrahje të integritit të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë.

Fokus-grupi: U përdor në katër takime të organizuara me prindër (tabela 2, shtojca 1 në raport) për të mbledhur të dhëna lidhur me aktivitetet mbështetëse dhe rolin mbështetës të ndërmjetësuesve edukativë, për prindër dhe komunitet në integrimin e fëmijëve të tyre në arsim.

Gjithashtu, kjo metodë u përdor edhe në një takim me ndërmjetësuesit arsimorë (tabela 2, shtojca 1 në raport) për të diskutuar gjetjet kryesore të studimit në fazat fillestare të tij dhe për identifikimin e mundësive për mbështetjen e ndërmjetësuesve në të ardhmen, një pjesë e së cilave u bënë rekomandime të këtij studimi.

Popullacioni dhe mostra

Popullacionin e studimit e përbëjnë nxënësit, mësimdhënësit, udhëheqësit e shkollave, prindërit, ndërmjetësuesit arsimorë, përfaqësues të institucioneve arsimore nga niveli qendror dhe ai lokal, si dhe përfaqësues të organizatave të ndryshme. Për mostër të studimit janë marrë respondentë nga katër komuna: Fushë-Kosova, Obiliqi (përfshirë edhe Plemetinin), Gjakova dhe Peja, dhe 9 shkolla të këtyre komunave. Mostra nga të gjitha shtresat e popullacionit përbëhet prej gjithsej 262 respondentëve. Madhësia e mostrës, sipas popullacionit, paraqitet si më poshtë:

- Mostra e drejtorëve /zv.drejtorëve të shkollave: 9 gjithsej;
- Mostra e mësimdhënësve: 76 gjithsej;

- Mostra e nxënësve : 102 gjithsej;
- Mostra e prindërve: 44 gjithsej;
- Mostra e ndërmjetësuesve: 11 gjithsej;
- Mostra e përfaqësuesve të nivelit komunal: 11 gjithsej;
- Mostra e përfaqësuesve të MASHT-it dhe partnerët që mbështesin arsimin në Kosovë: 7 gjithsej;
- Mostra e përfaqësuesve të QM-ve: 2 gjithsej.

Informacione më të detajuara lidhur me mostrën e përfshirë në studim mund të gjenden në tabelën nr. 1 dhe nr. 2 në shtojcën nr. 1 në raport

Përshkrimi i kriterëve për përfshirjen e mostrës në studim

Kriter për përzgjedhjen e shkollave ka qenë që të përfshihen shkolla fillore dhe të mesme të ulëta, shkolla me përfaqësim të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, shkolla ku ndërmjetësuesit kanë pasur angazhim gjatë dy viteve të fundit, shkolla me mësim në gjuhën serbe, shkolla me nxënës të riatdhesuar dhe me nxënës që kanë qenë të përfshirë në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së.

Kriter për përzgjedhjen e mostrës së nxënësve në shkollat që i kanë plotësuar kriteret e përmendura më lart ka qenë që ata nxënës të jenë fëmijë të komuniteteve rom, ashkali apo egjiptian, të jenë nxënës të klasave të pesta ose të shtata/teta, nxënës të të riatdhesuar, nxënës që vijnë në mësimin në shkollat ku mësimi mbahet në gjuhën serbe dhe nxënës që kanë qenë të përfshirë në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së. Në rastet kur në shkollën e përfshirë në studim ka pas më shumë se 5 nxënës që i kanë plotësuar kriteret për përfshirje, atëherë për t'i përzgjedhur vetëm 5 prej tyre është shfrytëzuar metodën e rastit, varësisht nga numri i tyre, pra çdo i dyti apo treti nxënës etj.

Përzgjedhja e mostrës së mësimdhënësve nga këto shkolla është bazuar në kriterin e përfshirjes së mësimdhënësve që punojnë me nxënës të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, sidomos mësimdhënës kujdestarë të klasave, apo mësimdhënës të angazhuar në mekanizmat arsimorë, si: Këshilli drejtues i shkollës, EPRBM, këshilli i mësimdhënësve etj.

Sa i përket ndërmjetësuesve, në studim janë përfshirë të gjithë ndërmjetësuesit, të angazhuar në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së.

Kriter për përzgjedhjen e prindërve për përfshirje në fokus-grup ka qenë që të përfshihen më së shumti 20 prindër për grup, të cilët kanë pasur aktivitete dhe bashkëpunim me ndërmjetësuesit në lokalitetin përkatës. Në rastet kur në grup ka pas më shumë se 20 prindër që i kanë plotësuar kriteret për përfshirje, atëherë për t'i përzgjedhur vetëm 20 prej tyre është shfrytëzuar metoda e rastit, varësisht nga numri i tyre, pra është përfshirë çdo i dyti apo i treti prind, etj.

Organizimi i studimit

Organizimi i studimit në terren është bërë në periudhën mars – prill 2014. Studimi në terren u realizua gjatë ditëve të punës dhe mësimin, për shkak të specifikave të mostrës së zgjedhur. Plotësimi i pyetësorëve të anketës është bërë në prezencë të hulumtuesve dhe ka zgjatur mesatarisht rreth 30 minuta. Ndërsa, realizimi i intervistave i parapriu përgatitja e listës me të dhënat e respondentëve që do të përfshihen në studim, pastaj kontaktimi i respondentëve përmes telefonit dhe e-mailit, si dhe marrëveshja për datën, kohën dhe vendin e realizimit të intervistave.

Takimi me fokus-grupin e prindërve është realizuar me ndihmën e ndërmjetësuesve arsimorë të komunave përkatëse. Diskutimet u realizuan në qendrat mësimore të BSFK-së, apo në shkollat ku vijnë shkollimin fëmijët e tyre. Punëtorja me fokus-grupin e ndërmjetësuesve arsimorë u realizua në MASHT, ku u prezantuan dhe u diskutuan gjetjet kryesore nga fazat paraprake të studimit, u sqaruan/plotësuan disa dilema lidhur me gjetjet, si dhe u identifikuan mundësitë për avancimin e aktiviteteve dhe mbështetjeve ndërmjetësuese në të ardhmen.

Analiza e të dhënave

Gjetjet e dala nga analiza e dokumenteve të konsultuara fillimisht janë evidentuar, shqyrtuar e diskutuar me ekipin hulumtues dhe pastaj në raport janë përfshirë gjetjet kryesore që lidhen me kontekstin e ndërmjetësimit arsimor.

Të dhënat kualitative të intervistave janë nxjerrë në bazë të një modeli të përgatitur me konceptet bazë të kërkesave/pyetjeve të intervistës dhe temave të studimit për të arritur në përfundime të përbashkëta lidhur me çështjet specifike dhe për të nxjerrë dallimet ekzistuese në pasqyrimin e pikëpamjeve të respondentëve të përfshirë në studim.

Të dhënat kuantitative nga pyetësorët janë analizuar me programin kompjuterik SPSS, programin për statistika në shkencat sociale dhe janë raportuar dhe përmbledhur në aspektin e të dhënave numerike dhe në aspektin e përqindjeve.

Çështjet etike

Çështjet etike janë marrë në konsideratë gjatë gjithë kohës së studimit. Të gjithë respondentët u informuan mbi qëllimin dhe objektivat e studimit, për aspektet e lidhura me ruajtjen e konfidencialitetit dhe me përdorimin e gjetjeve/rezultateve. Para administrimit të pyetësorëve në terren, të gjithë respondentët janë pyetur nëse pajtohen të marrin pjesë në studimin tonë, si dhe i kemi paralajmëruar se mund të tërhiqen nga procesi në çfarëdo kohe.

■ III. KONTEKSTI I PROGRAMIT TË NDËRMJETËSIMIT ARSIMOR

Ky kapitull përfshin të dhënat për kontekstin e inicimit të programit të ndërmjetësimit arsimor, historikun e inicimit dhe zhvillimit të tij, qëllimin e programit dhe statusin e tij, strukturën aktuale të programit dhe kornizën ligjore të ndërmjetësimit arsimor. Gjetjet e studimit për këto çështje bazohen në analizën e dokumenteve të politikave arsimore në Kosovë, në raportimet e institucioneve dhe organizatave të ndryshme lidhur me çështjen e studimit, në intervistat e realizuara me përfaqësues të Këshillit të Evropës - Zyrës ndërlidhëse në Kosovë dhe të BSKF-së (informacioni për mostrën e përfshirë në intervistë mund të gjendet në tabelën numër 2 në shtojcë të raportit), si dhe në informacionin e siguruar nga dokumente, materiale përkatëse dhe nga faqet zyrtare të internetit të institucioneve të përfshira.

3.1. Gjendja arsimore e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian dhe inicimi i programit të ndërmjetësimit arsimor

Programi i ndërmjetësimit arsimor në Kosovë dhe angazhimi i ndërmjetësuesve në këtë program erdhi si nevojë për mbështetje dhe përmirësim të pozitës arsimore të komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Kosovë. Në kohën kur u inicua ky program (viti 2008/2009), pozita arsimore e këtyre komuniteteve ishte jo e kënaqshme.

Strategjia e Kosovës për integrimin e *komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, 2009-2015* (Qeveria e Kosovës, Zyra e Kryeministrit 2009) në pjesën e përshkrimit të gjendjes arsimore (pika 2.2 Arsimimi) prezanton nivel të ulët të vijimit të shkollimit të detyrueshëm nga ana e fëmijëve të këtyre komuniteteve. Të dhënat nga Raporti i Zhvillimit Njerëzor për Kosovën, 2004 (UNDP, 2004) të prezantuara në këtë strategji informojnë për shifrën prej 16% të analfabetëve nga këto komunitete.

Edhe dokumenti i Strategjia për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në Kosovë -Komponenta e edukimit, 2007-2017 (MASHT 2007) sjell të dhëna nga SMIA-MASHT për vitin shkollor 2005/06, sipas të cilave, përfshirja e fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian nga niveli parashkollor deri në nivelin e mesëm të lartë të arsimit përbën shifrën prej 1,1% krahasuar me gjithë popullatën e moshës shkollore¹.

Rezultatet e studimit „*Gjendja e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptas në Kosovë*” të publikuar nga KFOS në vitin 2009 të realizuar me 867 respondentë nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian informojnë se 19,93% e respondentëve të përfshirë nuk kishin të përfunduar as edhe një vit shkollim (analfabetë), ndërsa 96%, e tyre nuk kishin të kryer nivelin e arsimimit të obliguar me ligjin në fuqi². Rezultatet e studimit „*Programi i mësimint intensiv 2004-2008 dhe integrimi i fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në mësimin e rregullt*”³ i realizuar nga LPK , informojnë se nga 899 vijues gjithsej të përfshirë në programin e mësimint intensiv (mësimint të përsheptuar) , brenda periudhës 2004-2008, vetëm 17,2% e tyre arritën të integroheshin në mësimin e rregullt (14,2% në arsimin e obliguar), çka edhe ishte qëllim kryesor i këtij programi, ndërsa nga kjo përqindje, në një periudhë mjaft të shkurtër pas integrimit (zakonisht në muajin e parë) 10,80% e tyre e braktisën mësimin e rregullt⁴.

¹ MASHT: Strategjia për integrimin e Komuniteteve Rom, Ashkali, Egjiptian, komponenta e arsimit 2007 – 2017, Prishtinë 2007, p.14.

² FKShH: Situata e Komuniteteve Rom, Ashkalinjë dhe Egjiptas në Kosovë, Prishtinë 2009, p.32

³ Haxhere Zylfu, 'Programi i mësimint intenziv 2004-2008 dhe integrimin e fëmijëve të komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptas në sistemin e rregullt arsimor' Prishtinë, Publikim i Institutit Pedagogjik të Kosovë

⁴ Instituti Pedagogjik i Kosovës: Komunitetet Rom, Ashkali dhe Egjiptiane- nga mësimi intensiv në mësimin e rregullt 2004-2008, Përmbledhje Pedagogjike, 2010, fq 274 (<http://ipk-rks.net>)

Të dhënat statistikore të SMIA-s⁵ për periudhën 2004-2007 nuk japin pasqyrë aq favorizuese sa i përket përfshirjes së këtyre komuniteteve në arsimin e obliguar në Kosovë, meqenëse kjo përfshirje, krahasuar me numrin e përgjithshëm të nxënësve të komunave për të cilat raporton SMIA, nuk e arrin shifrën 1,5% për të tria komunitetet, figura 1.

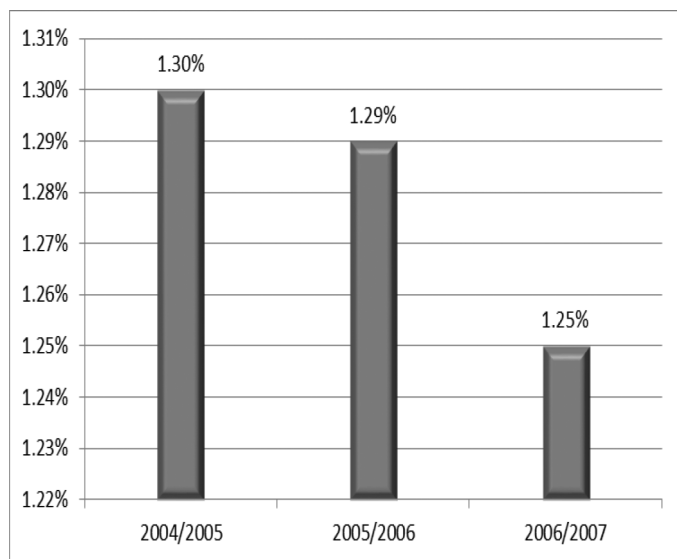

Figura 1. SMIA/MASHT: Përqindja e përgjithshme e nxënësve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsimin e obliguar në raport me numrin e përgjithshëm të nxënësve në Kosovë, periudha 2004/2007

Si rezultat i një gjendje të tillë, institucionet qendrore të Kosovës dhe partnerët mbështetës, në dokumentet strategjike hartuan masa dhe aktivitete konkrete për mbështetjen dhe avansimin e nivelit arsimor të këtyre komuniteteve në të ardhmen. Zbatimi i stimulimeve dhe përdorimi i personaliteteve të suksesshme nga komunitetet për t'i motivuar fëmijët dhe prindërit që të vijojnë rregullisht orët mësimore është një ndër modalitetet që Strategjia 2009-2015 ofron në funksion të mbështetjes së integritimit të këtyre komunitetve në procesin arsimor (Pika 2.2. Arsimi) dhe pikërisht kjo edhe mbështetë iniciimin e programit të ndërmjetësimit arsimor në Kosovë. Në këtë pikëpamje, komiteti këshillues i konventës kornizë për minoritetet kombëtare pajtohet "që është arritur progres i konsiderueshëm në fushat e rëndësishme lidhur me promovimin dhe mbrojtjen e komuniteteve minoritare (...) si dhe për nevojat e veçanta të komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptase. Edhe pse kjo është për t'u përshëndetur, e gjithë kjo mbetet sporadike dhe bazohet vetëm në angazhimet dhe iniciativat e disa autoriteteve lokale, individuale apo të shoqërisë civile. Për më tepër, këto iniciativa shpesh bazohen në komunitetin ndërkombëtar, në mungesë të një koordinimi qendror të organizuar, udhëzimi apo përkrahjeje nga autoritetet për të shtrirë dhe institucionalizuar të arriturat."⁶

⁵ Nga viti 2004, Banka Botërore ka iniciuar dhe ndihmuar themelimin e Sistemi të Menaxhimit të Informatave në Arsim (SMIA), i cili menaxhohet dhe koordinohet nga MASHT-i. Ka për qëllim grumbullimin, përpunimin, raportimin, monitorimin, vlerësimin dhe shpërndarjen e të dhënave statistikore dhe treguesve relevant të arsimit.

⁶ Këshilli i Evropës: Sekretariati konventës kornizë për mbrojtjen e minoriteteve nacionale, komiteti këshillues i konventës kornizë për mbrojtjen e minoriteteve nacionale: Opinioni i tretë për Kosovën i adoptuar me 6 mars 2013, 9 2013, ACFC/OP/III(2013)002

3.2. Historiku i programit të ndërmjetësimit në Kosovë

Angazhimi i ndërmjetësuesve arsimorë për mbështetjen e fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në kontekstin e aktiviteteve shkollë, në lehtësimin e komunikimit shkollë-familje-komunitet dhe në ngritjen e vetëdijes së komuniteteve për rëndësinë e arsimit, për herë të parë në Kosovë u realizua përmes projektit *‘Ndërkulturalizmi dhe Procesi i Bolonjës’* (NPB), projekt i bashkëfinancuar nga Komisioni Evropian dhe Këshilli i Evropës (KE) dhe i zbatuar nga KE.

Punësimi i ndërmjetësuesve arsimorë në Kosovë, i inicuar në kuadër të projektit NPB, ishte bazuar në punën e më hershme të KE në këtë fushë, që në veçanti pasqyrohet në dokumentet e projektit *Arsimimi i Fëmijëve Romë në Evropë (2003-2009)*. Këto dokumente përfshijnë raportet nga dy seminarët dhe Udhëzuesi Evropian i ndërmjetësve shkollor.

Puna e bërë nga KE që nga 2011 në kuadër të programit ROMED⁷ poashtu ndikoi në evoluimin e ndërmjetësimit në Kosovë. Përfaqësuesit e BSF kanë marrë pjesë në disa takime europiane të programit ROMED dhe janë informuar rreth aktiviteteve të bëra në këtë fushë në shtete të ndryshme. Megjithatë, përkundër lidhjeve të forta europiane, vëmendje e veçantë i është kushtuar përshtatjes së referencës europiane për t’iu përshtatur kontekstit të Kosovës. Bazuar në intervistën e zhvilluar me një përfaqësues të KE-së, praktikantët që solli kjo organizatë përmes projektit *‘Ndërkulturalizmi dhe Procesi i Bolonjës’* (NPB⁸), gjejësisht përmes komponentit *‘Arsimi kualitativ për komunitetin rom, ashkali dhe egjiptian’* (një ndër gjashtë shtyllat e këtij projekti) kishin specifikë inicimin dhe mbështetjen e programit të ndërmjetësimit arsimorë në Kosovë. Fokus bazë për realizimin e kësaj praktike KE kishte bashkëpunimin me institucionet vendore (nivele qendror dhe atë lokal), si MASHT, DKA, MPMS, komunat, etj, si dhe bashkëpunimi me organizata vendore dhe ndërkombëtare që vepronin në Kosovë. si BSFK, OSBE, KFOS, UNICEF, etj.

Rolin inicues për programin e ndërmjetësimit në Kosovë KE e konkretizoi me ofrimin e modelit, ekspertizës dhe mbështetjes për realizimin e programit në terren. Vëmendje e veçantë iu kushtua ndërtimit të kapaciteteve vendore për marrjen e përgjegjësisë për realizimin e programit në të ardhmen. Në kuadër të NPB, në vitin 2010 u hartua pakoja trajnuese *‘Arsimi cilësor për Romë, Ashkali dhe Egjiptianë në Kosovë’* dhe mbi bazën e kësaj pakoje u zhvillua trajnimi i përbashkët i mësimdhënësve dhe ndërmjetësuesve arsimorë në Kosovë. Përmbajtja e trajnimit inicone komunikimin dhe bashkëpunimin në mes të këtyre dy grupeve, si dhe kishte për synim përgatitjen e tyre për komunikim me një numër të madh të palëve të interesit në nivel lokal, përfshirë drejtoratet e arsimit në komuna, persona tjerë të administratës lokale, OJQ të romëve, ashkalive dhe egjiptianëve, qendrat e nxënies të komunitetit etj (pika 1.1. në dokument : Grupet e synuara).

Ndërmjetësimi arsimor u zhvillua edhe më tutje përmes projekteve pasuese në Kosovë. Në periudhën 2012-2013 u realizua edhe projekti EU SIMRAES (EU Support for the Implementation of the RAE Strategy), financuar nga Bashkimi Evropian, dhe zbatuar nga Fondacioni i Kosovës për Shoqëri të Hapur (KFOS). Qëllim kryesor i këtij projekti ishte mbështetja e institucioneve vendore për zbatimin e Strategjisë 2009-2015 dhe programi i ndërmjetësimit ishte një ndër shtyllat bazë të këtij programi⁹.

⁷ Projekti ROMED tani është në fazën e dytë të implementimit. 10 shtete anëtare të Unionit Evropian janë pjesëmarrëse në projekt. Në fazën e parë të ROMEDIT kanë qenë 16 shtete. Tani janë mbi 20 shtete të involvuara. 10 shtete të Unionit Evropian janë të involvuara në ROMACT, që është një program tjetër i përbashkët i UE/KE për përfshirjen e romëve, që synon autoritetet lokale. ROMACT komplementon ROMED2. Shih poashtu www.coe-romed.org/

⁸ NPB është pjesë e projektit të BE-së të quajtur ROMED, i cili tani ka kaluar në ciklin e dytë të realizimit. Pjesëmarrëse në projekt janë 10 shtete, anëtare të BE-së. Ideja është që të mbështet funksionimi i trekëndëshit pedagogjik, si dhe ndërlihdja e shkollës, komunitetin dhe institucioneve përmes programit të ndërmjetësimit arsimor.

⁹ Kosovo Foundation for Open Society. "EU Support for the Implementation of the RAE Strategy." EU Support for the Implementation of the RAE Strategy. Prishtinë, 2012/2013. <http://kfos.org/programs/minority-and-roma/eu-simraes> (qasja më :02.04.2014)

KE zhvilloi bashkëpunim të ngushtë me BFSK-në në fushën e ndërmjetësimit arsimor dhe i barti realizimin e programit që nga projekti i NPB-së. Bazuar në intervistën e zhvilluar me përfaqësuesin e BFSK-së, që nga viti 2010 kjo organizatë realizon aktivitetet e ndërmjetësimit arsimor në nëntë komuna të Kosovës, me mbështetje të vazhdueshme të KE-së dhe në bashkëpunim me institucionet dhe me OJQ-të vendore dhe ndërkombëtare që veprojnë në Kosovë. Pas fazës inicuese dhe mbështetëse të KE-së, me mbështetjen e OSBE-së u hartua *Manuali i trajnimit* (BSFK/OSBE, 2012), mbi bazën e të cilit u zhvillua trajnim i vazhdueshëm i ndërmjetësuesve për aspekte të ndërmjetësimit.

Në vitin 2013, BSFK hartoi termet e referencës për ndërmjetësuesit e angazhuar si dhe kontratat e angazhimit në program, si dhe u hartua modeli i Marrëveshjeve për bashkëpunim me DKA-të e komunave në kuadër të programit. BSFK vlerëson pozitivisht rezultatet e këtij programi, sipas të intervistuarit, *“Angazhimi i ndërmjetësuesve shkollore si praktikë është vlerësuar mjaft shumë dhe ka dhënë rezultate të mira, meqenëse ata janë një adresë ku shkollat, mësimmshënësit, komuniteti etj. drejtojnë kërkesat për lehtësim të komunikimit të ndërsjellë”*¹⁰.

Në vitin 2014 është duke urrealizuar programi i përbashkët BE/KE *‘Mbështetja e qasjes në arsim dhe mirëkuptimi ndërkulturor: Mbështetja e BE/KE në fushën e arsimit për të kthyerit me forcë dhe të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në Kosovë (QASJA)*. Projekti ka për qëllim të drejtpërdrejtë ndërtimin e kapaciteteve institucionale vendore, në mënyrë që shkollat, autoritetet lokale dhe shoqëria civile të jenë në gjendje të zgjerojnë shërbimet e mbështetjes dhe të arsimit për integrimin e fëmijëve të riatdhesuar dhe fëmijëve romë, ashkalinj dhe egjiptianë në shkolla.

Referruar të dhënave të SMIA-s për periudhën 2007-2013 në komunat e përfshira në program (përveç Graçanicës dhe Obiliqit/Plemetin¹¹) vërehet një trend lehtësisht i ngritur i rritjes së përfshirjes së komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsimin e obliguar (klasa 1-9). Një zhvillim i tillë sigurisht që vie si rezultat i veprimeve të të gjithë mekanizmave që kanë kontribuar në këtë segment, programi i ndërmjetësimit, veçanërisht angazhimi i ndërmjetësuesve arsimorë dhe kontributi i tyre në terren mund të merret kushtimisht si një ndër faktorët ndikues në këtë proces, figura 2. Informacioni për trendin e përfshirjes, specifikuar në komunat përkatëse mund të gjendet në tabelën nr.3 bashkëngjitur në shtojcën nr.1. në raport.

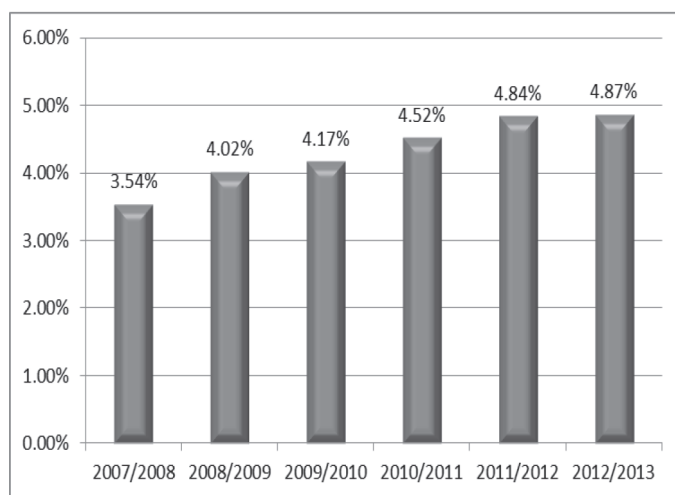

Figura 2. SMIA/MASHT: Përqindja e përgjithshme e nxënës të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsimin e obliguar në shtatë nga nëntë komunat e përfshira në programin e ndërmjetësimit arsimor në raport me numrin e përgjithshëm të nxënësve në këto komuna, periudha 2007/2013

¹⁰Intervista e realizuar me Z.Kushtrim Visoka, Koordinator i programit të ndërmjetësimit arsimor, datë 05.05.2014

¹¹Nga SMIA nuk ofrohet informacion për Graçanicën dhe Plemetin (komuna e Obiliqit). Pa të dhënat e Plemetin, të dhënat për komunën e Obiliqit i kemi konsideruar si jo të plota prandaj edhe nuk i kemi përfshirë në krahasim.

3.3. Qëllimi i programit të ndërmjetësimit arsimor, roli dhe detyrat e ndërmjetësuesve

Qëllimi dhe ideja rreth programit të ndërmjetësimit dhe fokusi i punës së ndërmjetësuesve janë dhënë në dokumentin e Manualit të trajnimit për ndërmjetësuesit arsimorë në Kosovë (BSFK/OSCE 2012). Sipas këtij dokumenti *'Ndërmjetësuesi arsimor nuk duhet ta përfaqësojë, të luaj rolin e komunitetit, shkollës apo familjes. Në fakt, ndërmjetësuesi duhet t'i takojë komunitetit të cilin ai e mbështet. Në rastin konkret, puna e ndërmjetësuesit arsimor fokusohet kryesisht në lehtësimin e komunikimit dhe kontaktit ndërmjet shkollave, DKA-ve, familjeve, komuniteteve lokale rom, ashkali dhe egjiptian, qendrave mësimore, në rast se ato janë të themeluara në atë lokalitet'*.

Qëllimi i programit të ndërmjetësimit arsimor është ofrimi i mbështetjes për rritjen e qasjes në arsim për fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, duke inkurajuar regjistrimin me kohë në shkollë dhe parandalimin e braktisjes së shkollës nga fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian.

Ndërmjetësuesit arsimorë të përfshirë në program janë nga këto komunitet dhe kanë qenë edhe më herët të përfshirë në aktivitete ndërmjetësimi në projekte paraprake (në organizata të ndryshme). Ata kanë të përfunduar së paku shkollën e meseme dhe ndjekin trajnime të vazhdueshme profesionale. Detyrat konkrete të punës së ndërmjetësuesve janë të specifikuar në dokumentin Termat e referencës dhe në Kontratën e punës për angazhim të ndërmjetësuesve bazuar në Ligin e Punës në Kosovë No.03/L –212.

Në përgjithësi, detyrat (kryesore) e ndërmjetësuesve arsimorë të angazhuar në program janë:

- Informimi i komuniteteve mbi masat për të lehtësuar qasjen në shkollim,
- Informimi i komuniteteve për aktivitetet e iniciuar nga ana e shkollës për të përmirësuar arsimimin e fëmijëve të tyre;
- Rritja e ndërgjegjësimit të komuniteteve mbi rëndësinë e vijueshmërisë së rregullt shkollës dhe të vazhdimin të arsimit të lartë, për të dy gjinitë;
- Mbajtja e kontakteve, bashkëpunimit dhe informimit shkollë-qendër mësimore
- Informimi i shkollave dhe qendrave mësimore lidhur me nevojat, mendimet dhe shqetësimet e prindërve nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian;
- Regjimi i menjëhershëm në rastet e mosvijueshmërisë së mësimin dhe braktisjes së shkollës nga nxënësit e këtyre komuniteteve dhe marrja e masave për kthim në shkollë;
- Ndërmjetësimi në krijimin e bashkëpunimit midis palëve të ndryshme që kanë ndikim të drejtpërdrejtë apo të tërthortë në arsimimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian;
- Kontaktimi i fëmijëve dhe familjeve të riatdhesuara në Kosovë me qëllim të involvimit të fëmijëve në shkollë ose vendosjen e kontakteve me organet e caktuara të cilat mbështesin arsimimin e këtyre fëmijëve;
- Pjesëmarrja aktive në EPRBM-të në dy nivelet, atë komunale dhe të shkollës;
- Organizim i takimeve me prind në shkolla apo në lokacione tjera të mundshme;
- Raportim dhe pjesëmarrje në takime, trajnime dhe aktivitete të realizuara nga punëdhënësi;

(Për informacion më plotë për detyrat specifike të punës së ndërmjetësuesve arsimorë shih dokumentin *Termat e referencës për ndërmjetësuesit arsimorë të BSFK-së të bashkëngjitur në shtojcën 2 në raport*).

3.4. Struktura aktuale e programit të ndërmjetësimit arsimor

Aktualisht programi i ndërmjetësimit arsimor realizohet në kuadër të programeve të organizatës 'Balkansunflower Kosova', ndërsa udhëhiqet dhe koordinohet nga personeli udhëheqës/koordinues i BSFK-së. Për realizimin e aktiviteteve të ndërmjetësimit, BSFK vazhdon të ketë mbështetje nga KE, si dhe bashkëpunim të ngushtë me institucionet arsimore dhe OJQ-të vendore dhe ndërkombëtare që merren me çështje të arsimimit në Kosovë. Programi mbështetet financiarisht poashtu nga donatorë të tjerë ndërkombëtarë siç janë: Financially, the programme is also widely supported by other international donors in Kosovo such as CZDA, Ambasada Norvegjeze, Ambasada Holandeze në vitin 2013 , ndërsa në vitin 2014 nga Ambasadat Norvegjeze dhe e Luksemburgut.

Aktivitetet mbështetëse të programit realizohen përmes dy modaliteteve të punës: (i) aktiviteteve mbështetëse që zhvillohen në qendrat mësimore të BSFK-së¹² dhe (ii) aktiviteteve mbështetëse të ndërmjetësuesve arsimorë që kryesisht zhvillohen në terren.

Aktualisht programi ka shtrirje në nëntë komuna të Kosovës: Shtime, Ferizaj, Podujevë, Pejë, Fushë - Kosovë, Lipjan, Obiliq (përfshirë edhe Plemetin), Gjakovën dhe Graçanicën. 12 ndërmjetësues arsimorë janë të angazhuar në komunat e përfshira në program (komuna e Fushë Kosovës e Obiliqit dhe e Gjakovës është e mbuluar me nga dy ndërmjetësues). bashkëpunimi zhvillohet me 35 shkolla fillore dhe të mesme të Kosovës, përfshirë edhe shkollat në të cilat mësimi zhvillohet në gjuhën serbe (Graçanicë dhe Plemetin).

Vlerësimi i punës së ndërmjetësuesve në terren nga BSFK bëhet përmes realizimit të takimeve të rregullta, raporteve javore të punës që ndërmjetësuesit dërgojnë te koordinatori i programit në BSFK, përmes monitorimit të punës në terren po nga BSFK dhe përmes platformës elektronike të bazës së të dhënave.

Baza e të dhënave është specifike për këtë program, është krijuar nga BSFK në periudhën 2012-2013 (zbatohet që nga 2013) dhe është përshtatur vazhdimisht për nevojat e programit. Ajo shërben për evidentimin e punës dhe rasteve të mbështetura, por njëkohësisht edhe si burim për raportimin tek donatorët dhe i informimit të institucioneve për rastet konkrete. Baza e të dhënave ofron informacione të përgjithshme për individët e përfshirë në programin e ndërmjetësimit arsimor, përfshirë të dhënat personale, arsyet, llojin dhe kohën e mbështetjes, statusin final të rastit, etj. Parim bazë i mbajtjes dhe shpërndarjes së të dhënave në këtë platformë është mbrojtja e të dhënave dhe identitetit të rasteve. Me qëllim të ruajtjes së këtij parimi, baza e të dhënave menagjohet nga persona përgjegjës në program, në këtë rast nga koordinatori i programit të ndërmjetësimit arsimor në BSFK. Qasje në të dhënat e bazës kanë vetëm ndërmjetësuesit (qasje në të dhënat e rasteve që i mbështesin) dhe koordinatori i programit në BSFK, ndërsa qasje nga jashtë (institucionet dhe organizatat) mund të ketë vetëm me autorizimin/lejimin nga BSFK. Në rastin e shfrytëzimit të të dhënave për qëllime studimi nga IPK, të dhënat personale (emri, mbiemri dhe të dhënat bazë) të personave të mbështetur në program janë të kodifikuara dhe si të tilla shfrytëzohen nga hulumtuesit e IPK-së.

¹²BSFK ka ngritur pesë Qendrat mësimore (Fushë-Kosovë, Shtime, Graçanicë dhe dy qendra në Plemetin). Në këto qendra zhvillohen aktivitete të ndryshme edukativo-arsimorë me fëmijë nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian. Në bashkëpunim me ndërmjetësuesit, identifikohen mangësitë që nxënësit kanë në shkolla në lëndë apo përmbajtje të caktuara mësimore, për tejkalimin e të cilave qendrat hartojnë dhe zhvillojnë mësim plotësues me nxënësit. Përveç kësaj, qendrat ofrojnë edhe kurse të gjuhëve, kurse për kompjuterë, aktivitete socializuese për fëmijët e riatdhesuar, aktivitete kreative, takime me prindër dhe komunitete, etj. Qendra ka të punësuar një udhëheqës dhe punëtorë të tjerë nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian, ndërsa ndërmjetësuesit arsimorë bashkëpunojnë ngushtë me qendrat sa i përket ndarjes së informacionit, identifikimit të rasteve dhe nevojave për mbështetje, planifikimit dhe koordinimit të aktiviteteve mbështetëse, inicimit dhe mbajtjes së kontaktit me institucionet, shkollat, komunitetin, etj.

Zhvillimi profesional i ndërmjetësuesve është i vazhdueshëm. Bazë për trajnim shfrytëzohet programi i trajnimit i hartuar nga BSKF/OSBE në vitin 2012, njëkohësisht plotësohet edhe me seanca mbështetëse trajnuese, varësisht nga nevojat për mbështetje dhe puna në terren.

3.5. Korniza ligjore e ndërmjetësimit

E drejta për përfshirje dhe arsimim cilësor për çdo qytetar të Kosovës, pa marrë parasysh gjininë, moshën, përkatësinë etnike, kulturore, fetare a grupe është pjesë e politikave arsimore të Kosovës, të harmonizuara me normat ndërkombëtare që rregullojnë këtë aspekt. Ligji për Arsimin Parauniversitar në Kosovë (MASHT, 2011) mbështetet në parimin e gjithëpërfshirjes në arsim, sipas të cilit, asnjë personi nuk guxon t'i mohohet e drejta për arsimim. Parimet e përgjithshme të arsimit parauniversitar në Kosovë i referohen respektimit dhe avancimit të të drejtave të komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre. Në nenin 3 të këtij ligji specifikohen obligimet e Ministrisë, komunave, institucioneve arsimore dhe të gjitha organeve të tjera, të përfshira në ofrimin e arsimit parauniversitar që të planifikojnë dhe ofrojnë shërbime efikase, efektive, fleksibile, gjithëpërfshirëse dhe profesionale, të dizajnuara për t'u ofruar të gjithë fëmijëve të drejtat e barabarta për shkollim, në pajtim me aftësitë dhe nevojat e tyre specifike, si dhe për të avancuar zhvillimin e tyre arsimor e social¹³

Edhe Strategjia për integrimin e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptianë 2009- 2015 parasheh angazhimin e institucioneve qeverisëse lokale arsimore, shkollave dhe OJQ-ve në aktivitete të përbashkëta që synojnë përmirësimin e vijimit të orëve mësimore (rritjen e regjistrimit të fëmijëve në arsimin parashkollor dhe në shkollë fillore, përmirësimin e vijimit ditor të orëve mësimore, zvogëlimin e shkallës së largimit nga shkolla)¹⁴. Në këtë funksion, zbatimi i stimulimeve dhe përdorimi i personaliteteve të suksesshme nga komunitetet për t'i motivuar fëmijët dhe prindërit që të vijojnë rregullisht orët mësimore është njëra ndër masat që dokumenti parasheh si mjet në funksion të integritimit arsimor të këtyre komuniteteve (**Pika 2.2. Arsimi**).

Për më tepër, në opinionin e tij të fundit Komiteti këshillues i konventës kornizë për minoritetet nacionale rekomandon në veçanti që "autoritetet duhet t'i intensifikojnë përpjekjet për promovimin e regjistrimit dhe të të arriturave në shkollë të fëmijëve Rom, Ashkali dhe Egjiptian dhe në veçanti të vajzave. Të arriturat në nivel lokal në këtë aspekt duhet të përforcohen me koordinim dhe udhëzime nga niveli qendror, siç është rasti me institucionalizimin e ndërmjetësve shkollor"¹⁵.

Edhe pse programi i ndërmjetësimit arsimor në Kosovë u iniciua dhe realizohet bazuar pikërisht mbi parimet gjithëpërfshirëse të politikave arsimore dhe në modalitetet e mbështetjes për realizimin e të drejtës për arsimim për fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, ky program nuk gëzon ende një përfshirje të mirëfilltë në legjisllacionin dhe aktet juridike përcjellëse që rregullojnë komponentën e edukimit në Kosovë.

¹³Ligji për Arsimin parauniversitar, Kosove Prishtine, 2011, f. 4

¹⁴Strategjia për Integrimin e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Kosove 2009- 2015, Prishtine, 2008, f. 24

¹⁵Këshilli i Evropës: Sekretariati I Konventës Kornizë për mbrojtjen e minoriteteve nacionale, komiteti këshillues për konventën kornizë për mbrojtjen e minoriteteve nacionale: Opinioni i tretë për Kosovën i adoptuar me 6 mars 2013, 9 2013, ACFC/OP/III(2013)002

Programi i ndërmjetësimit në Kosovë vazhdon të realizohet kryesisht mbi bazën e projekteve të ofruara nga organizata ndërkombëtare që veprojnë në Kosovë (projekti NPB, EU SIMRAES dhe së fundmi projekti QASJA), ndërsa aktivitete konkrete bashkëpunuese në kuadër të projekteve inician me institucionet qeverisëse lokale arsimore, shkollat, OJQ-të, komunitetin, etj.

Për realizimin e këtyre aktiviteteve, BSFK si bartëse kryesore e programit të ndërmjetësimit arsimor në Kosovë, në vitin 2013 ka nënshkruar marrëveshje të bashkëpunimit me DKA-të e pesë komunave të përfshira në program (Ferizaj, Lipjan, Obiliq, Podujevë, Shtime), të cilat aktualisht edhe shërbejnë si pikë referimi gjatë punës së ndërmjetësuesve në terren, duke u mundësuar atyre qasje në informacion dhe në institucione arsimore në komunat përkatëse. Hartimi i marrëveshjeve të bashkëpunimit thirret në Strategjinë për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, komponenta e edukimit 2009-2015 (MASHT, 2008) dhe është një hap bazë për institucionalizimin e programit të ndërmjetësimit në Kosovë.

Si dokument, marrëveshja e bashkëpunimit rregullon aspekte të rëndësishme për bashkëpunim dypalësh, si:

- Qëllimin e marrëveshjes,
- Kushtet e marrëveshjes,
- Përgjegjësitë e palëve në marrëveshje,
- Kushtet e ndërmjetësimit,
- Pikat e bashkëpunimit me shkollat
- Kushtet e përgjithshme të marrëveshjes
- Nënshkrimet, datat dhe vendin Për më shumë informacion, një dokument i marrëveshjes mund të gjendet i bashkëngjitur në shtojcën nr.3 në fund të raportit

Hap tjetër në drejtim të institucionalizimit të programit të ndërmjetësimit është edhe hartimi i paketës trajnuese për zhvillimin e stafit të angazhuar në këtë program. Programi i hartuar nga BSFK/KFOS në vitin 2012 është paraqitur në MASHT për licencim, mirëpo, deri më tani nuk ka përgjigje nga ky institucion sa i përket këtij aspekti.

Lidhur me institucionalizimin e programit të ndërmjetësimit arsimor dhe angazhimit të ndërmjetësuesve është potencuar edhe përfaqësuesja e intervistuar në MASHT, sipas së cilës, ajo që ka ndikuar në mosinstitucionalizim të programit dhe ndërmjetësuesve të angazhuar deri më tani ndërlidhet me faktin se nga radhët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian nuk ka kuadro të përgatitura për të qenë pjesë e stafit të angazhuar nga MASHT, meqenëse sipas saj, ndërmjetësuesit 'nuk plotësojnë kushtet për të hyrë në listat e pagave, nuk kanë fakultet/ përgatitje profesionale'. Sa i përket akreditimit të programit të trajnimit të hartuar nga BSFK/OSBE (2012), zyrtarja sqaron se ky program është paraqitur për akreditim në zyrën përkatëse në MASHT, fakti pse nuk është akredituar deri më tani mund të ketë ndërlidhje ma atë se programi mund edhe të mos i plotësojë kriteret për akreditim. *'Mesiguri programi nuk i plotëson kriteret'*¹⁶.

¹⁶Intervistë me Znj. Enesa Kadiq, Udhëheqëse e divizionit për komunitete dhe gjini në MASHT , datë 17.04.2014

Ligji për arsimin parauniversitar në Kosovë (MASHT 2011), në nenin 5 të tij: *Organizimi dhe menaxhimi i arsimit dhe aftësimin parauniversitar*, në formë të përgjithshme specifikon detyrat e MASHT-it për zhvillimin e politikave, hartimin dhe zbatimin e legjislacionit për zhvillimin e arsimit dhe aftësimin parauniversitar në Kosovë. Referuar këtij ligji, mund të themi se mbetet detyrë e MASHT-it të që të hartojë dhe zbatojë legjislacion përkatës që mbështet aspekte të programit të ndërmjetësimin arsimor dhe të përcaktojë rolin e MASHT-it, DKA-ve shkollave dhe institucioneve të tjera për mbështetjen dhe bashkëpunimin me programin e ndërmjetësimin arsimor.

Përmbledhje: Gjetjet nga analiza e politikave arsimore dhe dokumenteve përcjellëse, nga rezultatet e studimeve lidhur me kontekstin e programit të ndërmjetësimin arsimor në Kosovë dhe nga rezultatet e intervistave me KE-në dhe BSFK-në tregojnë se:

- ▶ Politikat arsimore në Kosovë promovojnë dhe mbështesin të drejtën për përfshirje dhe arsimim cilësor për çdo qytetar të Kosovës, pa marrë parasysh gjininë, moshën, përkatësinë etnike, kulturore, fetare a grupe ,
- ▶ Ligji për Arsimin Parauniversitar në Kosovë (MASHT, 2011) mbështetet në parimin e gjithëpërfshirjes në arsim, sipas të cilit, asnjë personi nuk guxon t'i mohohet e drejta për arsimim,
- ▶ Në nenin 5 të Ligjit për Arsim Parauniversitar në Kosovë specifikohen detyrat e MASHT-it për zhvillimin e politikave, hartimin dhe zbatimin e legjislacionit për zhvillimin e arsimit dhe aftësimin parauniversitar në Kosovë,
- ▶ Deri më tani MASHT nuk ka hartuar legjislacion ligjor specifik për të mbështetur realizimin e programit të ndërmjetësimin arsimor në Kosovë,
- ▶ Ndërmjetësimi arsimor në Kosovë si program mbështetet në përvojat e vendeve evropiane, ndërsa si përvojë u soll dhe vazhdon të zhvillohet përmes projekteve të mbështetura nga Bashkimi Evropian dhe Këshilli i Evropës,
- ▶ Qëllimi i programit të ndërmjetësimin arsimor në Kosovë është ofrimi i mbështetjes për rritjen e qasjes në arsim për fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, duke inkurajuar regjistrimin dhe parandalimin e braktisjes së shkollës,
- ▶ Organizatë bazë për jetësimin e programit të ndërmjetësimin është BSFK, e cila, në bashkëpunim me institucionet e Kosovës dhe me OJQ-të që veprojnë në Kosovë, që nga viti 2010, këtë program e ka shtrirë në nëntë komuna të Kosovës, përmes katër qendrave mësimore dhe 12 ndërmjetësuesve të angazhuar në komunat përkatëse,
- ▶ BSFK ka hartuar përshkrimet e detyrave të ndërmjetësuesve arsimorë (Termet e referencës), ka rregulluar angazhimin e ndërmjetësuesve me kontrata konkrete të punës, ka hartuar dhe zhvilluar programin e trajnimit me ndërmjetësuesit e angazhuar, ka hartuar bazën statistikore të të dhënave për rastet e përfshira në programin e ndërmjetësimin arsimor, si dhe ka arritur marrëveshje bashkëpunimi me pesë komuna të përfshira në program, si bazë për qasje në informacion dhe në institucione arsimore në komunat përkatëse,
- ▶ Të dhënat e statistikave të SMIA-s në MASHT për periudhën 2008-2013 tregojnë ka tendencë ngritëse në përfshirjen e fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsimin e obliguar në komunat e përfshira në program dhe kjo rritje kushtimish mund të reflektojë edhe ndikimin e angazhimit të ndërmjetësuesve në ato komuna,
- ▶ Programi i ndërmjetësimin, edhe pse i bazuar kryekëput në përcaktimin e politikave arsimore për gjithëpërfshirje dhe respektimit të së drejtës për arsimim nga të gjithë qytetarët që jetojnë në Kosovë, ende nuk gëzon njohje dhe institucionalizim nga këto politika dhe institucionet zbatuese,
- ▶ Sfidë për realizimin me sukses të këtij programi mbetet krijimi dhe njohja e profilit të ndërmjetësuesin arsimor si profesion, përgatitja e kuadrove për këtë profil,
- ▶ Sfidë për zhvillim të vazhdueshëm profesional për angazhim në program mbetet edhe zhvillimi i programit/ programeve të trajnimit të ndërmjetësuesve, në harmoni me kërkesat e MASHT-it për cilësi dhe qëndrueshmëri të programeve,

■ IV. REZULTATET/GJETJET E HULUMTIMIT

Në këtë pjesë të raportit pasqyrohen rezultatet e analizës së bazës statistikore të të dhënave të BSFK-së, si dhe rezultatet e studimit në terren lidhur me rolin e ndërmjetësuesve arsimorë në integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimorë në Kosovë, me theks të veçantë në përmirësimin e vijueshmërisë së shkollimit dhe në uljen e braktisjes së shkollës. Gjetjet në këtë pjesë i referohen analizës së të dhënave të BSFK-së për periudhën janar-dhjetor 2013, anketimit të realizuar në shkolla, punëtorive me fokus-grupin e prindërve dhe fokus-grupin e ndërmjetësuesve, si dhe intervistat e zhvilluara me respondentë nga palë të ndryshme të interesit.

4.1. Specifikat e mbështetjes në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së

Rezultatet e dala nga analiza e bazës së të dhënave të BSFK-së (Education Mediation Client Database),

Baza e të dhënave statistikore të programit të ndërmjetësimit të BSFK-së është një model/platformë elektronike në programin EXCEL, përgatitur nga BSFK, e cila, që nga viti 2013, shërben për mbajtjen e evidencave dhe menaxhimin e rasteve me të cilat punojnë ndërmjetësuesit e këtij programi. Kjo bazë e të dhënave ka një strukturë mjaft të sistemuar, është e lehtë për t'u plotësuar me informacionet për rastet e përfshira, si dhe mundëson përcjelljen e kronologjisë së zhvillimit të mbështetjes së rasteve deri në përfundimin e tyre. Programi i platformës mundëson përpunim të lehtë dhe të saktë të rasteve, krahasim të aspekteve brendapërbrenda të njëjtit rast dhe rasteve njëri me tjetrin, mbledhje, zbritje dhe krahasim të përfshirjes (formula, diagrame etj.) dhe si e tillë lehtëson procesin e përcjelljes, raportimit dhe menaxhimit të rasteve në aspektin statistikor. Pas mbështetjeve të realizuara në terren, ndërmjetësuesit kanë mundësinë të bartin të dhënat në platformë përmes programit DROPBOX, apo përmes formës elektronike me e-mail, të cilat pastaj integrohen në bazën e përbashkët dhe sistemohen në tri fushat kryesore të platformës:

1. Të dhënat personale: emri, mbiemri, gjinia, mosha, shkolla dhe klasa e rastit të mbështetur;
2. Të dhëna/informacione bazë për rastet: data e hapjes, lloji i problemit (problemi kyç, braktisja, përshkrimi i problemit, qëllimi i mbështetjes së ofruar), statusi i rastit dhe zgjidhja përfundimtare e tij;
3. Përshkrimi i zgjeruar/detajuar i secilës mbështetje, përfshirë datën, kohën e realizimit dhe përshkrimin e detajuar për kontaktet e realizuara në funksion të mbështetjes.

Të dhënat e sistemuara në këtë formë kanë mundësuar dhe lehtësuar analizën dhe përpunimin e aspekteve që përmban kjo databazë lidhur me shtrirjen dhe shkallën e mbështetjes së ofruar, aktivitetet e realizuara në funksion të mbështetjes, përcjelljen e rasteve dhe vlerësimin e ndikimit të ndërmjetësimit në përmirësimin e vijueshmërisë dhe në uljen e braktisjes së shkollës nga individët e përfshirë në program etj.

4.1.1. Shtrirja dhe shkalla e mbështetjes në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së

Përpunimi dhe analiza e bazës statistikore tregoi se programi i ndërmjetësimit arsimor i BSFK-së, aktivitetet e tij mbështetëse gjatë periudhës janar-dhjetor 2013, kanë pasur shtrirje në nëntë komuna të Kosovës: Shtime, Ferizaj, Podujevë, Pejë, Fushë-Kosovë, Lipjan, Gjakovë, Graçanicë, dhe Obiliq (përfshirë edhe Plemetinin). Referuar të dhënave për këtë periudhë, në program kanë qenë të përfshirë 980 individë /persona të mbështetur¹⁷.

¹⁷ Me Individë/persona të mbështetur në raport i referohemi të gjithë fëmijëve/nxënësve/ personave që janë mbështetur në kuadër të programit të ndërmjetësimit arsimor.

Në rastet kur ata janë ballafaquar me më shumë se vetëm një problem dhe nevojë për mbështetje sa i përket arsimimit (p.sh: i njëjti individ ka pasur probleme sociale, probleme me suksesin në mësim, ka pasur vijueshmëri jo të rregullt apo braktisje të shkollës), atëherë me këto raste është përsëritur mbështetja (është ofruar mbështetje e natyrave të ndryshme, varësisht nga nevojat e tyre) dhe në bazën e të dhënave janë evidentuar si raste të përsëritura. Marrë në përgjithësi, numri i individëve të përfshirë (980) dhe numri i rasteve të përsëritura (441) rrisin numrin e mbështetjeve të realizuar nga ndërmjetësuesit arsimorë gjatë vitit 2013, në 1421 raste të mbështetura.

Shkalla e mbështetjes në programin e ndërmjetësimit dallon nga komuna në komunë, nga shkolla në shkollë. Specifikuar në komuna përkatëse, numri më i madh i individëve/personave të mbështetur figuron të jetë në komunën e Fushë-Kosovës, me 226, Obiliqi, përfshirë edhe Plemetin (167) dhe Ferizaj (117). Tabela nr. 4 në shtojcën nr. 1 në raport ofron informacion për komunat përkatëse sa u përket individëve/personave të mbështetur dhe rasteve të përsëritura në program.

Sa i përket strukturës gjinore (e cila në bazën e të dhënave u identifikua bazuar në emrin e personit, apo në përshkrimin e zgjeruar të mbështetjes¹⁸) rezultojnë të kemi mbështetje më të madhe të individëve/personave të gjinisë mashkullore (583 ose 59,5%), krahasuar me atë të gjinisë femërore (397 ose 40,5%), ndërsa sa i përket moshës rezultojnë se në program kemi mbështetje më të madhe të individëve/personave të moshës 8 deri 11-vjeç (270) dhe të asaj 14 deri 16 vjeç (151), përderisa ka më pak përfshirje të moshës nën pesë vjeç (niveli parashkollor dhe parafillor) dhe asaj mbi 18 vjeç. Figura 3 pasqyron raportin e përfshirjes në programin e ndërmjetësimit specifikuar në moshën e individëve të përfshirë, ndërsa tabela nr. 5 në shtojcën nr.1 në raport prezanton të dhëna të detajuara për këto aspekte, specifikuar në komunat e përfshira në program.

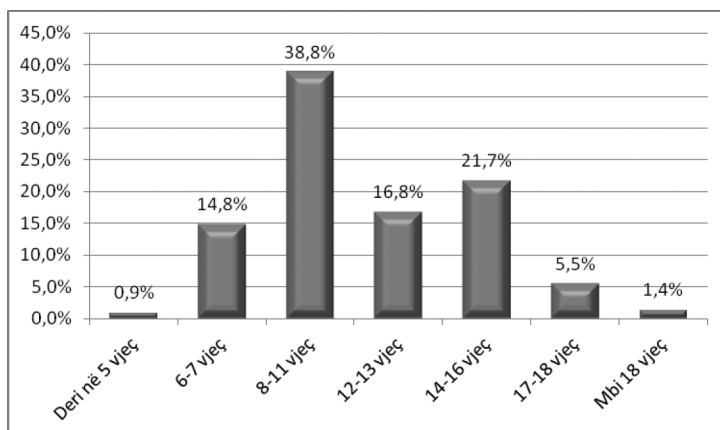

Figura 3. Përqindja e përfshirjes në program sipas moshës së individëve

Ka pasur raste edhe kur në bazën e të dhënave nuk është ofruar informacioni për moshën e individëve/personave të mbështetur me aktivitetet e ndërmjetësimit. Gjatë diskutimeve të realizuara me focus - grupin e ndërmjetësuesve u potencua se ka ende problem për sigurimin e të dhënave në terren. Ka raste kur as fëmija e as prindërit e tij nuk e dijnë datën e saktë të lindjes së fëmijës, shpeshherë nuk posedojnë kopje të certifikatave të lindjes apo dëshmi të ngjashme (ata dorëzojnë certifikatat/dëshmitë e lindjes në komunë për përfitimin e asistencës sociale). Në raste të tilla ndërmjetësuesit e kanë vizituar Zyrën për mirëqenie sociale në komunë¹⁹ dhe kanë siguruar informacionet që kanë munguar, edhe pse nuk kanë pasur gjithmonë sukses që t'i sigurojnë këto të dhëna.

¹⁸ Ka raste kur emri i personit nuk orienton mjaftueshëm për gjininë e tij. Në rastet kur kemi pasur emra që kanë qenë të përshtatshëm për të dy gjinitë (femërore dhe mashkullore), si emri Nermin, Sheriban etj., për të identifikuar gjininë e saktë të personit përkatës, kemi shkruar te përshkrimi i detajuar i veprimit, ku ndërmjetësuesi jep një informacion të detajuar të vizitës/mbështetjes së rastit përmes përshkrimit "Kam vizituar familjen e vajzës", apo "Vizitova mësuesen e djalit etj!". Kjo na ka ndihmuar mjaftueshëm për tejkalimin e paqartësive rreth gjinisë së rasteve të përfshira në program!

Analiza e bazës statistikore të programit u shtri edhe në raport me shkollën dhe klasën ku vijonë mësimin (ose do të duhej të vijonin mësimin) individët/personat e mbështetur. Sipas të dhënave të përfshira në program, gjithsej 35 shkolla të komunave përkatëse kanë pasur numër më të madh të nxënësve nga klasat 1 deri 5,(621 nxënës). Sipas ndërmjetësuesve, arsyeja për përfshirje më të madhe në program të fëmijëve të këtij niveli arsimor qëndron në faktin se pikërisht në këtë nivel më shpesh shfaqen problemet dhe lindin nevojat për mbështetje, si nevojat për zhvillimin e fushatave për vetëdijesimin e prindërve dhe komunitetit për regjistrimin e fëmijëve në klasë të parë, kërkesat për sigurimin e dokumentacionit për regjistrim, kontaktet me shkollat, komunat, OJQ-të, etj. për sigurimin e listave të nxënësve për regjistrim në klasë të parë, sigurimi i transportit, sidomos për fëmijët e kësaj moshe, parandalimi dhe reagimi ndaj braktisjes së shkollës etj.

Edhe sa i përket klasës, së cilës i përket individët e përfshirë në program, ka mungesë informacioni për disa individë. Sipas ndërmjetësuesve, ka raste kur kemi të përfshirë në program vijues të programit të mësimin të përshtetshëm (intensiv), nxënës të cilët e kanë braktisur shkollën para disa viteve dhe tani nuk dinë (apo nuk japin informacion) se në cilën klasë saktësisht ka ndodhur braktisja dhe, gjithashtu, për ato raste nuk dihet se në cilën klasë do të integrohen në mësimin e rregullt pas përfundimit të mësimin të përshtetshëm. Ka raste kur fëmijët kanë qenë të kthyer nga jashtë (Maqedonia), nostrifikimi i dokumentacionit të tyre dhe identifikimi i saktë i klasës ku ata pritej të vazhdonin mësimin ka qenë në proces etj. Detajet më të hollësishme për shkollën dhe klasën e individëve të përfshirë janë të prezantuara në tabelën nr. 6 në shtojcën nr.1 në raport.

4.1.2. Aktivitetet e realizuara nga ndërmjetësit arsimorë dhe modalitetet e punës së tyre me rastet e përfshira në program

Përveç analizës së të dhënave bazë për përfshirje dhe shtrirje të programit të ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së, në studim janë përfshirë edhe të dhënat e bazës për qëllimin e mbështetjes së rasteve²⁰, natyrës/llojit të aktiviteteve të zhvilluara nga ndërmjetësuesit, kohëzgjatjes së mbështetjes, rasteve të përfshira që e kanë braktisur shkollën, statusit përfundimtar dhe suksesin e mbështetjes së rasteve.

Problemi kryesor/arsyeja për përfshirje në program dhe qëllimet e mbështetjes për shumicën e rasteve janë ndërlidhur me vijueshmërinë jo të rregullt të mësimin, me suksesin jo të mirë në mësim, probleme brenda përbrenda familjeve, vetëdijesimi jo në nivel sa i përket rëndësisë së arsimin, martesat e hershme, puna e detyrueshme etj.

Pothuajse në të gjitha komunat e përfshira në program, problem dominues dhe arsye bazë për përfshirje në programin e ndërmjetësimit dhe ofrimin e mbështetjes ka qenë vijueshmëria jo e rregullt e mësimin (741), problemet me suksesin në mësim (219) dhe problemet sociale (177). Informacioni i plotë për problemet/arsyen e përfshirjes në program, specifikuar në komunat përkatëse, gjendet në tabelën nr. 7 në shtojcën nr.1 në raport.

¹⁹ Për përfitimin e asistencës sociale, nga zyra përkatëse në komunë, kërkohet kompletimi i të dhënave të përfituesve, duke përfshirë edhe certifikatat e lindjes për të gjithë anëtarët e familjeve përfituese.

²⁰ Të dhënat për moshën, gjininë, shkollën dhe klasën, u referuan në numrin e individëve/personave të përfshirë në program (980), ndërsa të dhënat për aktivitetet dhe modalitetet e mbështetjes u referohen numrit të rasteve të mbështetura në program (1421) kur dihet se kemi pasur raste të përsëritura në program.

Qëllimi i mbështetjes së rasteve në program ndërlidhej me natyrën e problemeve hyrëse në program. Sipas të dhënave, përmirësimi i vijueshmërisë në shkollë, parandalimi i braktisjes së shkollës, përmirësimi i suksesit në mësim, i disiplinës, përmirësimi i raportit shkollë-familje, regjistrimi i nxënësve që kanë braktisur shkollën në programin e mësimin të përshpejtuar (mësimin intensiv), regjistrimi i nxënësve në shkollë, rregullimi i dokumentacionit, vetëdijesimi i prindërve etj., kanë qenë aspektet për të cilat ndërmjetësuesit i kanë orientuar qëllimet e mbështetjes dhe aktivitetet mbështetëse. Në numër më të madh të rasteve, qëllimi i mbështetjes ishte *përmirësimi i vijueshmërisë në shkollë (475), rikthimi i nxënësve në shkollë (321) dhe informimi apo mbështetja e tyre për përfshirje në programin e mësimin intensiv (134)*. Specifikuar në komuna, informacioni i plotë për arsyet e mbështetjes janë të paraqitura në tabelën nr. 8 në shtojcën nr.1 të këtij raporti.

Kohëzgjatja e mbështetjes ka qenë e ndryshme dhe në lidhshmëri me natyrën e problemit dhe qëllimin e mbështetjes. Në këtë kontekst, edhe kohëzgjatja e mbështetjeve të ofruara ka ndryshuar nga rasti në rast dhe ka variuar nga 1 ditë ofrim të mbështetjes deri në mbështetje 12- mujore. Numër më i madh i rasteve të mbështetura në program kanë pasur kohëzgjatje deri në një muaj (474), mbështetje njëditore (223) dhe mbështetje me kohëzgjatje deri në 2 muaj (156). Specifikuar në komuna, kohëzgjatje më të madhe të mbështetjes kemi te komuna e Pejës dhe komuna e Gjakovës (Deri në 12 muaj), përderisa kohëzgjatje më e shkurtër e mbështetjes vërehet te komuna e Shtimes (deri në 4 muaj). Informacioni i plotë për kohëzgjatjen e mbështetjes mund të gjendet në tabelën nr. 9 në shtojcën nr.1 në raport.

Statuti i rasteve të përfshira në program. Lidhur me këtë aspekt, rezultatet e studimit dëshmojnë se nga 1421 raste, sa kanë qenë gjithsej të përfshira në program, gjatë vitit 2013 është arritur që 1217 (85,9%) prej tyre të fitojnë status të mbyllur në program, që nënkupton se është përfunduar me mbështetje me këto raste, përderisa 199 (14,1%) të tjera figurojnë të jenë raste të hapura dhe vazhdojnë të jenë edhe më tutje të mbështetura në program. Nga numri i përgjithshëm i rasteve që figurojnë si rast i mbyllur, 946 (77,9%) janë raste në të cilat ndërmjetësuesit kanë arritur sukses në mbështetje, përderisa 269 (22,1%) raste kanë përfunduar pa ndonjë sukses referuar qëllimit të mbështetjes. Figura 4 paraqet raportin e statusit të rasteve, ndërsa informacione të detajuara për këtë aspekt ofron tabela nr.10 në shtojcën nr.1 në raport.

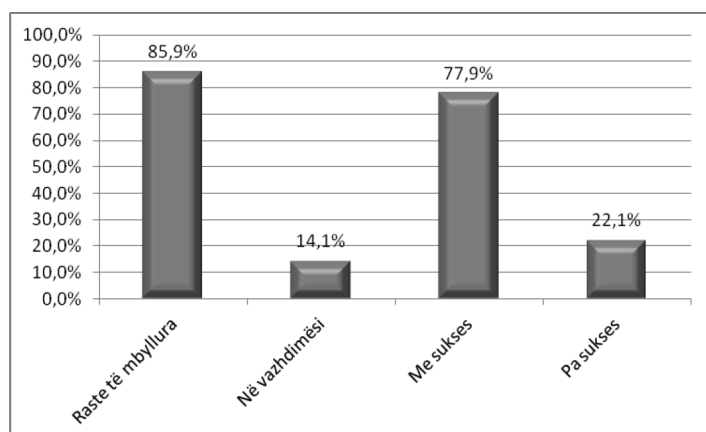

Figura 4.. Statusi i rasteve dhe suksesi i mbështetjes

Numri dhe lloji i aktiviteteve mbështetëse të realizuara në terren është varur nga natyra e problemit/arsyet e përfshirjes në program dhe qëllimi i mbështetjes. Në këtë ndërlidhje, ndërmjetësuesit kanë planifikuar dhe zhvilluar aktivitete konkrete për realizim me rastet e përfshira. Numri i mbështetjeve të realizuara me rastet e përfshira dallon nga komuna në komunë dhe nga rasti në rast. Kryesisht ky numër varion nga një deri në shtatë mbështetje të ofruara për një rast, varësisht nga natyra e problemit dhe mundësitë për zgjidhje (të shpejtë) të tyre.

Ofrimi i mbështetjeve është realizuar kryesisht përmes kontaktit/vizitave në familje, në shkollë, në institucione qendrore dhe lokale (MASHT, DKA, ZKKK, në komuna), në organizata vendore dhe ndërkombëtare që veprojnë në Kosovë, në qendrat mësimore, etj.

Për të ofruar një pasqyrë për natyrën e problemeve, llojin e aktiviteteve mbështetëse dhe numrin e tyre, në vijim po prezantojmë disa raste të mbështetura, të shkëputura nga të dhënat e ndërmjetësuesve të komunave të ndryshme të përfshira në program.

Rasti studimor 1, Obiliq: Nxënës mashkull, moshë 13 vjeç, klasa e dytë, familje e kthyer nga Maqedonia, arsyeja për mbështetje: vijueshmëri jo e rregullt në mësim, nuk ka braktisje të shkollës. Nxënësi është mbështetur 2 muaj me qëllimi të përmirësimit të vijueshmërisë në shkollë. Ndërmjetësuesi i ka realizuar gjithsej 7 vizita/aktivitete të mbështetjes.

Aktiviteti 1: Pas kontaktit me shkollën dhe informimi për mungesat në mësim, ndërmjetësuesi ka vizituar familjen e nxënësit, ka biseduar me ta dhe i ka informuar për mungesat dhe për pasojat për prindët në rast se nuk e dërgojnë fëmijën në shkollë.

Aktiviteti 2: Biseda me prindër, verifikimi i vijueshmërisë së nxënësit në shkollë.

Aktiviteti 3: Kontakti me shkollën dhe familjen, bashkëpunimi me OSBE-në dhe vizita në familje së bashku me drejtorin e shkollës dhe një përfaqësues të OSBE-së.

Aktiviteti 4: Takimi me prindin, verifikimi i vijueshmërisë së nxënësit në shkollë.

Aktiviteti 5: Ndërmjetësuesi informon prindërit se fëmija i tyre nuk po vijon rregullisht mësimin. Ata deklarohen se fëmija po i gënjen ata se gjoja ai po shkon në shkollë, por do ta kenë parasysh mbikëqyrjen.

Aktiviteti 6: Verifikimi i vijueshmërisë, regjistrimi në mësimin plotësues.

Aktiviteti 7: Sërish vijueshmëri jo e rregullt, por në bisedë me nxënësin bien dakord se kjo nuk do të ndodhë më. Rasti mbyllet me sukses.

Rasti studimor 2, Ferizaj: Nxënësi mashkull, moshë 14 vjeç, klasa 4, arsyeja e mbështetjes: Vijueshmëri jo e rregullt në mësim, nuk ka braktisje të shkollës. Nxënësi është mbështetur 4 muaj dhe qëllimi i mbështetjes ka qenë përmirësimi i vijueshmërisë në mësim. Ndërmjetësuesi ka realizuar gjithsej 4 aktivitete/mbështetje.

Aktiviteti 1: Është informuar prindi për mungesat e nxënësit në mësim, janë sqaruar arsyet (që sipas prindit, për shkak të punës së pandërprerë, ai nuk ka kohë të merret mjaftueshëm me fëmijën). I është dhënë prindit një ftesë nga shkolla për pjesëmarrje në takim me prindër.

Aktiviteti 2: Realizimi i takimit prind - kujdestar i klasës - ndërmjetësuesi në shkollë. Është biseduar rreth mungesave të nxënësit në shkollë dhe nga prindi është marrë premtim se do të kujdeset më tepër për këtë çështje.

Aktivitet 3: Takimi me kujdestaren e klasës, informimi nga ai se ka përmirësime të dukshme në vijueshmëri dhe sukses në mësim.

Aktiviteti 4: Takimi me kujdestaren, pastaj me prindin dhe nxënësin dhe biseda për mospërsëritje të rasteve të mungesës në mësim, për çka edhe prindi edhe nxënësi kanë premtuar se kjo nuk do të ndodh më. Rasti mbyllet me sukses.

Rasti studimor 3: F. Kosovë 1: Nxënës femër, nuk ka informata për moshën, klasa e katërt, arsyeja për mbështetje: Përsëritje e klasës, nxënësja ka braktisur shkollën. Ndërmjetësuesi ka realizuar vetëm një vizitë/ mbështetje. Familja ka probleme sociale, nxënësja është regjistruar në klasën e mësimin intensiv për t'u integruar sërish në mësim, por e ka braktisur edhe atë. Nxënësja duhet të kujdeset për anëtarët e tjerë të familjes. Rasti mbyllet pa sukses.

Rasti studimor 4. Pejë. Nxënësi mashkull, moshë 17 vjeç, klasa e tetë, arsyeja e mbështetjes: vijueshmëri jo e rregullt në mësim, nxënësi ka braktisur shkollën. Rasti është mbështetur 6 muaj në programin e ndërmjetësimit arsimor. Ndërmjetësuesi ka ndihmuar nxënësin që me fletëkalim ta ndërrojë shkollën, të kalojë në një shkollë më afër vendbanimit. Pas ndërrimit të shkollës, nuk ka pasur më probleme me vijueshmërinë e mësimin. Rasti mbyllet me sukses.

4.1.3. Rezultatet e punës së ndërmjetësuesve në uljen e braktisjes së shkollës

Ndër informacionet që baza e të dhënave të BSFK-së ofron për individët e përfshirë në programin e ndërmjetësimit arsimor janë edhe të dhënat për braktisjen e shkollimit nga nxënësit e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në komunat e përfshira në program. Të dhënat dëshmojnë se nga 980 individë/persona gjithsej të mbështetur në programin e ndërmjetësimit, 268 ose mbi 29 % e tyre janë individë/persona që kanë braktisur shkollën dhe si të tillë edhe kanë hyrë në program. Numri më i madh i nxënësve braktisës rezulton të jetë nga komuna e Fushë-Kosovës (91), Gjakovë (50) dhe Pejë (35). Përqindje më të lartë të braktisjes kemi nga nxënës të gjinisë mashkullore (55,2%), specifikuar në moshë, pjesa më e madhe e tyre (29,9%) janë të moshës 8 deri 11 vjeç, ndërsa sa i përket klasës, 41% e nxënësve braktisës i përkasin klasës së parë dhe të dytë (për më shumë informacion, shih tabelën 11 nr.1 në shtojcën nr. 1 raport).

Nëse i referohemi termit 'braktisje' të definuar në UA 7/2011 të MASHT-it, "Formimi dhe fuqizimi i Ekipeve për Parandalim dhe Reagim ndaj Braktisjes dhe Mosregjistrimit në arsimin e obliguar"²¹, atëherë rezulton se nxënësit e programit të BSFK-së që e kanë braktisur shkollimin, në numër më të madh janë raste të fëmijëve që kanë qenë pjesë e arsimit të obliguar, por që në nivele/ klasa të ndryshme (kryesisht 1-5) e kanë ndërprerë atë.

²¹MASHT: UA – Themelimi dhe forçimi i Ekipeve për evitimin dhe parandalim dhe reagim ndaj braktisjes dhe mosregjistrimit në arsimin e obliguar, ERPBM, 2011, neni 2.

Ne baze të këtij dokumenti "braktisjes" është ai nxënës i cili: 1. Nderpret vijimin e shkolles para se t'a perfundoje arsimimin e obliguar, sic parashihet me ligj; 2. Vazhdon shkollimin pas arsimimit te obliguar, por nderpret vijimin me vone, para se t'i arrije rezultatet. 3 femija apo individi i ri i cili nuk eshte i regjistruar ne shkolle, andaj, nuk e vijon arsimimin e obliguar sic parashihet me ligj.

Nga numri i përgjithshëm i braktisjeve (268) sa figurojnë të jenë në kuadër të programit të ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së, gjatë vitit 2013 u arrit që 243 (90,7%) e tyre të marrin statusin e rasteve të mbyllura/përfunduara me mbështetje, ndërsa me 25 prej tyre vazhdoi mbështetja edhe gjatë vitit 2014. Falë aktiviteteve mbështetëse të ndërmjetësuesve arsimorë në komunat përkatëse të përfshira në program, rezultoi që 131 (53,9%) e rasteve të mbyllura të jenë raste me të cilat ndërmjetësuesit kanë arritur sukses në mbështetje, e që nënkupton riintegrim e tyre në procesin mësimor. Suksesin më të madh në rikthim në shkollë ndërmjetësuesit kanë pasur në F. Kosovë (72 nxënës ose 81,8%), Lipjan (4 nxënës ose 66,70%) dhe Pejë (18 nxënës ose 51,40%). Figura 5 prezanton raportin e braktisjes dhe rikthimit në shkollë të nxënësve braktisës, ndërsa për më shumë informacion shih tabelën nr. 13 në shtojcën nr.1 në raport.

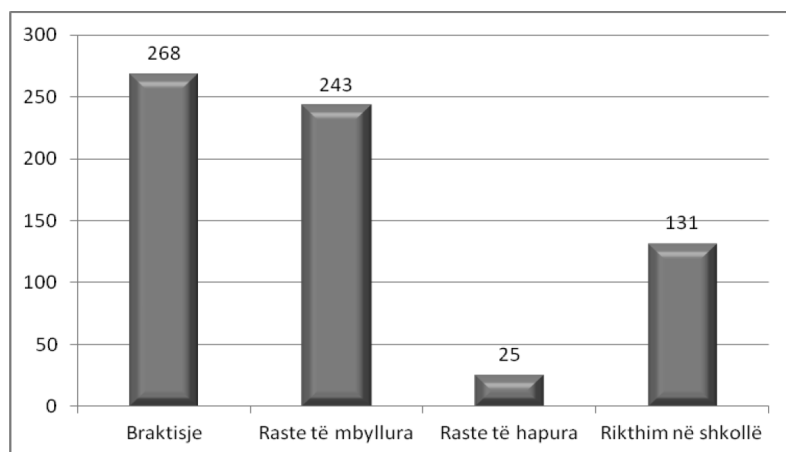

Figura 5. Rikthimi në shkollë i individëve që kanë braktisurë atë

Individë të rikthyer në procesin mësimor në përqindje më të lartë i takojnë gjinisë mashkullore (59,5%), moshë më dominuese e të rikthyerve është ajo 8 deri në 11 vjeç (32,8%), ndërsa klasa më dominuese në të cilën ata e kanë braktisur shkollën figurojnë të jenë klasa e parë dhe e dytë (51,91%), shih tabelën nr. 14 në shtojcën nr. 1 në raport.

Nëse i krahasojmë arsyet e braktisjes së shkollës dhe llojin e mbështetjes së ofruar nga ndërmjetësuesit arsimorë në funksion të tejkalimit të problemeve dhe rikthimit të tyre në proces, shohim se kryesisht kemi të bëjmë me probleme të theksuara sa i përket suksesit në mësim me 39,7% dhe probleme me vijueshmërinë e rregullt të mësimit me 23,7%. Mbi këtë bazë, mbështetjet më të mëdha të ndërmjetësuesve kanë qenë të orientuara në zhvillimin e aktiviteteve mbështetëse me individët dhe prindërit/familjarët e tyre që ndihmuan në tejkalimin e këtyre pengesave, kryesisht përmes identifikimit të rasteve, vizitave në familje, vizitave në shkollë, bisedave me vetë nxënësit dhe familjarët për t'i bindur ata që të përmirësojnë rezultatet e tyre mësimore dhe vijueshmërinë në mësim. Informimi për mundësitë e integritit të sërishëm në proces përmes mësimit të përshtetshëm (mësimi intensiv), mbështetje në rregullimin e dokumentacionit dhe njohjen e tij (nostrifikimin) për rastet e riatdhesuara, takimet me përfaqësuesit e shkollave dhe mësimdhënësve përkatës, takimet me institucionet ofruese të mësimit të përshtetshëm, takimet me institucione dhe organizata mbështetëse në integrimin e fëmijëve të këtyre komuniteteve në procesin mësimor, etj. Për më shumë informacion, shih tabelën nr. 15 në shtojcën nr.1 në raport.

Ka pasur raste kur për shkak të natyrës së problemit dhe nevojës për mbështetje shtesë ndërmjetësuesit i kanë referuar rastet e braktisjes edhe në instanca të tjera bashkëpunuese. Analiza e të dhënave tregon referimin e 66 rasteve të braktisjes (nga 268 gjithsej) në institucione

dhe organizata partnere, si DKA, ZKKK, përfaqësuesi i komuniteteve në komunë, Kryqi i Kuq, policia, 'The Idea Partnership', 'VoRAE', shkollat dhe EPRBM etj. Nga ky referim është arritur që 60 prej këtyre tyre të gëzojnë mbështetje të mëtutjeshme dhe të përfundojnë me sukses (rikthim në shkollë), tabela nr.16 në shtojcën nr.1 në raport.

Për të ofruar një pasqyrë për natyrën e problemeve, llojin e aktiviteteve mbështetëse dhe referimin e rasteve të braktisjes, në vijim po prezantojnë disa raste, të shkëputura nga të dhënat e ndërmjetësuesve të komunave të ndryshme të përfshira në program.

Rasti studimor 1: Në komunën e Podujevës katër nxënës (1 F dhe 3 M) nga një familje e riatdhesuar nga jashtë (nga Franca) dhe kanë pasur probleme me verifikimin (nostrifikimin) e dokumentacionit arsimor të sjellë nga atje. Ndërmjetësuesi ka ndërhyrë në këtë rast, ka kontaktuar familjen dhe ka lehtësuar në zgjidhjen e problemit. Brenda një periudhe prej 4 ditësh, nxënësit janë regjistruar në shkollë ku dhe tani vijnë në mësimin e rregullt. Ky rast figuron si rast i mbyllur me sukses në databazën e BSFK-së 2013.

Rasti studimor 2: Nga komuna e Pejës nxënësja e regjistruar në klasën e parë nuk e ka filluar shkollimin fare. Shkak për këtë kanë qenë problemet sociale të familjes së vajzës, familje me 6 fëmijë të moshës arsimore. Ndërmjetësuesi për këtë rast është informuar nga mësuesja e klasës ku vajza duhej të fillonte mësimin. Ai ka kontaktuar familjen, ka biseduar rregullisht me ta dhe brenda një muaji ka arritur që t'i bindë që vajza të fillojë dhe vazhdojmë me shkollimin pa problem.

Rasti studimor 3: Komuna e Obiliqit/Plemetin, nxënësi ka pas probleme me sjelljen në shkollë, është ngacmuar me nxënësit e tjerë në shkollë dhe për këtë e ka ndërprerë shkollimin. Babai i tij nuk e lejon nxënësin që ai të kthehet sërish në shkollë. Pas 5 muajve bisedime me prindin, ndërmjetësuesi arrin ta bindë atë që ta lejojë djalin që të kthehet në shkollë, dhe nxënësi është rikthyer në shkollë.

Rasti studimor 4: Në komunën e Fushë Kosovës janë 59 raste nxënësish janë përkrahur për regjistrim dhe vijim të mësimin të përshpejtuar. Janë dy kategori të rasteve: raste ku nxënësit kanë qenë më herët në shkollë, por e kanë braktisur atë (shumica për shkak të suksesit të dobët në mësim) dhe raste ku fëmijët nuk kanë qenë asnjëherë të regjistruar në shkollë. Ndërmjetësuesi i ka identifikuar rastet, ka kontaktuar me ta, ka kontaktuar ofruesit e mësimin të përshpejtuar dhe u ka mundësuar nxënësve që të regjistrohen në këtë formë të mësimin. Ndërmjetësuesi ka përcjellë vazhdimisht vijueshmërinë dhe suksesin e nxënësve në mësim. Në fund të gjysmëvjetorit të parë, të gjithë nxënësit e regjistruar kanë treguar sukses të mirë në mësim.

Duhet përmendur se përveç rasteve me të cilat ndërmjetësuesit përfunduan me mbështetje, janë edhe 9,3% e rasteve që në fund të vitit mbetën me statusin e rasteve të hapura dhe ndërmjetësuesit kanë vazhduar të ofrojnë mbështetje gjatë vitit 2014.

Duhet potencuar gjithashtu se me një numër të individëve të mbështetur, të cilët në bazën e të dhënave figurojnë si raste të mbyllura, ndërmjetësuesit nuk kanë arritur sukses në rikthim të tyre në procesin mësimor. Janë raste këto kryesisht që vijnë nga familje me probleme sociale apo me gjendje të rëndë ekonomike, raste me probleme shëndetësore, një pjesë e tyre janë edhe individë që u përkasin moshave të rritura (mbi 18 vjeç) . Me raste të tilla, ndërmjetësuesit nuk kanë arritur sukses në rikthimin e tyre në shkollë

Rasti studimor1: Komuna e Obiliqit, nxënësi 9 vjeç e ka braktisur shkollën në klasën e parë, por njëkohësisht e ka braktisur edhe vijimin në QM. Nëna e tij e informon ndërmjetësuesin se nxënësi ka probleme në të folur dhe nuk i kupton mirë fjalët, prandaj edhe nuk mund ta vijojë mësimin. Ndërmjetësuesi e këshillon nënën e nxënësit që ajo të konsultohet me drejtorin e shkollës dhe shkolla të vendosë nëse nxënësi mund ta vijojë mësimin apo jo. Ai njëkohësisht viziton edhe qendrën dhe informohet se nxënësi vjen në qendër shumë i papastër dhe se nxënësit e tjerë nuk pranojnë të bashkëpunojnë me të. Në bisedim me nënën e nxënësit, ajo arsyeton këtë fakt se nuk ka me çfarë të blejë detergjent dhe se asistencë sociale i shërben për ta mbajtur të shoqin, i cili gjendet në burg. Nga e njëjta familje, vajza 8-vjeçare nuk është regjistruar fare në shkollë. Familja ka marrë vërejtje me shkrim nga DKA-ja për shkak të mosregjistrimit dhe mosvijimit të mësimin nga fëmijët. Nëna arsyetohet se nuk ka mundësi financiare për shkollimin e fëmijëve. Ndërmjetësuesi përpiket vazhdimisht që ta bindë nënën për shkollimin e fëmijëve. Të dy rastet janë mbështetur për rreth një muaj. Në bazën e të dhënave këto raste figurojnë si të mbyllura pa sukses.

Rasti studimor 2: Komuna e Fushë Kosovës. vajza nuk vijon shkollën rregullisht. Ajo pengohet edhe nga prindërit për shkak të moshës më të madhe se nxënësit e tjerë të gjeneratës (moshë e saj mungon në bazën e të dhënave, por kështu e deklaroi nëna e saj). Ndërmjetësuesi bisedon me nxënësen, kontakton prindërit, bisedon me drejtorin e shkollës dhe mundohet të gjejë zgjidhje. Prindërit nuk e lejojnë vajzën të vazhdojë shkollimin për shkak të moshës dhe për shkak të djemve që i vardisen në shkollë. Mbështetja ka zgjatur pesë muaj. Në bazën e të dhënave këto raste figurojnë si të mbyllura pa sukses.

Përmbledhje: Analiza e bazës së të dhënave të BSFK-së për vitin 2013 lidhur me aktivitetet e zhvilluara dhe mbështetjen e rasteve tregoi se:

- ▶ Në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së në periudhën janar-dhjetor 2013 janë të angazhuar 12 ndërmjetësues, të cilët zhvillojnë aktivitetet e tyre mbështetëse në 9 komuna: Shtime, Ferizaj, Podujevë, Pejë, Fushë- Kosovë, Lipjan, Gjakovë, Graçanicë dhe Obiliq;
- ▶ Programi ka bashkëpunim me institucionet qendrore, lokale dhe me OJQ-të vendore dhe ndërkombëtare që veprojnë në Kosovë;
- ▶ Në program janë të përfshira 35 shkolla;
- ▶ Në program janë përfshirë gjithsej 980 individë/persona të komunave, gjinive, moshave, klasave të ndryshme, prej tyre 441 janë mbështetur më shumë se një herë, gjë që çon numrin e rasteve të mbështetura gjatë vitit në 1421;
- ▶ Aktivitetet mbështetëse të ndërmjetësuesve janë bazuar në problemet dhe nevojat e individëve/rasteve për mbështetje deri në zgjidhjen përfundimtare të tyre;
- ▶ Mbështetjet kryesore të rasteve janë ndërlidhur me parandalimin e braktisjes së shkollës, përmirësimin e vijueshmërisë në shkollë, përmirësimin e bashkëpunimit shkollë-familje-komunitet, regjistrimin dhe kthimin e nxënësve në shkollë etj;

- ▶ Gjatë viti 2013, si rezultat i mbështetjes, është arritur që nga 1421 raste të mbështetura, 1217 prej tyre të fitojnë status të mbyllur në program, prej tyre 946 janë raste të mbyllura me sukses;
- ▶ Aktivitetet mbështetëse të ndërmjetësuesve kanë treguar sukses të veçantë në kthimin në shkollë të nxënësve, të cilët kishin braktisur atë dhe si të tillë kishin hyrë në program;
- ▶ Nga numri i përgjithshëm i braktisjeve (268) gjatë vitit 2013 u arrit që 243 raste të marrin statusin e rasteve të mbyllura/përfunduara me mbështetje, ndërsa me 25 prej tyre vazhdoi mbështetja edhe gjatë viti 2014. Nga rastet e mbyllura, 131 prej tyre u rikthyen sërish në shkollë;
- ▶ Për rastet e rikthyera, në zgjidhjen e 60 prej tyre, ndërmjetësuesit kanë bashkëpunuar me institucione qendrore dhe lokale, OJQ, qendra mësimore, komunitetet dhe mekanizma të tjerë mbështetës, si DKA, zyrën avokuese në komunë, përfaqësuesit e komuniteteve në komunë, Kryqin e Kuq, me policinë, me TIP 'VoRAE, shkollat dhe EPRBM.

4.2. Praktikrat dhe rezultatet e bashkëpunimit të ndërmjetësuesve arsimorë me palët e interesit në kuadër të programit të ndërmjetësimit

Kjo pjesë e raportit pasqyron rezultatet e hulumtimit në terren për rolin e ndërmjetësuesve arsimorë në integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimor në Kosovë, me theks të veçantë në përmirësimin e vijueshmërisë së shkollimit dhe në uljen e braktisjes. Gjetjet nga kjo pjesë janë produkt i nxjerrë nga anketimi i realizuar në shkolla, punëtoritë me fokus-grupin e prindërve dhe intervistat e zhvilluara me respondentë nga palët e interesit²².

4.2.1. Bashkëpunimi i ndërmjetësuesve arsimorë me aktorët kryesorë të shkollave të përfshira në studim

Aspektet e hulumtuara me akterët e shkollës (mësimdhënësit, nxënësit, drejtuesit e shkollës dhe prindërit) lidhur me bashkëpunimin e ndërmjetësuesve me shkollën janë: (i) *informimi dhe roli i ndërmjetësuesve arsimorë*, (ii) *mbështetja dhe përkrahja e dhënë nga ndërmjetësuesit arsimorë*, (iii) *aktivitetet e realizuara nga ndërmjetësuesit arsimorë*, (iv) *vlerësimet për punën e ndërmjetësuesve arsimorë* dhe (v) *sugjerimet për përmirësimin e punës së ndërmjetësuesve arsimorë*.

Informimi për angazhimin dhe rolin e ndërmjetësuesve arsimorë

Të gjithë akterët e shkollës të përfshirë në studim janë pyetur se a janë të informuar se në shkollat ku ata punojnë ka (janë të angazhuar) ndërmjetësues arsimorë. Nga përgjigjet e marra rezultoi se shumica dërmuese e akterëve kryesorë në nivel shkollë janë të informuar për këtë angazhim, ndërsa për rolin dhe detyrat e tyre të punës më të informuarit janë drejtorët e shkollave dhe prindërit krahasuar me mësimdhënësit (rreth 20%) dhe nxënësit (rreth 30%) e anketuar.

²²Palët e interesit të përfshirë në hulumtim janë: (i) përfaqësuesit nga shkolla - mësimdhënësit, nxënësit, drejtuesit të shkollave dhe prindërit, (ii) përfaqësuesit të institucioneve në nivel qendror dhe lokal, dhe (iii) përfaqësuesit të organizatave e partnerëve mbështetës të arsimit. Më gjerësisht për respondentët e përfshirë në hulumtim shih kapitullin ku trajtohet popullacioni dhe mostra e hulumtimit.

Mbështetja dhe përkrahja e dhënë nga ndërmjetësuesit arsimorë

Sipas akterëve kryesorë të shkollës, të cilët kanë pas informacion për angazhimin dhe rolin e ndërmjetësuesve, roli i tyre më i madh ka qenë i orientuar në segmente të ndryshme të mbështetjes. Kryesisht janë ofruar mbështetje lidhur me:

- Regjistrimin e nxënësve në shkollë;
- Përmirësimin e vijueshmërisë së nxënësve në mësim;
- Përmirësimin e suksesit të nxënësve në shkollë (mbështetjet tjera kanë ndikuar në përmirësimin e suksesit në mësim);
- Përmirësimin e sjelljeve të nxënësve në shkollë;
- Arritjen e komunikimit të mirë në mes të familjes dhe shkollës;
- Parandalimin e braktisjes së shkollës nga ana e nxënësve;
- Kthimin në shkollë të nxënësve që tanimë e kanë braktisur shkollën;
- Mbështetjen e nxënësve rreth mësimit intensiv;
- Regjistrimin në shkollë të fëmijëve të riadhesuar;
- Rregullimin e dokumentacionit për regjistrim në shkollë;
- Verifikimin e rasteve të shpërnguljes së nxënësve;
- Parandalimin e braktisjes të rastet me probleme ekonomike;
- Kujdesin për shëndetin e nxënësve;
- Motivimin e nxënësve për sjellje dhe sukses të mirë në shkollë;
- Inkurajimin e regjistrimit të vajzave në shkollë etj.

Në bazë të anketimit dhe intervistave me akterë të ndryshëm, del se segmentet më të theksuara të mbështetjes dhe përkrahjes që ndërmjetësuesit arsimorë i kanë realizuar me ta ndërlidhen me:

- Regjistrimin e nxënësve në shkollë (rreth 60 %);
- Parandalimin e braktisjes së shkollës nga ana e nxënësve (rreth 59 %);
- Përmirësimin e vijueshmërisë në mësim nga ana e nxënësve (rreth 55 %);
- Përmirësimin e sjelljeve të nxënësve në shkollë (rreth 54 %);
- Kthimin në shkollë të nxënësve që kanë braktisur shkollën (rreth 53 %);
- Arritjen e komunikimit të mirë mes familjes dhe shkollës (rreth 52 %);
- Inkurajimin e vajzave për regjistrim në shkollë (rreth 52 %).

Edhe përgjigjet e nxënësve lidhur me mbështetjen e ofruar ndërlidhen përafërsisht me të njëjtat aspekte. Sipas tyre, mbështetja që u është ofruar atyre ndërlidhet me:

- Përmirësimin e vijueshmërisë së mësimit (rreth 65 %);
- Parandalimin e braktisjes dhe rikthimin në shkollë (rreth 63%);
- Përmirësimin e bashkëpunimit shkollë-familje (59 %);
- Regjistrimin në shkollë (rreth 58 %);
- Regjistrimin dhe vijimin e mësimit intensiv (rreth 52 %);
- Përmirësimin e sjelljeve në shkollë (rreth 51 %).

Aktivitet e realizuara nga ndërmjetësuesit arsimorë

Për realizimin e aktiviteteve të cekura më lart, ndërmjetësuesit kanë bashkëpunuar me faktorë të ndryshëm ndikues brenda shkollës dhe jashtë saj, si bashkëpunimi me drejtorin e shkollës, mësime të ndryshme, kujdestarët e klasave, nxënësit e përfshirë në programin e ndërmjetësimit, realizimin e takimeve me prindër dhe takimeve të përbashkëta shkollë-familje etj.

Bazuar në përqindjen më të lartë të përgjigjeve të dhëna nga drejtuesit e shkollave dhe mësimdhënësit rezulton se ndërmjetësuesit arsimorë, në funksion të përkrahjes së shkollës në përmirësimin e vijueshmërisë së nxënësve në shkollë dhe në parandalimin e braktisjes, kanë realizuar aktivitete, si:

- Bashkëpunimi me drejtorin e shkollës (74,6%);
- Bashkëpunimi me kujdestarin e klasës (74,5%);
- Vizitat e realizuara në familjet e nxënësve/bisedat me anëtarët e familjes dhe me nxënësit (72%).

Sipas drejtuesve të shkollave, ndërmjetësuesit arsimorë i kanë zhvilluar disa aktivitete/masa që lidhen me punën që bëjnë EPRBM²³-të në nivel shkolle. Sipas tyre, ndërmjetësuesit arsimorë, në 68 % të shkollave të përfshira në studim, janë anëtarë të EPRBM. Ata deri më tani, në kuadër të këtyre ekipeve, i kanë realizuar aktivitetet në vijim:

- Mbledhjen dhe ofrimin e informatave shkollës për numrin e fëmijëve në lokalitetin që mbulon shkolla, të cilët kanë arritur moshën e shkollimit (rreth 85 %);
- Bashkëpunimi me shkollën lidhur me kthimin në shkollë të fëmijëve që e kanë braktisur shkollën (rreth 85 %);
- Ofrimin e informatave lidhur me nevojat, mendimet dhe shqetësimet e prindërve nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian në raport me shkollimin e fëmijëve të tyre (85 %);
- Bashkëpunimi me shkollën për realizimin e fushatave për regjistrimin e fëmijëve në klasën e parë (rreth 71%);
- Bashkëpunimi me shkollën lidhur me regjistrimin në shkollë të fëmijëve të kthyer dhe riatdhesuar (43%);
- Bashkëpunimi me shkollën lidhur me promovimin dhe nxitjen e regjistrimit të fëmijëve në edukimin parashkollor (43%).

Edhe në raport me ofrimin e mbështetjes për nxënësit, ndërmjetësuesit kanë zhvilluar aktivitete/masa bashkëpunimi me faktorë të ndryshëm ndikues brenda shkollës dhe jashtë saj. Ndër aktivitetet/masat më të shprehura të bashkëpunimit nxënësit i veçojnë.

- Bisedat e ndërmjetësuesve të realizuara me vetë nxënësit (73,6%);
- Bashkëpunimin me drejtorin e shkollës (69,9%), shih tabelën nr.17 në shtojcën nr.1 në raport.

Edhe në diskutimet me prindër u potencuan mbështetjet që ndërmjetësuesit ofrojnë në raport me familjet dhe fëmijët e tyre. Mbështetje më të shpeshta ata i veçojnë vizitat që ndërmjetësuesit i realizojnë në familje dhe në shkolla, ndërhyrjet në shkolla për regjistrim apo kthim të nxënësve në shkollë, sigurimin e transportit, librave, mjeteve mësimore dhe atyre higjienike etj. Me prindërit, ndërmjetësuesit kanë realizuar takime të përbashkëta (kryesisht çdo muaj) ku bashkërisht janë diskutuar tema të ndryshme rreth shkollimit të fëmijëve, janë shqyrtuar problemet dhe vështirësitë që i kanë familjet dhe nxënësit dhe janë diskutuar mundësitë për zgjidhjen e problemeve.

²³Sipas Udhëzimit Administrativ nr. 7/2011 për krijimin dhe fuqizimin e ekipeve për parandalim dhe reagim ndaj braktisjes dhe mosregjistrimit në arsimin e obliguar, EPRBM është strukturë administrative brenda administratës zyrtare të shkollës. EPRBM-të në nivel shkolle formohen nga Këshilli Drejtues i shkollës. Anëtarët e këtyre ekipeve në nivel shkolle janë përfaqësues nga radhët e nxënësve, mësimdhënësve, prindërve, drejtorisë së shkollës dhe sipas nevojës edhe anëtarë nga organizatat joqeveritare. EPRBM-të merren me parandalimin dhe reagimin ndaj braktisjes së mësimin në të gjitha nivelet e arsimit parauniversitar, parandalimin e ndërprerjes së mësimin të rregullt, si dhe problemin e mosregjistrimit të fëmijëve dhe të rinjve të moshës shkollore në arsimin e obliguar.

Vlerësime për punën e ndërmjetësuesve arsimorë

Drejtuesit e shkollave, mësuesit dhe prindërit dhanë vlerësime të ndryshme për punën e ndërmjetësuesve arsimorë. Në përgjithësi, vlerësimet janë pozitive dhe inkurajuese për punën që kanë bërë ndërmjetësit arsimorë.

Lidhur me faktin se sa ata janë të kënaqur me mbështetjen e ofruar nga ndërmjetësit arsimorë në funksion të integritit të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor, rreth 68% e drejtorëve/zv.drejtorëve dhe mësuesve deklarojnë se janë shumë të kënaqur me këtë mbështetje.

Angazhimi i ndërmjetësuesve arsimorë nga të njëjtit vlerësohet si një praktikë e mirë mbështetëse në funksion të përmirësimit të pozitës arsimore të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në Kosovë dhe sipas tyre, kjo praktikë duhet të vazhdojë edhe më tutje. Komentet e dhëna në fund të anketës kryesisht orientojnë në nevojën për bashkëpunim edhe më të madh në mes të të gjithë aktorëve në funksion të mbështetjes së këtyre komuniteteve, sidomos bashkëpunimi më i madh i ndërmjetësuesve dhe EPRBM-ve në funksion të reagimit të menjëhershëm ndaj rasteve të mungesave në shkollë dhe braktisjes së shkollës.

Edhe prindërit e përfshirë në studim e vlerësojnë lart praktikën e angazhimit të ndërmjetësuesve arsimorë në funksion të përmirësimit të pozitës arsimore të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian. 95% e tyre shprehen se janë të kënaqur me aktivitetet e ndërmjetësuesve të realizuar në mbështetje të fëmijëve të tyre, sidomos aktivitetet e bashkëpunimit me shkollën, në funksion të përmirësimit të vijueshmërisë së nxënësve në shkollë dhe në parandalimin e braktisjes

Përmbledhje: Analiza e rezultateve të hulumtimit me aktorët e shkollës për bashkëpunimin e tyre me ndërmjetësit arsimorë tregoi se

- ▶ Shumica dërmuese e aktorëve kryesorë në nivel shkollë janë të informuar se në shkollat e tyre veprojnë ndërmjetësues arsimorë dhe janë në dijeni me rolin e ndërmjetësuesve arsimorë;
- ▶ Aktivitetet e realizuara nga ndërmjetësit arsimorë janë të shumta, në masë më të madhe ato kanë qenë të orientuara në përmirësimin e vijueshmërisë dhe parandalimin e braktisjes së shkollës nga nxënësit e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian;
- ▶ Bashkëpunimi dhe përkrahja e dhënë për shkollën nga ndërmjetësit arsimorë kryesisht është bërë përmes mbështetjes në regjistrimin e nxënësve në shkollë, përmirësimin e vijueshmërisë në mësim, përmirësimin e sjelljeve të nxënësve në shkollë, arritjen e komunikimit të mirë mes familjes dhe shkollës, parandalimin e braktisjes së shkollës nga ana e nxënësve, kthimin në shkollë të nxënësve që kanë braktisur shkollën, regjistrim dhe vijim të mësimin intensiv, si dhe në inkurajimin e vajzave për regjistrim në shkollë;
- ▶ Në përgjithësi, vlerësimet e aktorëve të shkollës për punën e ndërmjetësuesve arsimorë janë pozitive dhe inkurajuese për punën që kanë bërë ndërmjetësit arsimorë, sugjerimet për të ardhmen ndërlidhen me rritjen e bashkëpunimit dhe për institucionalizimin e tyre.

4.2.2. Bashkëpunimi i ndërmjetësuesve arsimorë me institucione të nivelit qendror dhe lokal

Në këtë pjesë do të ofrojmë rezultatet e intervistës të realizuar me përfaqësues të institucioneve të nivelit qendror dhe lokal²⁴ ndërlidhur me punën me ndërmjetësuesit arsimorë lidhur me: (i) rolin dhe detyrat kryesore të ndërmjetësuesve arsimorë, (ii) bashkëpunimin/mbështetjen ndërmjetësues – institucione, (iii) rastet e fëmijëve jashtë shkolle nga radhët e komuniteteve, (iv) vlerësimet për punën e ndërmjetësuesve arsimorë. Lista e personave të përfshirë në intervista mund të gjendet në tabelën numër 2 në shtojcë.

Perceptimi i rolit dhe detyrat kryesore të ndërmjetësuesve arsimorë

MASHT - zyra për arsimin e komuniteteve. Nga intervista e realizuar me përfaqësuesin e kësaj zyre rezulton se kjo zyrë është plotësisht e informuar për programin e ndërmjetësimit arsimor të BFSK-së, rolin dhe detyrat e ndërmjetësuesve të këtij programi në procesin e ndërmjetësimit. Sipas të intervistuarit, MASHT-i nuk ka qenë pjesë e hartimit/përcaktimit të rolit, detyrave dhe rekrutimit të ndërmjetësuesve arsimorë. Roli i MASHT-it ka qenë më tepër i theksuar në përkrahjen financiare të 6 qendrave mësimore (përfshirë edhe QM të BFSK-së në Graçanicë).

*Drejtorja Komunale të Arsimit (DKA)*²⁵. Informacionet e marra nga intervistat me përfaqësuesit e DKA-ve tregojnë se ata janë mjaft mirë të informuar me punën dhe rolin e ndërmjetësuesve arsimorë të BFSK-së dhe se ky informacion ishte arritur kryesisht përmes bashkëpunimit dhe takimeve të rregullta me BFSK-së, në bazë të memorandumëve të mirëkuptimit të nënshkruara në mes tyre.

Sipas të intervistuarve, detyrat e ndërmjetësuesve arsimorë vlerësohen se janë në harmoni me nevojat e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian. Mirëpo, sipas tyre, ka disa kërkesa nga ndërmjetësuesit që nuk përputhen me rolin dhe detyrat e tyre të punës, siç është kërkesa për lejimin e tyre për monitorim në orë mësimore, e që një gjë e tillë nuk mund të lejohet nga DKA-ja, meqenëse çështje të tilla janë të rregulluara me legjislacion.

*Zyra Komunale për Komunitete dhe Kthim (ZKKK)*²⁶. Shumica e zyrtarëve të intervistuar në zyrat komunale për komunitete dhe kthim pohojnë se janë të informuar me rolin dhe detyrat e ndërmjetësuesve arsimorë. Në pyetjet specifike që lidhen me punën e ndërmjetësuesve, dy nga të intervistuarit (F.Kosovë dhe Obiliq) pohuan se e dinë që ndërmjetësuesit arsimorë, punën e tyre e bazojnë në Strategjinë për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, komponent i arsimit 2009-2015, përderisa përfaqësuesi tjetër deklarohej se nuk i di detyrat dhe rolin, nuk është i informuar (Pejë), ndërsa një zyrtar tjetër rolin dhe detyrat e ndërmjetësuesit i orienton në mbështetjen familje-shkollë (Gjakovë).

²⁴Intervia e realizuar me Enesa Kadiq, Udhëheqëse e divizionit për komunitete dhe gjini në MASHT (Datë : 17.4.2014)

²⁵Intervistat e realizuara me përfaqësues të DKA-ve:

Fushë Kosovë: Islam Shabani, drejtor (datë: 24.3.2014)

Obiliq : Fatime Pllana , drejtoreshë (datë : 24.3.2014)

Pejë: Mon Berisha, zyrtar (datë: 25.3.2014)

Gjakovë: Diana Qarkaxhia, drejtoreshë (datë: 25.3.2014)

²⁶Intervistat e realizuara me përfaqësuesit e zyrave për komunitete dhe kthim në komuna:

Fushë Kosovë : Sllagjana Llaziq (datë : 24.3.2014)

Obiliq: Sllavisha Agjançiq (datë : 24.3.2014)

Pejë: Nexhat Kastrati (datë: 25.3.2014)

Gjakovë: Kapllan Kërshi (datë: 28.3.2014)

*Përfaqësuesit e komuniteteve në komuna*²⁷. Dy nga tre zyrtarët e komuniteteve të intervistuar (F.Kosovë dhe Obiliq) pohuan se janë të informuar për rolin dhe detyrat e ndërmjetësuesve arsimorë të BFSK-së, meqenëse ata veprojnë në komunat e tyre dhe se kanë kontakte me ta.

Bashkëpunimi/mbështetja ndërmjetësues arsimorë-institucione

MASHT - zyra për arsimin e komuniteteve. Ndërlidhur me bashkëpunimin MASHT- BSFK për programin e ndërmjetësimit arsimor, u potencua se MASHT-i ka bashkëpunim me këtë organizatë, ndërsa me ndërmjetësuesit e programit të saj nuk ka ndonjë bashkëpunim të drejtpërdrejtë. Ka raste të dhënies së informatave të ndryshme në MASHT nga ana e ndërmjetësuesve, ose edhe raste kur ndërmjetësuesit kanë kërkuar mbështetje nga MASHT-i lidhur me regjistrimin në shkollë të fëmijëve që e kanë braktisur, apo nuk janë regjistruar asnjëherë në shkollë dhe MASHT-i e ka ofruar këtë mbështetje. Sipas zyrtares së intervistuar në MASHT, BSFK-ja i ka regjistruar 50 fëmijë në shkollat të rregullta, të cilët pastaj edhe i ka përkrahur për ta vijuar mësimin.

Drejtoria Komunale e Arsimit (DKA). Sipas zyrtarëve të intervistuar, DKA-të bashkëpunojnë me ndërmjetësues në sfera të ndryshme të lidhur me referencat e punës së ndërmjetësuesve. Sipas tyre, bashkëpunimi më i madh është duke ndodhur në aktivitetet që lidhen me Ekipin për Parandalim dhe Reagim ndaj Braktisjes dhe Regjistrimit. Ata veçuan aktivitete të realizuara me mbështetjen e ndërmjetësuesve, kryesisht aktivitete që kishin të bënin me regjistrimin në klasën e parë (mësimi i rregullt) të nxënësve që e kanë kaluar moshën e rregullt për regjistrim (nxënës mbi moshën 6-vjeçare), sigurimin e transportit për nxënës, sidomos atyre që kanë vështirësi udhëtimi për në shkollë, sigurimin e mjeteve higjienike, si dhe organizimin e provimeve klasore për nxënësit, të cilët kanë mbetur të panotuar në disa lëndë (me theks të veçantë në Pejë).

ZKKK: Të intervistuarit në këto zyra iu referohen formave të ndryshme të bashkëpunimit me ndërmjetësues arsimorë, si vizitave të ndërsjella, sidomos vizitave të ndërmjetësuesve në komunë, vizitave të përbashkëta në shkollat dhe në familje për shqyrtimin e rasteve dhe mbështetjen e tyre për regjistrim dhe vazhdim të shkollimit.

Sipas të intervistuarve, si rezultat i bashkëpunimit me ndërmjetësuesit arsimorë, prej tyre janë drejtuar kërkesa të ndryshme, të cilat kanë qenë kryesisht për verifikimin e rasteve dhe përputhjen e të dhënave, si dhe kanë kërkuar përkrahjen e zyrës për lehtësimin e regjistrimit të nxënësve në shkollat më të afërta për këtë komunitet. Po sipas tyre, nuk kanë munguar as kërkesat për sigurimin e dokumentacionit për regjistrim, materiale arsimore etj.

Lidhur me planet për bashkëpunim me ndërmjetësuesit arsimorë, në të ardhmen zyrtarët e intervistuar (përveç Pejës) deklarojnë se janë të gatshëm për të vazhduar mbështetjen institucionale të tyre me format dhe mjetet që ata i kanë në dispozicion, ndërsa për ofrimin e mbështetjes materiale, për mbulimin e aktiviteteve të tyre, ende mungojnë buxheti dhe fondet përkatëse. Për ZKK në Pejë kusht i bashkëpunimit të mundshëm mes ZKK dhe ndërmjetësuesve arsimorë është që ata të kërkojnë bashkëpunim dhe të jenë të gatshëm për realizimin e punëve dhe detyrave të tyre.

²⁷Intervista e realizua me përfaqësuesit e komuniteteve në komuna:

Fushë Kosovë: Halil Qerimi (datë : 24.3.2014)

Pejë; Gani Toska (datë: 25.3.2014)

Obiliq: Shaban Berisha (datë : 24.3.2014)

Përfaqësuesit e komuniteteve në komuna. Lidhur me bashkëpunimin e përfaqësuesve të komuniteteve në komuna me ndërmjetësues arsimorë, ekzistojnë dallime të shumta. Kjo pohohet në intervistat me tre zyrtarë të komuniteteve në komunat Pejë, Fushë-Kosovë dhe Obiliq. Përfaqësuesi nga komuna e Pejës pohon se nuk kanë asnjë bashkëpunim me ndërmjetësuesin arsimor të BFSK-së. Përfaqësuesi nga komuna e F. Kosovës informon për një bashkëpunim jo edhe aq të mirë, ndërsa përfaqësuesi nga komuna e Obiliqit pohon se me ndërmjetësuesin arsimor të BFSK-së kanë një bashkëpunim të mirë dhe me përkrahje të DKA-së janë realizuar disa aktivitete të përbashkëta që lidhen me integrimin e fëmijëve të komuniteteve në sistemin e shkollimit.

Rastet e fëmijëve jashtë shkolle nga radhët e komuniteteve

MASHT - zyra për arsimin e komuniteteve. Informacionet e përgjithshme të ofruara nga kjo zyrë, e që kanë të bëjnë me përfshirjen e fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimor, evidentojnë raste të fëmijëve të këtyre komuniteteve që akoma janë jashtë sistemit arsimor në Kosovë. Sipas zyrtares, raportet për braktisje në kuadër të SMIA-s (raporti i parë në gjysmëvjetorin e parë 2013) evidentojnë 120 fëmijët që kanë braktisur shkollën dhe janë kryesisht nxënës të klasës së shtatë dhe të tetë. Raportet statistikore për nxënësit e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, nga viti 2012 e këndej, evidentojnë zvogëlimin e numrit të fëmijëve jashtë shkolle dhe rritjen e numrit të regjistruarve në arsimin e obliguar dhe në atë të mesëm. Kjo sipas zyrtares së intervistuar ka ardhur si rezultat i politikave afirmative për këto komunitete të hartuara nga MASHT-i, aktivitetet e vazhdueshme të realizuara me prindër, komunitet etj. Mirëpo, nuk specifikohet ndikimi i punës së ndërmjetësuesve arsimorë në këtë segment.

DKA: Informacionet e marra nga intervistat me përfaqësuesit e DKA-ve, të katër komunave të përfshira në studim: F. Kosovës, Obiliqit, Pejës dhe Gjakovës, tregojnë për një përfshirje më të mirë të fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimor. Kjo sipas tyre është arritur falë aktiviteteve bashkëpunuese të DKA-së, EPRBM-të, shkollave, familjes dhe ndërmjetësuesve arsimorë, por edhe si rezultat i aktiviteteve të shumta të donatorëve, si UNICEF-i, 'Ballkansunflower', 'Help for All' etj.

ZKKK: Të intervistuarit nga këto zyra komunale pohuan se çështja e fëmijëve jashtë shkolle nga radhët e komuniteteve mbetet problematikë në vete në komunat e tyre. Pohimet e tyre lidhur me këtë ndërlidhen me punën që bëjnë me të kthyerit nga radhët e komuniteteve dhe integrimin e fëmijëve në sistemin e shkollimit.

Shumica e zyrtarëve të intervistuar pohuan se numri i fëmijëve nga familjet që kanë pasur nevojë të integrohen në sistemin arsimor është relativisht i madh, mbi 30 fëmijë në secilën komunë. Sipas dëshmimeve të pohuara në intervista, ngecjet më të mëdha në integrimin e fëmijëve në sistemin arsimor janë evidentuar në komunat Fushë-Kosovë dhe Pejë.

Përfaqësuesit e komuniteteve në komuna. Sipas të intervistuarave, ende ka një numër të madh të rasteve të fëmijëve të komunitetit rom, ashkali dhe egjiptian që janë jashtë sistemit arsimor, diku prej 20 deri 23 fëmijë për komunë. Po sipas tyre, këta fëmijë janë kryesisht nga familjet e kthyera nga Serbia dhe Mali i Zi dhe përbëjnë moshën nga 8 deri në 20 vjeç.

Sipas të intervistuarave nga përfaqësuesit e komuniteteve në komuna, krahasuar me dy vitet paraprake, në vitin 2014 ka tendenca të zvogëlimit të numrit të fëmijëve jashtë shkolle, mirëpo, sipas tyre, nuk mund të themi se kemi përmirësime në shifra, meqenëse një numër i fëmijëve për një kohë integrohen në sistemin e shkollimit, mirëpo në ndërkohë e braktisin atë.

Vlerësimet për punën e ndërmjetësuesve arsimorë

MASHT - zyra për arsimin e komuniteteve. Sa u përket rezultateve të punës së ndërmjetësuesve në terren, u deklarua se ata kanë ndihmuar mjaft në shoqërimin dhe integrimin e fëmijëve, në rritjen e bashkëpunimit shkollë–familje, por MASHT-i deri më tani nuk e ka bërë ndonjë vlerësim apo monitorim të punës së tyre në terren dhe këtë ndikim e sheh si rezultat i punës së përbashkët të të gjithë akterëve (MASHT, DKA, BSFK, organizata të tjera).

DKA: Rezultatet e punës së ndërmjetësuesve arsimorë vlerësohen si mjaft të mira nga përfaqësuesit e intervistuar në DKA. Sipas tyre, kryesisht ka rezultate në parandalimin e braktisjes (Pejë) dhe në kthimin e nxënësve në shkollë (Obiliq). Masat mbështetëse të ndërmjetësuesve vlerësohen se kryesisht janë të fokusuar në monitorimin e përditshëm, në dhënien e ndihmës për kryerjen e detyrave jashtë shkollës, ndihmë në detyrat e shtëpisë, vizitat në familje dhe kontaktet me shkollat.

Vlerësohet mjaft kontributi i ndërmjetësuesve arsimorë në vetëdijesimin e familjeve dhe vënien e kontakteve familje–DKA, meqenëse ndërmjetësuesit janë të përfaqësuar në Këshillat komunale të prindërve.

Në përgjithësi, puna dhe angazhimet e ndërmjetësuesve arsimorë vlerësohen si praktikë e mirë nga DKA-të, meqenëse kanë ndikuar dukshëm në rritjen e numrit të nxënësve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian të regjistruar në shkolla, mirëpo për të ardhmen rekomandimet e tyre zyrtarët i orientojnë në mbështetjen e këtij programi nga niveli qendror (MASHT). Aktivitetet e ndërmjetësuesve në të ardhmen duhet të mbështeten financiarisht edhe nga organizatat e tjera. Gjithashtu, duhet punuar në ngritjen e nivelit të tyre profesional, meqenëse kjo shpeshherë edhe i vështirëson mundësitë e bashkëpunimit.

ZKKK: Të intervistuarit deklarojnë se ka rezultate të punës së ndërmjetësuesve që duhet të vlerësohen pozitivisht, jo vetëm në raport me të kthyerit, por në përgjithësi për punën që kanë bërë, sidomos rreth përfshirjes së fëmijëve në mësimin intensiv, përmirësimin e komunikimit me prindër, identifikimin e rasteve dhe evitimin e konflikteve ndëretnike në shkollë dhe në ngritjen e vetëdijes për respektimin e diversitetit kulturor, përfshirjen e fëmijëve në shkollë etj.

Përfaqësuesit e komuniteteve në komuna. Dy nga tre të intervistuarit (F.Kosovë dhe Obiliq) theksojnë se angazhimi i ndërmjetësuesve arsimorë vlerësohet si një praktikë mjaft e mirë, e cila duhet të vazhdojë të funksionojë edhe më tutje, ndërsa si rekomandime për të ardhmen veçohen kërkesat që ndërmjetësuesit të jenë ekskluzivisht nga këto komunitete, në mënyrë që ata të njohin mentalitetin, hallet dhe dertet e komunitetit, të zhvillohen kapacitete dhe të shtohet numri i ndërmjetësuesve arsimorë, në mënyrë që puna e tyre të jetë edhe më efektive në të ardhmen.

Përmbledhje. Analiza e rezultateve të fituara nga intervistat me përfaqësues nga niveli qendror dhe lokal tregoi se:

- ▶ Roli dhe detyrat kryesore të mediatorëve/ndërmjetësuesve arsimorë janë të njohura si nga institucionet e nivelit qendror ashtu edhe ato të nivelit lokal;
- ▶ Bashkëpunimi/mbështetja ndërmjetësues arsimorë-institucione është zhvilluar me institucione të arsimit të të dyja niveleve. Mbështetje dhe bashkëpunim më të madh është potencuar nga niveli lokal, edhe pse jo në nivelin e dëshiruar (siç shprehen disa nga zyrtarët e nivelit lokal).
- ▶ Ndërmjetësuesit arsimorë kanë kontribuar në identifikimin e rasteve të fëmijëve nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian që e kanë braktisur shkollën. Sipas të intervistuarve, puna e ndërmjetësuesve arsimorë ka ndikuar që ky numër të ketë tendencë të zvogëlimit.

- ▶ Vlerësimet për punën e ndërmjetësuesve arsimorë janë pozitive nga shumica dërmuese e të intervistuarve, sugjerohet që ndërmjetësuesit arsimorë të kenë status të institucionalizuar, në mënyrë që ky bashkëpunim të jetë i mirëfilltë dhe i qëndrueshëm.

4.2.3. Kontributi i organizatave të tjera në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së

Në këtë pjesë do të ofrojmë informata lidhur me punën e ndërmjetësuesve arsimorë në partneritet me organizata dhe partnerë mbështetës të arsimit në Kosovë. Informatat bazohen në përgjigjet e respondentëve të intervistuar në tri organizata të ndryshme²⁸, fushëveprimtaria e të cilave ndërlidhet ngushtë me përmirësimin e pozitës arsimore të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, misioni dhe angazhimet e të cilave në këtë kontekst shpeshherë janë ndërthurur me objektivat e programit të BSFK-së.

*OSBE*²⁹ - *Zyra e politikave për komunitetet dhe të kthyerit në Kosovë*. Me programin e ndërmjetësimit të BSFK-së pohohet bashkëpunim i mirë, sidomos gjatë periudhës 2010 deri në 2013, ku kjo organizatë ka ofruar mbështetje financiare, përmes mbulimit të pagave të ndërmjetësuesve arsimorë, hartimit të programit/ moduleve të trajnimit dhe mbështetjen e trajnimit të ndërmjetësuesve për këtë program. Bashkëpunim tjetër i kësaj organizate me BSFK-në është edhe mbështetja në realizimin e hulumtimit "Jashtë shkollës" (Balkan Sunflowers, 2013), që për qëllim kishte hulumtimin e pjesëmarrjes së komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsim. Hulumtuesit arsimorë ishin pjesë e realizimit të këtij hulumtimi dhe kontributi i tyre fokusohej në mbledhjen e informacionit në terren. Përveç kësaj, ndërmjetësuesit ishin edhe pjesë e aktiviteteve që OSBE-ja i realizonte me prindër, takimeve në komunitet, etj.

Ndikimin e ndërmjetësuesve arsimorë në përmirësimin e pozitës arsimore të këtyre komuniteteve, referuar periudhës kur kjo organizatë e ka mbështetur aktivisht programin e BSFK-së, zyrtarja e OSBE-së e intervistuar në këtë studim e vlerëson lart, meqenëse deklaroi se ka pasur raste kur përmes mbështetjes së ndërmjetësuesve (kontaktin me familjet dhe shkollat) fëmijët janë kthyer në shkollë. *"Ajo që kemi synuar ne është që në 2012/13 të sigurohet institucionalizimi i ndërmjetësuesve, por deri më tani nuk është realizuar. Programi i trajnimit nuk është licencuar në MASHT dhe ndërmjetësuesit e trajnuar nuk kanë një certifikatë të njohur dhe akredituar."* *"Për ne ka qenë me rëndësi institucionalizimi i ndërmjetësuesve, por, në anën tjetër, edhe ofrimi i punës së suksesshme dhe cilësore nga ana e tyre. Në Strategjinë për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian 2009–2015 është e paraparë mbështetja e ndërmjetësuesve, por deri më tani nuk është funksionalizuar kjo"*³⁰, deklaroi ajo.

*UNICEF*³¹ Sipas të intervistuarës, UNICEF-i ka pasur aktivitete konkrete bashkëpunimi me ndërmjetësuesit arsimorë të BSFK-së, në realizimin e planeve komunale të veprimit për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimor (përmes organizatës ECMI).

²⁸ (1) Intervista e realizuar me Sara Bagnato, Zyrtare e politikave për komunitetet dhe të kthyerit, zyra e OSBE-së në Kosovë (date: 14.4.2014) -.

(2) Intervista e realizuar me Afërdita Spahiun, eksperte për fushën e edukimit, zyra e UNICEF-it në Kosovë (date 24.4.2014)

(3) Intervita e realizuar me Vera Pulën, koordinatore e Programit për minoritetet dhe romët në KFOS (datë 04.5.2014)

²⁹ Misioni i Organizatës për Siguri dhe bashkëpunim në Evropë (OSBE) në Kosovë është që të promovojë të drejtat e njeriut, qeverisjen e mirë dhe sigurinë e të gjithë njerëzve në Kosovë përmes monitorimit dhe përkrahjes së punës së institucioneve lokale. Për më shumë informacion, shih: <http://www.osce.org/kosovo> (Data e qasjes: 24.04.2014)

³⁰ Po aty

³¹ Misioni i UNICEF-it është që të avokojë për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, ofrimin e ndihmës për përmbushjen e nevojave bazë dhe zgjerimin e mundësive për zhvillimin e potencialit të plotë të tyre. Puna dhe misioni i UNICEF-it bazohet në dispozitat dhe parimet bazë të Konventës Ndërkombëtare për të drejtat e Fëmijëve. Me gjerësisht, shih: <http://www.unkt.org/un-agencies/unicef> (date e qasjes: 25.4.2014).

Sa i përket rolit të ndërmjetësuesve, zyrtarja nga UNICEF-i potencon rëndësinë e forcimit të rolit të ndërmjetësuesve arsimorë në raport me përfshirjen e fëmijëve të komuniteteve në arsimim, me fokus të veçantë bashkëpunimin me institucionet, shkollat, familjet dhe komunitetet. Roli i ndërmjetësuesve arsimorë vlerësohet si mundësi e mirë për të ndërlidhur komunitetin me shkollën dhe shihet si instrument për rritjen e gjithëpërfshirjes së fëmijëve në shkollim.

Aktualisht, UNICEF-i ka siguruar fonde nga UNMIK-u, pjesë e së cilave është edhe mbështetja e aktiviteteve të BSFK-së dhe e ndërmjetësuesve arsimorë. UNICEF-i vlerëson se çështja e institucionalizimit dhe mbështetjes së rolit dhe punës së ndërmjetësuesve arsimorë në Kosovë duhet të zgjidhet në mënyrë që puna e ndërmjetësuesve të jetë më e suksesshme.

*KFOS*³²: Aktivitetet bashkëpunuese të KFOS-it me BSFK-në ka qenë përkrahja për qendrat, përkrahja e BSFK-së në realizimin e një dokumentari lidhur me jetëgjatësinë e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në Ballkan, e që në mënyrë të tërthortë prek edhe aspekte të arsimimit të këtyre komuniteteve, përkrahja për realizimin e hulumtimit “jashtë shkolle” dhe bashkëpunimi në projektin “Mbështetja e BE-së për implementimin e Strategjisë RAE (EU SIM-RAES) 2011-2013”.

Praktikat e ndërmjetësimit KFOS në përgjithësi i cilëson si mjaft të rëndësishme dhe i rekomandon MASHT-it nevojën për zyrtarizimin dhe specifikimin e qartë të rolit të ndërmjetësuesve. Sipas zyrtares, MASHT-i duhet të bëjë vlerësimin dhe monitorimin e rregullt të punës, të përcaktojë standarde për cilësinë e programeve të ofruara dhe për përshtatshmërinë e infrastrukturës me nevojat e fëmijëve, të cilët i vijnë këto programe. Sipas zyrtares, *puna e qendrave dhe ndërmjetësuesve është vlerësuar nga institucionet qeverisëse, komuniteti ndërkombëtar dhe donatorët, si një faktor që ka ndikuar pozitivisht në ngritjen e vijueshmërisë në arsim dhe parandalimin e braktisjes dhe mbi këtë rezultat Qeveria duhet të shqyrtojë mundësinë e futjes së këtyre qendrave dhe ndërmjetësuesve në skemat e veta të financimit, duke përcaktuar një kod të veçantë për përkrahjen e tyre. Zgjidha në lidhje me fondet momentale të munguara gjendet duke lidhur fondet e veta (nga buxheti i konsoliduar i Kosovës) me ato të donatorëve, që më pas, me planifikim të mirë të kalojë në kompetenca të plota në qeveri*³³, ka theksuar ajo.

Përmbledhje.

Analiza e rezultateve të fituara nga intervistat me përfaqësues nga Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE) - Zyra e politikave për komunitetet dhe të kthyerit në Kosovë, Fondi i Kombeve të Bashkuara për Fëmijët (UNICEF), Fondacioni i Kosovës për Shoqëri të Hapur (KFOS) tregoi se:

- ▶ këto organizata kanë pasur bashkëpunim të mirë dhe kanë realizuar aktivitete të përbashkëta me BSFK –në në programin e ndërmjetësimit
- ▶ të tre partnerët mbështetës të arsimit në Kosovë, rolin e ndërmjetësuesve arsimorë e vlerësojnë si mundësi të mirë për të ndërlidhur komunitetin me shkollën, për të rritur vijueshmërinë në arsim dhe për të parandaluar braktisjen e shkollës nga fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian.

³²Fondacioni i Kosovës për Shoqëri të Hapur (KFOS) punon me Qeverinë dhe shoqërinë civile për të forcuar kapacitetet, për të përmirësuar zbatimin e politikave ekzistuese dhe për zhvillimin e drejtimeve të reja strategjike, përmes zhvillimit dhe zbatimit të projekteve dhe duke mbështetur organizatat kosovare me ndihmë financiare dhe operacionale. Me gjerësisht, shih: www.kfos.org (data e qasjes: 05.05.2014)

³³Po aty

■ V. PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME

Ky kapitull paraqet një bazë të përfundimeve të shkurtra të studimit dhe ofron rekomandime të grupuara në tematika të lidhura me *rolin e ndërmjetësuesve në integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimor në Kosovë*.

5.1. Përfundime

Analiza e politikave arsimore dhe dokumenteve që adresojnë integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë, si dhe rezultatet e intervistave me zyrtarë në Këshillin e Evropës (KE) dhe në organizatën 'Ballkan Sunflowers', **lidhur me kontekstin e programit të ndërmjetësimit arsimor në Kosovë tregojnë se:**

1. Programi i ndërmjetësimit arsimor në Kosovë dhe angazhimi i ndërmjetësuesve në këtë program erdhi përmes projektit 'Ndërkulturalizmi dhe Procesi i Bolonjës', realizuar në vitin 2008-2011, nga Këshilli i Evropës (KE) dhe në bashkëpunim me MASHT-in dhe institucionet vendore dhe ndërkombëtare që veprojnë në Kosovë. Organizatë bazë për realizimin e programit që nga viti 2010 është BSFK-ja, ndërsa KE-ja ka vazhduar me realizimin edhe të projekteve të tjera, të cilat në fokus të realizimit të objektivave kanë angazhimin e ndërmjetësuesve arsimorë. Aktivitetet e mbështetjes me programin e ndërmjetësimit kryesisht janë realizuar përmes dy modaliteteve: (i) përmes aktiviteteve në pesë qendra mësimore dhe (ii) përmes aktiviteteve të ndërmjetësimit arsimor në shkollë, familje dhe komunitet, dhe qëllim kanë ofrimin e mbështetjes për rritjen e qasjes në arsim për fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, duke inkurajuar regjistrimin e përmirësimin e vijueshmërisë dhe parandalimin e braktisjes së shkollës.
2. Ndërmjetësuesit arsimorë të përfshirë në program janë nga këto komunitete dhe kanë qenë edhe më herët të përfshirë në aktivitete ndërmjetësimi në projekte paraprake (në organizata të ndryshme). Ata e kanë të përfunduar së paku shkollimin e mesëm dhe përfitojnë vazhdimisht nga trajnime profesionale. BSFK/OSBE ka hartuar pakon trajnuese për zhvillimin profesional të ndërmjetësuesve, mirëpo programi i trajnimit ende nuk ka status të licencuar dhe të akredituar nga institucionet përgjegjëse që bëjnë licencimin dhe akreditimin e programeve dhe institucioneve që ofrojnë zhvillim profesional në fusha të ndryshme të arsimit (MASHT – Këshilli i Licensimit dhe Agjensioni për akreditimin e programeve arsimore), edhe pse BSFK ka parashtruar kërkesë në MASHT nga viti 2010.
3. Programi i ndërmjetësimit arsimor është zhvilluar me mbështetje të KE-së për të shërbyer si mekanizëm për mbështetjen e integritit të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin arsimor të Kosovës dhe është i bazuar në politikat arsimore për gjithëpërfshirje

Analiza e kornizës ligjore të arsimit në Kosovë dhe dokumenteve të tjera që lidhen me punën e ndërmjetësuesve, **lidhur me pozitën e ndërmjetësuesve arsimorë tregoi se:**

- Pozita e ndërmjetësuesve arsimorë nuk është e përcaktuar dhe e rregulluar decidivisht në asnjë dokument të kornizës ligjore të arsimit në Kosovë;
- Aktualisht, pozita e ndërmjetësuesve arsimorë është e rregulluar vetëm me termat e referencës për ndërmjetësuesit e angazhuar, si dhe kontratat e angazhimit në program të lidhura me disa komuna.

Analiza e bazës statistikore të programit (School Mediation Client Database) **lidhur me shtrirjen dhe shkallën e mbështetjes në programin e ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së për vitin 2013 tregoi se:**

1. Programi i ndërmjetësimit arsimor shtrihet në nëntë komuna të Kosovës: Shtime, Ferizaj, Podujevë, Pejë, Fushë-Kosovë, Lipjan, Obiliq (përfshirë edhe Plemetinin), Gjakovë dhe Graçanicë. Në kuadër të programit bashkëpunohet me 35 shkolla të këtyre komunave;
2. Baza statistikore e programit të ndërmjetësimit, përveçqë ofron dëshmi për shtrirjen e programit, shkallën e mbështetjes, për specifikat individuale për të gjithë individët e mbështetur me programin e ndërmjetësimit të të gjitha komunave dhe shkollave të përfshira në program, shërben edhe si platformë për dëshmimin e aktiviteteve mbështetëse të programit, si dhe për informim të aktorëve për programin dhe specifikat e tij;
3. Shkalla e mbështetjes me programin shkollor dallon nga komuna në komunë, nga shkolla në shkollë. Gjatë vitit 2013, nga ndërmjetësuesit arsimorë janë mbështetur 980 individë, prej tyre 441 individë janë mbështetur më shumë se një herë dhe kjo në gjuhën e mbështetjes njihet si raste të përsëritura. Me gjithë rastet e përsëritura, del se gjatë vitit 2013 në program janë mbështetur 1421 raste. Në tabelën nr. 3 në aneks prezantohen detaje lidhur me përfshirjen dhe rastet e përsëritura për komunat përkatëse të përfshira në programin e ndërmjetësimit të BSFK-së.
4. Struktura gjinore e individëve të përfshirë në program është përafërsisht e balancuar, ku kemi përfshirje të 583 (59,5%) personave të gjinisë mashkullore, kurse të asaj femërore janë gjithsej 397 (40,5%). Ndërsa, sa i përket moshës së individëve të përfshirë në programin e ndërmjetësimit, rezultatet e studimit tregojnë se përqindja më e madhe i takon moshës 8-11 vjeç, rreth 39 % e individëve të mbështetur i takojnë kësaj moshe. Në tabelën nr. 4 në aneks prezantohen detaje lidhur me moshën e individëve të përfshirë në programin e ndërmjetësimit të BSFK-së.

Analiza e bazës statistikore të programit **lidhur me aktivitetet e kryera, nga ndërmjetësuesit arsimorë dhe modalitetet e punës së tyre, tregoi se:**

1. Aktivitetet e mbështetjes me programin e ndërmjetësimit kryesisht janë realizuar përmes dy modaliteteve: (i) përmes aktiviteteve në pesë qendra mësimore dhe (ii) përmes aktiviteteve të ndërmjetësimit arsimor në shkollë, familje dhe komunitet.
2. Numri më i madh i mbështetjes për individë, të realizuar nga ndërmjetësuesit arsimorë, është për (i) përmirësimin e vijueshmërisë në shkollë (475 raste të mbështetjes), rikthimin e nxënësve në shkollë (321 raste të mbështetjes) dhe (iii) informimin apo mbështetjen për përfshirje në programin e mësimin intensiv (134 raste të mbështetjes). Për nga kohëzgjatja e mbështetjes, numër më i madh i rasteve të mbështetura kanë pasur kohëzgjatje deri në një muaj (474 raste), mbështetje njëditore (223 raste) dhe mbështetje me kohëzgjatje deri në 2 muaj (156 raste).

Analiza e bazës statistikore të programit, **lidhur me ndikimet e punës së ndërmjetësuesve në vijueshmërinë e shkollimit dhe në uljen e braktisjes, tregoi se:**

1. Ndërmjetësuesit kanë arritur rezultate të prekshme në përmirësimin e vijueshmërisë së shkollimit dhe në uljen e braktisjes. Në databazë figurojnë se në programin e ndërmjetësimit të BSFK-së janë përfshirë 268 raste, të cilat kanë hyrë si braktisës të shkollës në program dhe falë punës së ndërmjetësuesve, gjatë vitit 2013, është arritur që prej tyre 131 raste, ose rreth 49%, të rikthehen në shkollë. Rezultatet tregojnë se ndërmjetësuesit nga komunat Fus-

hë-Kosovë, Pejë dhe Lipjan, me punën e tyre kanë arritur të kenë ndikim më të madh në mbështetje të rasteve dhe rrjedhimisht të rikthejnë në shkollë numrin më të madh të rasteve të nxënësve braktisës.

2. Rastet e rikthyera në shkollë, 60 prej tyre, janë arritur si rezultat i punës, që ndërmjetësuesit kanë bashkëpunuar me institucione qendrore dhe lokale, OJQ, qendra mësimore, komunitete dhe mekanizma të tjerë mbështetës, si DKA-të, zyrën avokuese në komunë, përfaqësuesit e komuniteteve në komunë, Kryqin e Kuq, me policinë, me TIP, 'VoRAE', shkollat dhe EPRBM, ndërsa rastet e tjera janë rikthyer falë ndikimit të drejtpërdrejtë të ndërmjetësuesve në ngritjen e vetëdijes së prindërve dhe rasteve të mbështetura për rëndësinë e vazhdimit të shkollimit.

Rezultatet e hulumtimit lidhur me bashkëpunimin e ndërmjetësuesve arsimorë me akterët kryesorë në shkollë/ drejtues të shkollës, mësimdhënës, nxënës dhe prindër, tregojnë se:

1. Shumica dërmuese e akterëve kryesorë në nivel shkolle janë të informuar se në shkollat e tyre veprojnë ndërmjetësues arsimorë dhe janë në dijeni me rolin e ndërmjetësuesve arsimorë;
2. Aktivitet e realizuara nga ndërmjetësuesit arsimorë janë të shumta, ato kanë qenë të orientuara dhe kanë pasur qëllim në vete përmirësimin e vijueshmërisë dhe parandalimin e braktisjes së shkollës nga nxënësit e komuniteteve;
3. Mbështetja dhe përkrahja e dhënë për shkollën nga ndërmjetësuesit arsimorë kryesisht është bërë në regjistrimin e nxënësve në shkollë, përmirësimin e vijueshmërisë në mësim, përmirësimin e sjelljeve të nxënësve në shkollë, arritjen e komunikimit të mirë mes familjes dhe shkollës, parandalimin e braktisjes së shkollës nga ana e nxënësve, kthimin në shkollë të nxënësve që kanë braktisur shkollën, regjistrim dhe vijim të mësimit intensiv, si dhe në inkurajimin e vajzave për regjistrim në shkollë;
4. Në përgjithësi, vlerësimet e aktorëve të shkollës për punën e ndërmjetësuesve arsimorë janë pozitive dhe inkurajuese për punën e bërë. Njëkohësisht ato janë edhe kërkesa për përmirësimin e punës së ndërmjetësuesve dhe për institucionalizimin e pozitës së ndërmjetësuesve.

Rezultatet e hulumtimit lidhur me bashkëpunimin e ndërmjetësuesve arsimorë me institucione të nivelit qendror dhe lokal, tregojnë se:

1. Roli dhe detyrat kryesore të ndërmjetësuesve arsimorë janë të njohura si nga institucionet e nivelit qendror ashtu edhe ato të nivelit lokal;
2. Bashkëpunimi/mbështetja ndërmjetësues arsimorë - institucione është zhvilluar me institucione të arsimit të të dyja niveleve. Mbështetje dhe bashkëpunim më të madh është potencuar nga niveli lokal, edhe pse jo në nivelin e dëshiruar (siç shprehen disa nga zyrtarët e këtij niveli).
3. Puna e ndërmjetësuesve ka bërë që institucionet e nivelit qendror dhe lokal të kenë informata më të plota për rastet e fëmijëve nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian që e kanë braktisur shkollën.
4. Vlerësimet për punën e ndërmjetësuesve arsimorë janë pozitive dhe shumica dërmuese e të intervistuarve sugjerohet që ndërmjetësuesit arsimorë të kenë status të institucionalizuar në mënyrë që ky bashkëpunim të jetë i mirëfilltë dhe i qëndrueshëm.

Rezultatet e hulumtimit lidhur me bashkëpunimin e BSFK-së në programin e ndërmjetësimit me organizata dhe partnerë mbështetës të arsimit në Kosovë tregojnë se:

1. BSFK është mbështetur dhe ka bashkëpunuar ngushtë me Organizatën për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE) - Zyrën e politikave për komunitetet dhe të kthyerit në Kosovë, me Fondin e Kombeve të Bashkuara për Fëmijët (UNICEF) dhe me Fondacionin e Kosovës për Shoqëri të Hapur (KFOS);

2. Partnerët bashkëpunues rolin e BSFK-së dhe ndërmjetësuesve arsimorë e vlerësojnë si mundësi të mirë për ndërlidhjen e komunitetit me shkollën, për rritjen e vijueshmërisë në mësim dhe për parandalimin e braktisjes së shkollës nga fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian;
3. Partnerët mbështetës të arsimit në Kosovë u rekomandojnë institucioneve të arsimit dhe veçanërisht MASHT-it që të ndërmarrin masa për zyrtarizimin dhe specifikimin e qartë të rolit të ndërmjetësuesve arsimorë në të ardhmen.

5.2. Rekomandime

Për të rritur suksesin në integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë kërkohet që institucionet e arsimit në Kosovë të ndërmarrin masa konkrete për fuqizimin e rolit të ndërmjetësuesve arsimorë dhe për mbështetjen e zbatimit të programit të ndërmjetësimit. Në këtë funksion dhe bazuar në rezultatet e studimit janë nxjerrë rekomandimet në vijim:

1. Për institucionalizimin e ndërmjetësuesve arsimorë është e domosdoshme që:

- MASHT-i të formojë një grup punues, i cili analizon bazën ligjore ekzistuese dhe nxjerr një udhëzim administrativ, i cili rregullon pozitën, rolin, detyrat dhe përgjegjësitë e ndërmjetësuesve arsimorë, si dhe përcakton rolin e MASHT-it, DKA-ve, shkollave dhe institucioneve të tjera për mbështetjen dhe bashkëpunimin me ndërmjetësit arsimorë;
- Mbi bazën e këtij dokumenti, MASHT-i dhe DKA-të të bëjnë institucionalizimin e profilit të ndërmjetësuesve arsimorë, duke e përfshirë atë në strukturën e personelit mbështetës që lidhet me shkollat dhe komunën.

2. Në sferën e zhvillimit të kapaciteteve të ndërmjetësuesve arsimorë është e domosdoshme që:

- BSFK-ja së bashku me partnerët implementues të rishikojë programin e trajnimit për ndërmjetësim arsimorë, në përputhshmëri me rekomandimet e MEST dhe të riaplikojë në MASHT për akreditimin e programit, si dhe të plotësojë manualin e trajnimit për ndërmjetësim arsimor me praktika të mira të ndërmjetësit në kontekstin e Kosovës, të cilat kanë sjellë rezultate të matshme për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë;
- MASHT-i të akreditojë programin e trajnimit për ndërmjetësim arsimor, në bazë të kriterëve për akreditim dhe të mbështesë në zbatimin e tij, në bazë të prioriteteve që ka MASHT-i për sigurimin e gjithëpërfshirjes në arsim në përgjithësi dhe integrimin e fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin e arsimit në Kosovë.

3. Për aspektin e fuqizimit të bashkëpunimit e shkollës me ndërmjetësit arsimorë, secila shkollë e përfshirë në programin e ndërmjetësimit duhet që:

- MASHT-i - zyra për arsimin e komuniteteve të përpilojë dhe të zbatojë strategji të bashkëpunimit me ndërmjetësit arsimorë për aktivitetet që lidhen me integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë, veçanërisht për përmirësimin e vijueshmërisë në mësim dhe për parandalimin e braktisjes;
- MASHT-i të ndajë mjete buxhetore shtesë/participim për mbulimin e pagave dhe aktiviteteve të punës së ndërmjetësuesve në komunat me komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian;
- DKA-ja, në bashkëpunim me organet vendimmarrëse në komunë, MASHT-in dhe donatorët, (i) Të përfshijë ndërmjetësit arsimorë në listën e personelit mbështetës për institucionet komunale dhe shkollat në programet dhe projektet që lidhen me integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin e arsimit në Kosovë; (ii) Të sigurojë fonde për

- mbështetjen financiare të punës dhe aktiviteteve të ndërmjetësuesve në komunë;
- DKA-ja, të hartojë dhe të zbatojë një strategji të veprimit për të mbështetur punën e ndërmjetësuesve për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsim dhe të mbështesë zhvillimin profesional të stafit të shkollave e ndërmjetësuesve dhe aktiviteteve të përbashkëta mbështetëse për arsimimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian;
- Zyrën Komunale për Komunitete dhe Kthim (ZKKK) të përpilojë dhe të zbatojë strategji të bashkëpunimit me ndërmjetësuesit arsimorë për aktivitetet që lidhen me integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian dhe të kthyerve të tjerë në sistemin arsimor në Kosovë.

4. Për aspektin e fuqizimit të bashkëpunimit të institucioneve të nivelit qendror dhe lokal me ndërmjetësuesit arsimorë është e domosdoshme që:

- MASHT-i - zyra për arsimin e komuniteteve të përpilojë dhe të zbatojë strategji të bashkëpunimit me ndërmjetësuesit arsimorë për aktivitetet që lidhen me integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në procesin arsimor në Kosovë, veçanërisht për përmirësimin e vijueshmërisë në mësim dhe për parandalimin e braktisjes;
- MASHT-i të ndajë mjete buxhetore shtesë/participim për mbulimin e pagave dhe aktiviteteve të punës së ndërmjetësuesve në komunat me komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian;
- DKA-ja, në bashkëpunim me organet vendimmarrëse në komunë, MASHT-in dhe donatorët, (i) Të përfshijë ndërmjetësuesit arsimorë në listën e personelit mbështetës për institucionet komunale dhe shkollat në programet dhe projektet që lidhen me integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në sistemin e arsimit në Kosovë; (ii) Të sigurojë fonde për mbështetjen financiare të punës dhe aktiviteteve të ndërmjetësuesve në komunë;
- DKA-ja, të hartojë dhe të zbatojë një strategji të veprimit për të mbështetur punën e ndërmjetësuesve për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsim dhe të mbështesë zhvillimin profesional të stafit të shkollave e ndërmjetësuesve dhe aktiviteteve të përbashkëta mbështetëse për arsimimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian;
- Zyrën Komunale për Komunitete dhe Kthim (ZKKK) të përpilojë dhe të zbatojë strategji të bashkëpunimit me ndërmjetësuesit arsimorë për aktivitetet që lidhen me integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian dhe të kthyerve të tjerë në sistemin arsimor në Kosovë.

5. Për aspektin e fuqizimit të bashkëpunimit të ofruesit të programit të ndërmjetësimit arsimor me organizata dhe partnerë mbështetës të arsimit në Kosovë, është e nevojshme që organizatat dhe partnerët mbështetës të arsimit në Kosovë:

- Të vazhdojnë me përvojat pozitive në mbështetjen e politikave për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsimim dhe në fushat e tjera të jetës;
- Të mbështesin realizimin e programit të ndërmjetësimit arsimor të BSFK-së dhe shtrirjen e tij edhe në komuna të tjera të Kosovës;
- Të mundësojnë një rrjetëzim të këmbimit të praktikave pozitive në mes të vendeve të ndryshme të Evropës, përfshirë edhe Kosovën.

6. Në sferën e promovimit të rolit dhe rezultateve të punës së ndërmjetësuesve, gjatë vitit 2013 dhe në vazhdimësi, është e nevojshme që:

BSPK-ja, komunat dhe shkollat që kanë përfituar nga programi i ndërmjetësimit të publikojnë rezultatet e punës së ndërmjetësuesve, përmes fushatave të ndryshme, publikimeve në medie lokale dhe qendrore, raporteve të rregullta dhe botimeve të veçanta. Kjo qasje do të mund të ndikojë në sensibilizimin e institucioneve, komunitetit e të partnerëve mbështetës dhe do të mund të sigurojë

■ BURIMET

- Balkan Sunflowers. "Detyrat konkrete të ndërmjetësuesit (Termat e Referencës)." Prishtinë, 2013.
- Balkan Sunflowers. "Jashtë Shkolle." Prishtinë, 2013.
- Balkan Sunflowers. "Kosovo School Mediation Training Manual". 2012.
- BE/KE. "Arsimi cilësor për rom, ashkalinj dhe egjiptianë në Kosovë (Pako trajnuese)." Prishtinë, 2010.
- Këshilli i Evropës: Sekretariati për Konventën Kornizë për mbrojtjen e minoriteteve nacionale, Komiteti këshillues për konventën kornizë për mbrojtjen e minoriteteve nacionale: Opinioni I tretë për Kosovën i adoptuar me 6 mars 2013, 9 2013, ACFC/OP/III(2013)002Calin Rus & Mihaela Zytreaunu. "Udhëzues për ndërmjetësuesit/asistentët e shkollave Rome." Botim i Këshillit të Evropës, 2009.
- Grup autorësh. "Braktisja e shkollës nga nxënësit e shkollave profesionale në Kosovë." Prishtinë: Botim i Institutit Pedagogji të Kosovës, 2011.
- Kosovo Foundation for Open Society. "EU Support for the Implementation of the RAE Strategy". Prishtinë, 2012/2013.
- Kosovo Foundation for Open Society. "Gjendja e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptas në Kosovë". Prishtinë, 2009.
- MASHT. "Plani Strategjik për Arsimin Parauniversitar në Kosovë ", 2011-2016. Prishtinë, 2011.
- MASHT. "Ligji për arsim në komunat e Kosovës." Prishtinë, 2008.
- MASHT. "Ligji për Arsimin Parauniversitar në Kosovë." Prishtinë, 2011.
- MASHT. "Strategjia për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në Kosovë -Komponenta e Edukimit, 2007-2017". Prishtinë, 2008.
- MASHT. "UA - Formimi dhe fuqizimi i Ekipeve për Parandalim dhe Reagim ndaj Braktisjes dhe Mosregjistrimit në arsimin e obliguar". 2011.
- MASHT."UA -Masat ndaj prindërve, fëmijët e të cilëve janë regjistruar apo nuk vijnë në mësimin e obliguar". Prishtinë, 2005.
- Qeveria e Kosovës, Zyra e Kryeministrit. "Strategjia për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, 2009-2015". Prishtinë, 2008.
- Qeveria e Kosovës. "Ligji kundër diskriminimit". Prishtinë, 2004.
- Zylfiu, Haxhere. "Programi i mësimin intensiv 2004-2008 dhe integrimi i fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në mësimin e rregullt." Prishtinë: Botim i Institutit Pedagogjik të Kosovës, 2009.
- KFOS: EU Support for the Implementation of the RAE Strategy <http://kfos.org/programs/minority-and-roma/eu-simraes/>
- Këshilli i Evropës: Ndërkulturalizmi dhe procesi i Bolonjës. <http://www.ibp-kosovo.org/> (data e qasjes: 18.05.2014)
- OSBE. www.osce.org/kosovo (data e qasjes: 20.07.2014)
- UNICEF. www.unicef.org. (data e qasjes:19.07.2014)
- KFOS. www.kfos.org (data e qasjes: 06.07.2014)

■ SHTOJCA 1

Tabelat 1: Rezultatet e hulumtimit në terren

Municipality	Mostra e përfshirë në anketë (pyetësor)					Mostra e përfshirë në fokus grup/intervistë											
	Shkolla	Drejtor/zv.drejtor	Mësimdhënës	Nxënës		Prindër	DKA	ZKKK	Përfaqësues të komuniteteve në komu në	QM	Ndërmjetësuesit	KE	BSFK	MASHT	UNICEF	OSBE	KFOS
				Kl 5	Kl 7/8												
Pejë/Peç	Xhemail Kada	1	11	5	6	16	1	1	1	-							
	Skenderbeu	1	9	5	6												
Gjakovë/Đakovica	Yll Morina	1	9	4	3	9	1	1	-	-							
	Mustafa Bakija	1	10	8	4												
Fushë Kosovë/ Kosovo Polje	Selman Riza	1	8	9	10	10	1	1	1	1	11	2	1	1	1	1	1
	Aca Marovic	1	2	7	6												
Obiliq/Obilić	Ibrahim Rugova	11	68	4	5	9	1	1	1	1							
	Pandeli Sotiri	11	99	5	5												
	Sveti Sava (Plemetin)	11	10	5	4												
Total No:		9	76	52	49	44	4	4	3	2	11	2	1	1	1	1	1
				102		75											
%		4.8	40.6	54.5		58.7	5.3	5.3	4.1	2.7	14.7	2.7	1.33	1.3	1.3	1.3	1.3

Tabela 2. Mostra e përfshirë në fokus-grup/ intervistë

	Fushë Kosovë	Pejë	Gjakovë	Obiliq
Prindër	Ismail Hyseni, Liljana Hyseni, Naim Gash (Mediator-Almir Berisha); Avdulla Salihu, Fitim Kuka, Muharrem Gashi, Ismail Ademasi, Mergim Murtezi, Selim Murtezi (Mediator-Ferizi Kemail Krasniqi)	16 prindër	Xhevat Mamusha, Ramadan Sokoli, Bujar Bajrami, Mehmet Mehmetaj, Ramadan Hasaj, Florim Mersulaj, Rexhep Pash-triku, Astrit Deshaku, Valon Vraniqi.	Muhamed Berisha, Bajrush Berisha,-Behxhet Neziri, Habib Gashi, Hanumshah Ibrahim, Ramize Krasniqi, Burbuqe Syla, Arsime Rama, Rexhep Gashi.
DKA	Islam Shabani, drejtor	Mon Berisha, zyrtar	Diana Qerkaxhia, drejtoreshë	Fatime Pllana, drejtoreshë
ZKKK	Sllagjana Liazqi, shefe e zyrës	Nexhat Kastrati, zyrtar	Kaplan Kersh, zyrtar	Sllavisha Agjançiq, shef i zyrës
Përfaqësues i komuniteteve në komunë	Halil Qerimi, zyrtar	Gani Toska, zyrtar	-	Shaban Berisha, zyrtar
Përfaqësues të Qendrave mësimore	Rrahman Stollaku, koordinator	-	-	Miranda Fondaj, kordinatore e qendrës
Ndërmjetësesit	Avdulla Shabani, Selatin Dudaki, Xhafer Ademi, Sali Berisha, Feriz Rizahi, Almir Berisha, Mustafe Berisha, Selim Mustafa, Mehdi Berisha, Nderim Prizreni, Ergit Qeli, Milaim Jashari			
MASHT	Enesa Kadiç, Head of the Office for Communities			
KE- Zyra në Kosovë	Giovanni Mozzarelli, Menaxher i projektit EU/CoE JP "Mbështetja e qasjes në Edukim dhe Mirëkuptimi" Juliana Olldash - Berisha – Zyrtare e lartë e projektit EU/CoE JP "Mbështetja e qasjes në Edukim dhe Mirëkuptimi"			
OSCE- Zyra në Kosovë	Sara Bagnato, Zyrtare e politikave për komunitetet dhe të kthyerit			
UNICEF – Zyra në Kosovë	Afërdita Spahiu, eksperte për fushën e edukimit Kozeta Imami, zyrtare për fushën e edukimit			
KFOS	Vera Pula, kordinatore e Programit për minoritetet dhe romët			
BSFK	Kushtrim Visoka, Koordinator i Programit të ndërmjetësimit arsimor			

Tabela 3. Përfshirja e fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsimin e obliguar specifikuar në komunat përkatëse, periudha 2007/2008-2012/2013

Komunat	Viti	Ashkali	Rom	Egjiptian	Gjith.	Gjithsej ne komunë	%	Viti	Ashkali	Rom	Egjiptian	Gjith.	Gjithsej ne komunë	%
Podujevë		151	0	0	151	17,347	0.87		128	17	0	145	17,528	0.83
F.Kosovë		411	2	0	413	5,512	7.49		450	0	0	450	5,684	7.92
Pejë		158	184	221	563	16,702	3.37		102	200	237	539	16,241	3.32
Gjakovë	2007/2008	399	314	406	1,119	18,921	5.91	2008/2009	371	402	573	1,346	18,343	7.34
Ferizaj		768	18	0	786	21,666	3.63		859	49	0	908	21,366	4.25
Lipjan		264	0	0	264	10,948	2.41		316	4	0	320	11,014	2.91
Shtime		137	0	0	137	5,889	2.33		152	0	0	152	5,761	2.64
Gjithj		2,288	518	627	3,433	96,985	3.54		2,378	672	810	3,860	95,937	4.02
Podujevë		135	20	2	157	17,178	0.91		135	2	0	137	16,873	0.81
F.Kosovë		465	5	20	490	5,577	8.79		469	4	2	475	5,669	8.38
Pejë		95	207	222	524	15,714	3.33		118	210	262	590	15,724	3.75
Gjakovë	2009/2010	368	459	611	1,438	17,505	8.21	2010/2011	316	604	619	1,539	16,951	9.08
Ferizaj		756	14	0	770	20,516	3.75		877	18	0	895	20,035	4.47
Lipjan		349	0	0	349	10,693	3.26		331	31	0	362	10,581	3.42
Shtime		135	0	0	135	5,539	2.44		126	0	0	126	5,474	2.30
Gjithj		2,303	705	855	3,863	92,722	4.17		2,372	869	883	4,124	91,307	4.52
Podujevë		122	4	0	126	16,446	0.77		121	0	0	121	16,178	0.75
F.Kosovë		532	4	37	573	5,700	10.05		529	10	45	584	5,734	10.18
Pejë		103	221	248	572	15,300	3.74		103	221	248	572	15,300	3.74
Gjakovë	2011/2012	245	659	712	1,616	16,247	9.95	2012/2013	309	974	343	1,626	15,504	10.49
Ferizaj		884	18	0	902	19,737	4.57		806	5	0	811	19,631	4.13
Lipjan		367	33	0	400	10,738	3.73		390	43	0	433	10,478	4.13
Shtime		145	4	0	149	5,517	2.70		139	5	0	144	5,223	2.76
Gjithj		2,398	943	997	4,338	89,685	4.84		2,397	1,258	636	4,291	88,048	4.87

Tabela 4: Mbështetja nga ndërmjetësuesit arsimorë specifikuar në komunat përkatëse

Të dhënat për vendin dhe ndërmjetësuesin		Gjithsej			
Qyteti/Komuna	Ndërmjetësuesi	Raste të mbështetura	Raste të përsëritura	Individë/persona të mbështetur	
				Nr.	%
Shtime	Avdulla Shabani	15	1	14	1,4
Ferizaj/Dubravë	Selatin Dudaki	126	9	117	11,9
Podujevë	Xhafer Ademi	67	6	61	6,2
Pejë	Sali Berisha	245	127	118	12
Fushë-Kosovë 1	Feriz Rizahi	232	49	183	23,1
Fushë-Kosovë 2	Almir Berisha	59	16	43	
Lipjan	Mustafe Berisha	101	24	77	7,9
Obiliq/Plemetin	Selim Mustafa	137	42	95	17
Obiliq	Mehdi Berisha	99	27	72	
Gjakovë 1	Nderim Prizreni	39	1	38	11,4
Gjakovë 2	Ergit Qeli	81	7	74	
Graçanicë	Milaim Jashari	220	132	88	9
Gjithsej:		1421	441	980	

Tabela 5. Shkalla e përfshirjes specifikuar në gjini dhe moshë të individëve/personave të mbështetur në program

Komuna	Individë të mbështetur	F	M	Deri në 5 vjet	6-7 vjet	8-11 vjet	12-13 vjet	14 – 16 vjet	17 – 18 vjet	Mbi 18 vjet	Mungon informacioni
Shtime	14	4	10	0	0	3	5	3	0	0	3
F/Dubravë	117	52	65	0	12	41	17	29	12	2	4
Podujevë	61	27	34	1	3	26	11	14	4	2	0
Pejë	118	44	74		10	38	14	18	5	2	31
F.Kosovë 1	183	72	111	3	36	31	18	15	3	2	75
F.Kosovë 2	43	16	27	1	1	4	2	0	0	0	35
Lipjan	77	27	50		20	18	6	26	6	0	1
O/Plemetin	95	43	52	1	5	37	20	15	0	0	17
Obiliq	72	30	42	0	3	26	10	12	4	1	16
Gjakovë 1	38	12	26	0	2	8	2	3	1	0	22
Gjakovë 2	74	30	44	0	11	34	12	14	2	1	0
Graçanicë	88	40	48	0	0	4	0	2	1	0	81
Gjithsej:	980	397	583	6	103	270	117	151	38	10	285

Tabela 6. Shkollat dhe klasat e përfshira në programin e ndërmjetësimit të BSFK-së në komunitetet përkatëse

Komuna	Emri i shkollës	Klasa								
		Parashkollorë	1-2	3-5	6-7	8-9	10-13	Qendra	Mungon info.	Gjithsej
Shtime	'Emin Duraku'		1	6	5	2	0		0	14
Ferizaj	'N. Frashëri', 'T. Çanga', 'F. Konica', 'Sh. M Teknike		52	20	14	23	5		3	117
Podujevë	'N. Frashëri', 'Sh. Shala', 'F. Noli', 'E. Maloku', 'A. Xhuvani', 'Z. Pajaziti', 'I. Boletini', 'L. Gurakuqi'		11	17	18	4	7	4	0	61
Pejë	'Xh. Kada', 'Skenderbeu', 'Sh. Spahia', 'A. Hadri'	2	67	17	24	3	4		1	118
F.Kosovë 1	'S. Riza', 'D. Bogujevci', 'H. Sylejmani'		121	16	7	2	9		28	183
F.Kosovë 2	'S. Sava', 'V. Karagjic'		17	15	7	4			0	43
Lipjan	'I. Luma', 'Z. Hajdini', 'Migjeni', 'Vllaz. Haradinaj', 'F. Agani', 'H. Bajrami', 'A. Gllavica'		15	12	20	18	2		10	77
O/Plemetin	'S. Sava', 'B. Radiqeviq'	13	34	26	19	3			0	95
Gjakovë 1	'Z. Rexha', 'M. Bakija'		14	12	8	1			3	38
Gjakovë 2	'Y. Morina', 'M. Bakija', 'Z. Marku'		28	9	20				17	74
Graçanicë	Kral Milutin		25	39	15	9			0	88
Obiliq	'I. Rugova', 'P. Sotiri', 'Jeta e re', 'B. Radiqeviq', 'H. Tasimi', 'S. Sava'		30	17	9	6	1		9	72
Gjithsej:		15	415	206	166	75	28	4	71	980

Tabela7.Problemet e rasteve/arsyet për mbështetje në programin e ndërmjetësimit arsimor

Komuna	Martestat e hershme	Problemet sociale	Problemet shëndetësore	Dhuna familjare	Mungesa e transportit	Keqtrajtime nga mësuesi	Vendosja në fund të klasës	Dallime etnike	Puna e detyrueshme	Përsëritje e klasës	Vijueshmëri jo e rregullt	Vijueshmëri jo e rregullt ne qendren BSF	Regjistrimi me vonesë	Probleme me suksesin në mësim	Kalimi nga shkola në shkollë/ fletëkalim	Mosangazhim i shkollës
Shtime		1								4	10					
F/Dubravë	2	18							2		48		37	11	2	6
Podujeve	1	8				1					43				8	6
Pejë		6								1	225			13		
F.Kosovë 1		31	3	1		1			2	2	65		58	67		2
F. Kosovë 2		10			2			2		2	43					
Lipjan		57			2					1	16			25		
O/Plemetin	2	1							1	4	106	15		5	1	
Gjakovë1		4							1	9	20		1			
Gjakovë		11			2	1		2		2	39		2	2		12
Graçanicë		9	9	1			4		5	15	85			89		2
Obiliq 2	7	21		1			2	4	10	2	41			7		2
Gjithsej	12	177	11	3	6	3	6	8	21	42	741	15	98	219	11	30

Tabela 8. Qëllimi i mbështetjes së rasteve në programin e ndërmjetësimit arsimor

Komuna	Përmirësimi i vijueshmërisë në shkollë	Përmirësimi i suksesit në mësim	Përmirësimi i disiplinës në shkollë	Rikthimi në shkollë	Regjistrimi në qendër	Ndihmë materiale nga Karitasi	Motivimi i nxënësit për shkollim	Përmirësimi i raport. Shkolle-familje	Informimi dhe regjistrimi në mësimin intensiv	Mundësimi i nënshtrimit të provimeve lëndore	Angazhimi për parandalimin e braktisjes	Regjistrimi i nxënësve në shkollë	Regjistrimi në klasë të parë	Ndërrimi i shkollës	Vetëdijesimi i prindërve	Konsultim me mësimdhënësin	Regjistrimi në parashkollor	Regjistrimi për testin e klasës së 9 dhe maturë	Vazhdimi i shkollimit të mesëm	Mungon informacioni
Shtime	10	1	4	4																0
F/Dubravë	23		1	32								8	37	3	4	3	2	2	10	2
Podujeve	26	4	4	13								5			7	1		3		4
Pejë	73		7	79					53		20	1	3	3	3					3
F.Kosovë 1	72	1		21				2	77	4		32		2	3	2				16
F. Kosovë 2	9			34										6	5	4				1
Lipjan	68		31	2																0
O/Plemetin	67	5	1	46						1			11							5
Gjakovë	12			18							2	1		1	1					4
Gjakovë	14	1		28	1	1			2		8	21	1		2	1				1
Graçanicë	74	77	4	23	9					6	2		1		15	1			8	0
Obiliq 2	27	9	1	21			3	3	2			19	1		8	1	2		1	0
Gjithsej	475	98	49	321	10	1	3	5	134	11	32	87	54	15	49	13	4	5	19	36

Tabela 9. Kohëzgjatja e mbështetjes së rasteve

Duration	1 day	Up to 1 month	Up to 2 months	Up to 3 months	Up to 4 months	Up to 5 months	Up to 6 months	Up to 7 months	Up to 8 months	Up to 9 months	Up to 10 months	Up to 11 months	Up to 12 months	Total	Missing information
Shtime/Štimlje		2	2	4	1									9	6
Ferizaj/ Uroševac Dubrave	3	22	8	16	36	6	1	5	1					98	28
Podujevë/ Podujevo		11	8	1				4						24	43
Pejë/Peć	6	149	36	21	9	2	2		3	10	1	3	3	245	0
Fushë Kosovë/ Kosovo Polje 1	47	65	18	25	3		50	2			10	1		221	11
Fushë Kosovë/ Kosovo Polje 2	8	26	3	3	1	2	4		2					49	10
Lipjan/Lipljan	39	32	16	2	10	2								101	0
Obiliq/Obilić Plemetin	1	61	12	15	6	7	3	1	2	2	1			111	26
Obiliq/Obilić	3	15	11	6			1	1						37	2
Gjakovë/ Đakovica 1	27	42		1	1								1	72	9
Gjakovë/ Đakovica 2	73	24	25	3	3				1					129	91
Gračanica/ Graçanicë/	16	25	17	14	6	4	3	6	3		1	1		96	3
Total:	223	474	156	111	76	23	64	19	12	12	13	5	4	1192	229

Tabela 10. Satusi i rasteve të përfshira në program

Komuna	Gjithsej	Rast i mbyllur	Në vazhdimësi	Gjithsej	Mungon info	Me sukses	Pa sukses	Gjithsej	Mungon informacioni në raport me rastet e mbyllura!
Shtime	15	11	4	15	0	11	0	11	0
F./Dubravë	126	98	28	126	0	86	12	98	0
Podujevë	67	20	45	65	2	6	13	19	1
Pejë	245	245	0	245	0	137	108	245	0
F.Kosovë 1	232	230	2	232	0	205	25	230	0
F.Kosovë 2	59	49	10	59	0	33	15	48	1
Lipjan	101	101	0	101	0	99	2	101	0
O/Plemetin	137	112	25	137	0	101	11	112	0
Gjakovë 1	99	38	1	39	0	27	11	38	0
Gjakovë 2	39	72	8	80	1	50	22	72	0
Graçanicë	81	143	76	219	1	129	14	143	0
Obiliq	220	98	0	98	1	62	36	98	0
Total	1421	1217	199	1416	5	946	269	1215	2

Tabela 11: Individët/personat e mbështetur në programin e e BSFK-së të cilët kanë hyrë si braktisës së shkollës, specifikuar në gjini, moshë dhe klasë

Komuna	Braktisur	Gjinia		Moshë							Klasa						
		F	M	Deru në 5 vjeç	6-7vjeç	8-11vjeç	12-13vjeç	14-16vjeç	17-18vjeç	Mungon info.	Parashkollor	1 dhe 2	3 dhe 5	6 dhe 7	8 dhe 9	10 -13	Mungon info.
Shtime	4	3	1			1	1	2		0				2	2		0
F/Dubravë	26	19	7			8	2	11	4	1		4	6	2	13		1
Podujevë	18	8	10	1	2	5	2	6	2	0		7	2	3	2	4	0
Pejë	35	17	18		5	13	1	3	2	11	1	18	7	7	2		0
F.Kosovë 1	79	29	50	3	2	14	14	14	2	30		41	12	5		1	20
F. Kosovë 2	12	9	3			2				10		4	4	2	2		0
Lipjan	6	2	4		1	2	1	1	1	0		2	3	1			0
O/Plemetin	6	2	4			4				2	1	2	1	2			0
Gjakovë 1	13	2	11			5	1	3		4		4	5	4			0
Gjakovë 2	37	16	21		3	16	5	11	2	0		14	5	14			4
Gračanicë	8	2	6						1	7		2	5	1			0
Obiliq	24	11	13			10	5	4	1	4		12	3	1	2		6
Gjithsej	286	120	148	4	13	80	32	55	15	69	2	110	53	44	23	5	31
%		44,8	55,2	1,5	4,9	29,9	11,9	20,5	5,6	25,7	0,7	41,0	19,8	16,4	8,6	1,9	11,6

Tabela 12 Arsyet e braktisjes së shkollës nga individët/personat e mbështetur në programin e ndërmjetësimit të BSFK-së

Komuna	Arsyet e braktisjes									
	Martestat e hershme	Probleme sociale	Probleme shëndetësore	Punë e detyrueshme	Përsëritje e klasës	Vijueshmëri jo e rregullt	Mosregjistrim në shkollë	Probleme me suksesin në mësim	Ndërrimi i shkollës	Mosangazhimi i mësimdhënësve
Shtime		3			1					
F/Dubravë	2	9		1		11			3	
Podujevë	1					13				4
Pejë		6				25		4		
F.Kosovë 1		2	2	1	2	6	17	49		
F. Kosovë2		2				10				
Lipjan		3				1		2		
O/Plemetin		2			3	1				
Gjakovë 1	2	8		5		4		4		1
Gjakovë 2		1			3	7			2	
Gračanicë		4				25	2	1		5
Obiliq					5	3				
Gjithsej	5	40	2	7	14	106	19	60	5	10
%	1,9	14,9	0,7	2,6	5,2	39,6	7,1	22,4	1,9	3,7

Tabela 13. Statusi i rasteve të braktisjes në fund të vitit 2013 dhe rikthimi në shkollë

Komuna	Braktisje	Raste të mbyllura		Të rikthyer në shkollë		Jo sukses në kthim		Raste të hapura
	Nr	Nr	%	Nr	%	Nr	%	Nr
Shtime	4	4	100	2	50	2	50	0
F/Dubravë	26	10	38,5	1	10	9	90	16
Podujevë	18	17	94,4	4	23,5	13	76,5	1
Pejë	35	35	100,0	18	51,4	17	48,6	0
F.Kosovë 1	79	77	97,5	69	89,6	8	10,4	2
F. Kosovë2	12	11	91,7	3	27,3	8	72,7	1
Lipjan	6	6	100,0	4	66,7	2	33,3	0
O/Plemetin	6	5	83,3	2	40,0	3	60,0	1
Gjakovë 1	24	24	100,0	3	12,5	21	87,5	0
Gjakovë 2	13	13	100,0	6	46,2	7	53,8	0
Graçanicë	37	35	94,6	18	51,4	17	48,6	2
Obiliq	8	6	75,0	1	16,7	5	83,3	2
Total	268	243	90,7	131	53,9	112	46,1	25

Tabela 14. Gjinia, mosha dhe klasa e rasteve braktisëse të rikthyera në shkollë

Komuna	Gjinia		Moshë					Klasa							
	F	M	5 - 7	8 - 11	12 - 15	16 - 18	Mbi18	Parashkollorë	1 - 2	3 - 5	6 - 7	8 - 9	10 - 13	Në qendër	Mungon info.
Shtime	1	1			2						1	1			
F/Dubravë	1				1						1				
Podujevë	1	3		1	1	2								4	
Pejë	10	8	3	10		1	4	1	13	2	1	1			
F.Kosovë 1	26	43		14	28	1	26		36	10	3		1		19
F. Kosovë2	2	1		1			2		2	1					
Lipjan	2	2		1	2	1			1		2	1			
O/Plemetin		2		1			1			1	1				
Gjakovë 1	3			3					3						
Gjakovë 2		6		3	2		1		3	2	1				
Graçanicë	7	11	1	9	5	3			10	2	6				
Obiliq		1					1			1					
Gjithsej	53	78	4	43	41	8	35	1	68	19	16	3	1	4	19
%	40,5	59,5	3,1	32,8	31,3	6,1	26,7	0,76	51,9	14,5	12,2	2,3	0,8	3,1	14,5

Tabela 15. Problemit për braktisje të shkollës dhe lloji i mbështetjes së ofruar

Komuna	Lloji i problemit										Lloji i mbështetjes							
	Vijueshmëri jo e rregullt	Përsëritje e klasës	Probleme sociale	Probleme shëndetësore	Probleme me suksesin	Probleme me disiplinën	Regjistrimi me vonesë	Transporti	Kthimi nga vendet e jashtme (riatdhesim)	Mosangazhimi nga ana e shkollës	Biseda me nxënësin për përmirësimin e suksesit	Vetëdijësim për rikthim në shkollë	Informimi dhe regjistrimi në kurse për mësimi e gjuhës shqipe	Informimi dhe regjistrim në mësimin e përshpejtuatq	Mbështetje për regjistrim në shkollë	Mbështetje për ndërrimin e shkollës	Verifikimi (nostrifikimi) i dokumentacionit shkollos	Mundësimi i provimit klasor
Shtime		1	1							1	1							
F/Dubr	1										1							
Podujevë								4									4	
Pejë	10		5		3					3	12		2		1			
F.Kos.1	3	1	1	2	46		16				7		59	2				1
F. Kos.2	1		1						1		3							
Lipjan	1		1		2						4							
O/Plem.			1			1					2							
Gjakovë 1	3										3							
Gjakovë 2	3	2	1								6							
Graçanicë	9		1		1		2		5		12		3	3				
Obiliq		1									1							
Gjithsej	31	5	12	2	52	1	18	1	4	9	4	52	4	64	5	1	4	1
%	23,7	3,8	9,2	1,5	39,7	0,8	13,7	0,8	3,1	6,9	3,1	39,7	3,1	48,9	3,8	0,8	3,1	0,8

Tabela 16. Referimi i rasteve që kanë braktisur shkollën

Komuna	Braktisje		Rikthim		Statusi		Referim i rasteve							Mbështetja												
	Po	Jo	Sukses	Jo sukses	Gjithsej	vazhdim	mbyllur	Gjithsej	DKA	përfaqësuesi i komuniteteve komunë	Zyra avokuese	The Ideas Partnership	Qendra Voice of Roma	Kryqi i kuq	Polici	Gjithsej	Rikthim në shkollë	Regjistrim në shkollë të mesme	Ndihma materiale	Përmirësimi i vijueshmërisë	Denoncim i rastit	Rregullimi i dokumentacionit	Mundësimi i provimeve klasore	Regjistrim në testin e maturës	Gjithsej	
Shtime	1			1	1	2										1	1								1	
F/Dubravë		4	4	4	4		4	1	2					1		4	2	2	1						5	
Podujevë		2	1	1	2	3	1	1						1		2			1					1	1	3
Pejë																										
F.Kosovë 1	50	1	50	1	51		51			2	2	47				51	48								48	
F.Kosovë 2																										
Lipjan																										
O/Plemetin																										
Obiliq	2	3	3	2	5		3	1				1	1	2		5	1		2	2		1			6	
Gjakovë 1	1	1	1	1	2		1							2		2			2						2	
Gjakovë 2																										
Graçanicë		1	1		1	1									1	1						1			1	
Gjithsej	54	12	66	60	66	6	60	3	4	2	48	1	1	6	1	66	52	2	6	2	1	1	1	1	66	
%	81,8	20	90,9	9,1	90,9	9,1	90,9	4,5	6,1	3,0	72,7	1,5	9,1	1,5	1,5	78,8	3,0	9,1	3,0	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5		

Tabela 17 . Tabela 18. Sipas nxënësve, aktivitetet/masat e mbështetjes së tyre të realizuara nga ana e ndërmjetësuesve arsimorë

Nr.	Alternativat	PO	Gjith.
		%	Nr
1	Na ka vizituar në shtëpi dhe ka biseduar me prindërit/ anëtarët e familjes	40.0	75
2	Ka bashkëpunuar me drejtorin e shkollës	69.9	73
3	Ka bashkëpunuar me kujdestarin e klasës	42.6	68
4	Ka bashkëpunuar me mësuesit e mi	48.5	68
5	Ka biseduar me mua	73.6	72
6	Ka organizuar takime me prindër ,mësues dhe fëmijë në qendrën për edukim, në shkollë, qendrën mësimore ose shtëpi etj.	51.4	72

■ SHTOJCA 2

Termtat e Referencës së ndërmjetësuesve
Termtat e referencës

Detyrat në detaje:

Në kontekstin e Kosovës, puna e një ndërmjetësuesi do të përqendrohet kryesisht në lehtësimin e komunikimit në mes të shkollës, Departamenteve Komunale për Arsim (DKA), familjeve të komuniteteve romë, ashkali dhe egjiptian (duke përfshirë OJQ-të që merren me edukimin nëse ka në atë vend) dhe Qendra për Edukim, aty ku ato ekzistojnë.

Detyrat konkrete të ndërmjetësuesit (Termtat e Referencës) përfshijnë:

1. Informimi i komuniteteve mbi masat për të lehtësuar qasjen në shkollim;
2. Informimi i komuniteteve për aktivitetet e iniciuar nga ana e shkollës për të përmirësuar arsimimin e fëmijëve të tyre;
3. Rritjen e ndërgjegjësimit të komuniteteve mbi rëndësinë e vijueshmërisë së rregullt shkollës dhe të vazhdimin të arsimit të lartë, për të dy gjinitë;
4. Vazhdimisht informojnë stafin e qendrës për edukim për temat e mësuara në shkollë dhe mbi ecurinë dhe vështirësitë e hasura nga komunitetet romë, ashkali dhe egjiptian, në mënyrë që qendrat për edukim të lehtësojë ofrimin e mbështetjes efektive dhe me kohë, aty ku qendrat e tilla ekzistojnë;
5. Ndërmjetësuesi ndihmon personelin e Qendrës (BSFK-se) për vizitat në familjet e fëmijëve që vijnë në Qendrën në lidhje me vijueshmërinë në Shkollë-Qendër.
6. Ofroj personelit të shkollës dhe të qendrës për edukim, nëse diçka e tillë është e mundshme, informata lidhur me nevojat, mendimet dhe shqetësimet e prindërve nga komunitetet romë, ashkali dhe egjiptian;
7. Reagoj menjëherë, nëse fëmijët e braktisin shkollën për t'i kthyer ata sa më shpejt në shkollë;
8. Reagoj menjëherë, nëse fëmijët nuk e vijnë mësimin rregullisht me qëllim të përmirësimit të vijueshmërisë deri në standarde normale;
9. Ndërmjetësoj marrëdhëniet midis palëve të ndryshme që kanë ndikim të drejtpërdrejtë apo të tërthortë në arsimimin e komuniteteve romë, ashkali dhe egjiptianë;
10. Lehtësoj/rrisë pjesëmarrjen aktive të prindërve nga komunitetet romë, ashkali dhe egjiptian në mbledhjet dhe aktivitetet e shkollës.
11. Bashkëpunoj ngushtë me mësuesit dhe stafin e shkollës.
12. Bashkëpunoj ngushtë me stafin e programeve të tjera të BSFK.
13. Kontaktoj fëmijët dhe familjet të cilët janë kthyer kohëve të fundit në Kosovë me qëllim të involvimit të fëmijëve në shkollë ose vendosjen e kontakteve me organet e caktuara të cilat mbështesin arsimimin e këtyre fëmijëve;
14. Vështron dhe vlerëson gjendjen e fëmijëve nga komunitetet romë, ashkali dhe egjiptian në shkolla;
15. Informon koordinatorin e projektit të ndërmjetësuesve menjëherë për rastet urgjente;
16. Merr pjesë në takimet e organizuara nga shkolla, duke përfshirë por jo edhe kufizuar pjesëmarrjen në aktivitetet këshillit prind-mësues;
17. Merr pjesë dhe bëhet pjesë aktive e grupit të EPRBM-se në dy nivelet, atë komunale dhe të shkollës;
18. Organizon takime me prind në shkolla apo në lokacione tjera të mundshme;
19. Merr pjesë në takimet e organizuara nga komuna (në lidhje me arsimin);
20. Merr pjesë në takimet e organizuara nga akterët tjerë të cilët merren me edukim në atë Komunë;
21. Merr pjesë në trajnimet, takimet dhe aktivitetet e organizuara nga ndonjë Organizatë e cila lidh marrëveshje me Balkan Sunflowers Kosova;
22. Merr pjesë në trajnimet apo takimet e organizuara nga Balkan Sunflowers Kosova;
23. Merr pjesë në trajnimet apo takimet në të cilat Balkan Sunflowers Kosova e shohin të arsyeshme që ndërmjetësuesi duhet të merr pjesë;
24. Dërgon raportin javor si dhe planet për javën parapra;
25. Raporton në baza mujore në lidhje me braktisjet dhe të kthyerit në shkollë
26. Përditëson profilet: shkollë, komunale, dhe të komunitetit;
27. Dërgon Databazën së bashku me raportin në çdo të Premte dhe maksimum të Shtunën;
28. Shkruan Klient Raportet menjëherë pasi që zbulon rastin dhe e dërgon atë së bashku me raportet. Për ata që përdorin programin Drop-box, i vendosin menjëherë.
29. Bënë raportim në raste urgjente kur kërkohet nga stafi i BSF-së;
30. Ndërmjetësuesi është i obliguar që në afate të përcaktuara nga Balkan Sunflowers Kosova, të jepen të dhënat që kërkohen nga ta.

Ndërmjetësuesi duhet të jetë një shembull i rëndësishëm për komunitetet romë, ashkali dhe egjiptian si dhe duhet të ngritë besimin e prindërve dhe anëtarëve nga komunitetet romë, ashkali dhe egjiptian, se shkolla është e angazhuar për të siguruar arsim cilësor për fëmijët e tyre. Ndërmjetësuesi duhet të kontribuoj në zhvillimin e marrëdhënieve të përbashkëta dhe të respektueshme ndërmjet shkollës, familjes, komuniteteve fëmijëve dhe Qendrave Edukative

■ SHTOJCA 3

Memorandumet e bashkëpunimit në mes të BSFK-së dhe komunave

Memorandum i Mirëkuptimit
ndërmjet
Komunës së XXXX
dhe
Balkan Sunflowers Kosova

Pasi që Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë është duke ndërmarrë veprime vendimtare për të ulur numrin e atyre që braktisin herët shkollën, nëpërmjet autorizimit dhe krijimit të grupeve EPRBM në nivelet komunale dhe shkollore;

Pasi që ndërmjetësimi në shkolla është mjet stabil, i testuar dhe i provuar për të ulur normat e braktisjes, për të rritur frekuentimin dhe vijimin e shkollës, dhe për të përmirësuar pjesëmarrjen e fëmijëve në rrezik në shkollat publike në të gjithë Evropën dhe gjatë tre viteve të përdorimit të tij në Kosovë;

Pasi që Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE) dhe Këshilli i Evropës (KE) kanë bërë Balkan Sunflowers Kosova një partner implementues në ofrimin e ndërmjetësimit në shkolla për të ndihmuar komunat dhe shkollat që të rrisin vijimin dhe pjesëmarrjen, dhe për të reduktuar normën e atyre fëmijëve në rrezik të braktisjes së shkollimit, veçanërisht fëmijët nga komunitetet Rom, Ashkali dhe Egjiptian;

Pasi që Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë e mbështet këtë nismë dhe ka qenë partner me KE në programin për Arsimin Përfshirës dhe Programin e Procesit të Bolonjës, duke nisur kështu ndërmjetësimin arsimor në Kosovë;

Komuna e XXXX dhe OJQ-ja Balkan Sunflowers Kosova, në bazë të kësaj krijojnë një Memorandum të Mirëkuptimit me qëllimet dhe kushtet.

1. Palët. Ky Memorandum i Mirëkuptimit (MiM në tekstin e mëtejshëm) është bërë në mes të komunës së Ferizajit dhe OJQ-së Balkan Sunflowers Kosova (BSFK në tekstin e mëtejshëm), Pallati i Kulturës, Rinisë dhe Sporteve 114, Rr. Luan Haradinaj, Prishtinë, Kosovë. Komuna do të përfaqësohet nga Drejtoria Komunale të Arsimit (DKA në tekstin e mëtejshëm).

2. Qëllimet e Bashkëpunimit.

• Për të ruajtur sukseset e fundit dhe që të bëjë përparim të mëtejshëm në uljen e normave të braktisjes, përmirësimit të vijimit të mësimin, dhe rritjen e pjesëmarrjes në shkolla të fëmijëve të cilët janë më shumë në rrezik, veçanërisht fëmijët në komunën e XXXX nga komunitetet Rom, Ashkali dhe Egjiptian;

- Për të mundësuar që Ndërmjetësit arsimorë të bashkëpunojnë aktivisht me zyrtarët e DKA-ve, shkollave dhe me mësuesit;
- Të sigurohen kushte për bashkëpunimin e Ndërmjetësve arsimor me institucionet arsimore;
- Të ofrohet mbështetje për mësuesit dhe shkollat në arritjen e qëllimeve arsimore me familjet dhe komunitetet.
- Të ofrohet mbështetje në fuqizimin komunal dhe shkollor të EPRBM.
- Të kontribuojë në zbatimin e Strategjisë së Kosovës për Integrimin e Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Kosovë (2009-2015).

3. Kushtet e Marrëveshjes. Kjo MiM do të hyjë në fuqi në datën e nënshkrimit të saj nga palët e këtij Memorandumi. Ai do të mbetet në fuqi deri më 31 dhjetor 2014. Ky memorandum mirëkuptimi mund të anulohet me "kërkesë anulimi" në shkrim, e cila duhet të përfshijë arsyetimin, dhe e cila është paraqitur një (1) muaj para datës së planifikuar të anulimit.

4. Përgjegjësitë e BSFK. Balkan Sunflowers Kosova do të:

- Punësojë³⁴ dhe të paguajë pagën e një ndërmjetësi (1) arsimor;
- Sigurimi i buxhetit për shpenzimet e udhëtimit të ndërmjetësit dhe komunikimet;
- Të takohen 4 herë në vit me DKA;
- Sigurimi i buxheti për mentorimin, trajnimin dhe mbikëqyrjen e Ndërmjetësuesit;
- Të lajmërojnë DKA-të për kohën dhe vendin e trajnimeve për Ndërmjetësues.

5. Kushtet e Ndërmjetësit dhe Përgjegjësitë.

Ndërmjetësuesi do të punojnë pesë ditë në javë, tetë (8) orë punë në ditë, duke marrë një orë çdo ditë për drekë, prandaj 35 orë pune. Puna e Ndërmjetësit do të përfshijë:

- Mbajtja e kontakteve të rregullta dhe të shpesh-ta me mësuesit dhe drejtorët e shkollave, për të mësuar për ndonjë raste që ka nevojë për vepër;
- Vizita nëpër familjet e të gjithë fëmijëve në rrezik;
- Të punojë për të arritur qëllimin e kthimit të fëmijëve në shkollë që nuk ndjekin apo kanë braktisur shkollën;
- Puna me prindërit dhe fëmijët për të përmirësuar frekuentimin e dobët;
- Të zgjidhë çështjet në mes të fëmijëve, familjeve dhe shkollave;
- Asistimi i prindërve që të regjistrojnë fëmijët në klasën e parë;

³⁴ BSFK aktualisht punëson Ndërmjetësin Arsimor, kështu që ky nuk është një pozicion i ri.

- Mbështetje për të rinjtë nga komunitetet për të gjetur ndihmë për të marrë pjesë në nivelet më të larta të arsimit;
- Të ju ndihmojë në zhvillimin e aktiviteteve që të integrohen më mirë minoritetet dhe fëmijët në rrezik në komunitetin arsimor;
- Mbështetje për funksionet e EPRBM;
- Të punojë së bashku me mësuesit e shkollave për organizimin e aktiviteteve ekstra kurrikulare që përmirësojnë përfshirjen e fëmijëve;
- Raport javor nga Ndërmjetësi për Balkan Sunflowers Kosova dhe për DKA-në në XXXX, dhe të ketë takime të rregullta me zyrtarin komunal;
- Të merr pjesë në takimet që do të ndikojnë në edukimin e nxënësve që punojnë me të;
- Të merr pjesë në trajnimet e organizuara nga partnerët tjerë, në koordinim me BSFK;
- Të koordinojë aktivitete me aktorë të tjerë duke përfshirë edhe OJQ-të të cilët janë aktiv në çështjet e arsimit, departamentet komunale të Punës dhe Mirëqenies Sociale, të Komuniteteve dhe të Kthimit, Shëndetësisë, etj.

6. Përgjegjësitë e Komunës së XXXX /DKA-se. Komuna e XXXX do të:

- Autorizoj dhe të mbështesë bashkëpunimin e zyrtarëve komunal, zyrtarëve shkollor dhe të mësuesve në shkolla me ndërmjetësuesit për mirëqenien e fëmijëve;
- Do të ketë raportin javor nga ndërmjetësuesit dhe do të veprojë në lidhje me çështjet e ngritura nëse është e nevojshme;
- Shqyrtimin për sigurimin e një hapësirë pune për ndërmjetësin në zyrat komunale (në objektet e Drejtorive Komunale të Arsimit ose në Zyrat Komunale për Komunitete dhe Kthim) ose në një shkollë me të cilën bashkëpunojnë Ndërmjetësit, me burime të tilla në dispozicion për stafin e punësuar aty;
- Të shpërndaj të dhënat relevante për suksesin e këtij bashkëpunimi me Ndërmjetësuesit arsimor;
- Përfshirja e ndërmjetësuesve në EPRBM komunal dhe arsimor;
- Të takohen rregullisht me BSFK së paku 4 herë në vit.

7. Shkollat. DKA-të do të sigurojnë që shkollat (mësuesit dhe drejtorët e shkollave) të bashkëpunojnë me Ndërmjetësit në mënyrat e mëposhtme:

- Të njoftohen Ndërmjetësit arsimor sa më shpejt nëse një fëmijë ka ndaluar vijimin e mësimin, ka frekuentim të dobët shkollor, ka nevojë të madhe për mbështetje (këpucë, rroba, ushqim) që të jetë në gjendje të marrë pjesë në mësim, duket se ka probleme psikologjike apo emocionale;
- Të sigurohen informatat për suksesin shkollor të

fëmijëve individual ku është indikator i një situatë shumë të pa lakmueshme dhe kur ka sukses të dobët;

- Të sigurohen informatat për suksesin shkollor që tregojnë përparimin ose mungesën e tij në grupin me sukses të pa kënaqshëm;
- Të punoj së bashku me grupet EPRBM;
- Vizitat shtëpiake, në lagje, në qendra të ndryshme në komunë me Ndërmjetës, kur është e nevojshme;
- Përfshirja e mësuesve të caktuar në takime me Ndërmjetës, sipas nevojës.

8.. Kushtet e përgjithshme. Këto janë kushtet ligjore dhe teknike të kësaj marrëveshjeje.

a. Ndryshime. Secila palë do të ketë të drejtë të kërkojë ndryshime në këtë memorandum mirëkuptimi. Ndryshimet, modifikimet ose rishikimet për këtë MiM, me pëlqim të ndërsjellë, do të jenë me shkrim dhe do të hynë në fuqi pasi që janë plotësuar dhe nënshkruar nga të gjitha palët në këtë memorandum mirëkuptimi.

b. Rregulloret në fuqi. Hartimi, interpretimi dhe hyrja në fuqi e këtij MiM do të jetë në përputhje me Strategjinë për Integrimin e Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Kosovë - Komponenti i arsimit 2007-2017.

c. Tërësia e marrëveshjes. Ky memorandum mirëkuptimi, i cili përmban tre (3) faqe, përfaqëson marrëveshje të plotë midis palëve dhe zëvendëson të gjitha negociatat e mëparshme, përfaqësimin dhe marrëveshjet paraprake të bëra në shkrim ose me gojë.

d. Faji ligjore. Nëse ndonjë pjesë e këtij memorandum mirëkuptimi është përcaktuar ligjërisht si i paligjshëm apo i pazbatueshëm, pjesa tjetër e MiM do të mbetet në fuqi dhe me efekt të plotë; secila palë mund të rishikojë kushtet.

e. Imuniteti sovran. Komuna e XXXX dhe BSFK dhe organet përkatëse të tyre qeverisëse me nënshkrimin e këtij memorandum mirëkuptimi nuk heqin dorë nga imuniteti sovran dhe secili mban imunitetin e përgjithshëm dhe mbrojtjen e parashikuar me ligj të çdo veprimi që rezulton nga ky MiM.

f. Drejtat përfituese palës së tretë. Palët nuk kanë për qëllim për të krijuar një individ apo subjekt tjetër me status të përfituesit të palës së tretë, dhe ky MiM nuk do të hartohet për të krijuar një status të tillë. Të drejtat, detyrat dhe detyrimet sipas këtij memorandum mirëkuptimi do të zbatohen vetëm për palët në këtë MiM dhe do të sigurojnë vetëm përfitimet e palëve të këtij memorandum mirëkuptimi. Dispozitat e këtij memorandum mirëkuptimi janë të destinuara për të ndihmuar palët në përcaktimin dhe

kryerjen e detyrimeve të tyre që rrjedhin nga ky MiM. Palët në këtë MiM janë të destinuara dhe janë shprehimisht dakord që vetëm palët nënshkruese të këtij memorandumi mirëkuptimi do të kenë të drejtë për të kërkuar hyrjen në fuqi të këtij memorandumi mirëkuptimi, për të kërkuar përmirësim në kryerjen e obligimeve nga palët, ose dështimin e të dy palëve për të përmbushur ndonjë kusht të këtij memorandumi mirëkuptimi, ose për të bërë ndonjë vepër në shkelje të këtij memorandumi mirëkuptimi.

Nënshkrimet. Në dëshmi të kësaj, palët në këtë MiM nëpërmjet përfaqësuesve të tyre ligjorë, kanë nënshkruar këtë memorandum mirëkuptimi në datat e mëposhtme, dhe vërtetojnë se ata kanë lexuar, kuptuar dhe pranuar kushtet e këtij MiM.

Data e hyrjes në fuqi të këtij memorandumi mirëkuptimi është data e nënshkrimit të fundit në këtë faqe.

XXXX XXXX
Komuna e XXX
Drejtorja e Arsimit

Data

XXXXX,
Balkan Sunflowers Kosova
Drejtor

Data

■ SHTOJCA 4

INSTRUMENTET PËR REALIZIMIN E HULUMTIMIT NË SHKOLLA / PYETËSORËT E ANKETËS

PYETËSOR PËR REALIZIM ME DREJTORIN/ZV.DREJTORIN E SHKOLLËS

I nderuar drejtor/zv.drejtor,

Instituti pedagogjik i Kosovës është duke zbatuar hulumtimin mbi rolin e ndërmjetësuesve/mediatorëve për integrimin e fëmijëve të komuniteteve rom, shkali dhe egjiptian në shkollë.

Qëllimi i përgjithshëm i studimit është ofrimi i informacionit lehtësisht të kuptueshëm dhe të aritshëm për punën dhe rolin e ndërmjetësuesve arsimorë lidhur me situatën aktuale të fëmijëve nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian sa i përket braktisjes së shkollës, riatdhesimit, diskriminimit, segregacionit, si dhe bashkëpunimin midis palëve të interesit lidhur me këto aspekte.

Ju lusim që ta lexoni me kujdes secilën pyetje, si dhe të shkruani, rrethoni ose plotësoni përgjigjen e mundshme. Ka disa pyetje që kanë vetëm një mundësi të përgjigjejes dhe ka disa pyetje të tjera që japin mundësi për më shumë se një përgjigje.

Përgjigjet tuaja do të mbesin konfidenciale!

Ju faleminderit për bashkëpunim!

I. TË DHËNAT PERSONALE

Ju lutem, vendosni shenjen X në një nga opsionet e dhëna më poshtë :

Gjinia: M F

Përvoja e punës në cilësinë e udhëheqësit të shkollës

0-1 vjeç, 2 – 5 vjeç, 6 – 10 vjeç, 11 – 15 vjeç, 16 – 20 vjeç, mbi 20 vjeç

Mbështetja e ndërmjetësuesit/mediatorit arsimorë

1. **A jeni të informuar se në lokalitetin e shkollës suaj janë të angazhuar/veprojnë ndërmjetësues/mediatorë arsimorë?** *(Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)*

a) PO b) JO

2. **Sa jeni të informuar me rolin dhe detyrat e mediatorit/ndërmjetësuesit ?** *(Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)*

a) Plotësisht
b) Pjesërisht
c) Pak
d) Aspak

3. **A keni pasur ju deri më tani një bashkëpunim ne këta ndërmjetësues arsimorë?** *(Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)*

a) PO b) JO

4. Cilat mbështetje, informacione, përkrahje i ka realizuar ky ndërmjetësues deri më tani me ju ? (Ju lutem, rrethon aq përgjigje sa ti mendon se janë relevante për ju!)

Nr.	Alternativat:	PO	JO
1	Regjistrimin e nxënësve në shkollë		
2	Përmirësimin e vijueshmërisë së nxënësve në mësim		
3	Përmirësimin e suksesit të nxënësve në shkollë		
4	Përmirësimin e sjelljeve të nxënësve në shkollë		
5	Arritjen e komunikimit të mirë në mes të familjes dhe shkollës		
6	Parandalimin e braktisjes së shkollës nga ana e nxënësve		
7	Kthimin në shkollë të nxënësve që e kanë braktisur shkollën		
8	Mbështetjen e nxënësve rreth mësimin intensiv		
9	Regjistrimin në shkollë të fëmijëve të riatdhesuar		
10	Rregullimin e dokumentacionit për regjistrim në shkollë		
11	Verifikimin e rasteve të shpërnguljes së nxënësve		
12	Parandalimin e braktisjes te rastet me probleme ekonomike		
13	Kujdesin për shëndetin e nxënësve		
14	Motivimin e nxënësve për sjellje dhe sukses të mirë në shkollë		
15	Inkurajimin e regjistrimit të vajzave në shkollë etj		
16	Tjetër (shëno)		

5. Si mendoni ju se ka kontribuar ai në raport me çështjet e cekura më lart ? (Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

Nr.	Alternativat:	PO	JO
1	Ka realizuar vizita në familjet e nxënësve dhe ka biseduar me prindërit/ anëtarët e familjes së nxënësve		
2	Ka bashkëpunuar me mua		
3	Ka bashkëpunuar me kujdestarin e klasës		
4	Ka bashkëpunuar me mësimdhënësit		
5	Ka bashkëpunuar me nxënësit		
6	Ka organizuar takime me prindër dhe fëmijë në qendrën për edukim(L.C.)		
7	Tjetër (shëno):		

6. Sa jeni ju të kënaqur me këtë ndihmë/mbështetje nga ana e ndërmjetësuesit? (Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

- a) Shumë
- b) Mesatarisht
- c) Pak
- d) Aspak

7. A mendoni se është një praktikë e mire që duhet të vazhdojë më tutje anagazhimi i ndërmjetësuesve/mediatorëve arsimorë në komunitet? (ju lutem, shënoni sipas nevojës)

8. A keni ndonjë koment për punën e ndërmjetësuesit arsimor i cili ju ka ndihmuar/mbështetur juve? (ju lutem, shënoni sipas nevojës)

Bashkëpunimi me Ekipi për Parandalim dhe Reagim ndaj Braktisjes (EPRBN)

9. A është i formuar në shkollën tuaj Ekipi për Parandalim dhe Reagim ndaj Braktisjes (EPRBN)? (Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

- a) PO b) JO c) Nuk e di

10. A është funksional ky ekip në shkollën tuaj? (Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

- a) PO b) JO c) Nuk e di

11. Nëse po, a ka bashkëpunim mes ndërmjetësuesit/mediatorit arsimor dhe EPRBN –së së shkollës?

- a) PO b) JO c) Nuk e di

Nr.	12. Cili është ndihma, mbështetja që ndërmjetësuesi arsimor i ofron ekipit të EPRBN-së? (Ju lutem, rrethoni aq përgjigje sa ti mendon se janë relevante për juve!)	PO	JO
1	Ofron mbështetje në sigurimin e të dhënave për regjistrim në shkollë të fëmijëve të lokalitetit që mbulon shkollën		
2	Bashkëpunon me shkollën lidhur me kthimin në shkollë të fëmijëve që kanë braktisur shkollën		
3	Bashkëpunon me shkollën lidhur me nxitjen e regjistrimit të fëmijëve në edukimin parashkollor		
4	Bashkëpunon me shkollën lidhur me fushatën për regjistrimin e fëmijëve në klasën e parë		
5	Bashkëpunon me shkollën lidhur me regjistrimin në shkollë të fëmijëve të kthyer dhe riatdhesuar		
6	Ofron informata lidhur me nevojat, mendimet dhe shqetësimet e prindërve nga komunitetet romë, ashkali dhe egjiptian		
7	Tjetër		

13. Në ç'shikë mendoni se mediatori kanë kontribuar në ngritjen e funksionalitetit të EPRBM në nivel shkolle? (Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

- a) Plotësisht
b) Pjesërisht
c) Pak
d) Aspak

14. Ndonjë koment apo sugjerim se çfarë mund të bëj më shumë mediatori/ndërmjetësuesi i shkollës tuaj për të mbështetur/ndikuar këtë ekip në shkollën tuaj:

Ju faleminderit !

PYETËSOR PËR REALIZIM ME MËSIMDHËNËS

Të nderuar mësimdhënës,

Instituti pedagogjik i Kosovës është duke zbatuar hulumtimin mbi rolin e ndërmjetësuesve/mediatorëve për integrimin e fëmijëve të komuniteteve rom, shkali dhe egjiptian në shkollë.

Qëllimi i përgjithshëm i studimit është ofrimi i informacionit lehtësisht të kuptueshëm dhe të arritshëm për punën dhe rolin e ndërmjetësuesve arsimorë lidhur me situatën aktuale të fëmijëve nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian sa i përket braktisjes së shkollës, riatdhesimit, diskriminimit, segregacionit, si dhe bashkëpunimin midis palëve të interesit lidhur me këto aspekte.

Ju lusim që ta lexoni me kujdes secilën pyetje, si dhe të shkruani, rrethoni ose plotësoni përgjigjen e mundshme. Ka disa pyetje që kanë vetëm një mundësi të përgjigjejes dhe ka disa pyetje të tjera që japin mundësi për më shumë se një përgjigje.

Përgjigjet tuaja do të mbesin konfidenciale!

Ju faleminderit për bashkëpunim!

II. TË DHËNAT PERSONALE

Ju lutem, vendosni shenjen X në një nga opsionet e dhëna më poshtë:

Gjinia: M F

Përvoja e punës në cilësinë e mësimdhënësit

0-1 vjeç, 2 – 5 vjeç, 6 – 10 vjeç, 11 – 15 vjeç, 16 – 20 vjeç, mbi 20 vjeç

Mbështetja e ndërmjetësuesit/mediatorit arsimorë

1. A jeni të informuar se në lokalitetin e shkollës suaj janë të angazhuar/veprojnë ndërmjetësues/mediatorë arsimorë? (Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

a) PO b) JO

2. Sa jeni të informuar me rolin dhe detyrat e mediatorit/ndërmjetësuesit ? (Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

- e) Plotësisht
- f) Pjesërisht
- g) Pak
- h) Aspak

3. A keni pasur ju deri më tani një bashkëpunim ne këta ndërmjetësues arsimorë?

(Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

- a) PO b) JO

4. Cilat mbështetje, informacione, përkrahje i ka realizuar ky ndërmjetësues deri më tani me ju ? (Ju lutem, rrethon aq përgjigje sa ti mendon se janë relevante për ju!)

Nr.	Alternativat:	PO	JO
1	Regjistrimin e nxënësve në shkollë		
2	Përmirësimin e vijueshmërisë së nxënësve në mësim		
3	Përmirësimin e suksesit të nxënësve në shkollë		
4	Përmirësimin e sjelljeve të nxënësve në shkollë		
5	Arritjen e komunikimit të mirë në mes të familjes dhe shkollës		
6	Parandalimin e braktisjes së shkollës nga ana e nxënësve		
7	Kthimin në shkollë të nxënësve që e kanë braktisur shkollën		
8	Mbështetjen e nxënësve rreth mësimin intensiv		
9	Regjistrimin në shkollë të fëmijëve të riadhesuar		
10	Rregullimin e dokumentacionit për regjistrim në shkollë		
11	Verifikimin e rasteve të shpërnguljes së nxënësve		
12	Parandalimin e braktisjes te rastet me probleme ekonomike		
13	Kujdesin për shëndetin e nxënësve		
14	Motivimin e nxënësve për sjellje dhe sukses të mirë në shkollë		
15	Inkurajimin e regjistrimit të vajzave në shkollë etj		
16	Tjetër (shëno)		

5. Si mendoni ju se ka kontribuar ai në raport me çështjet e cekura më lart ? (Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

Nr.	Alternativat:	PO	JO
1	Ka realizuar vizita në familjet e nxënësve dhe ka biseduar me prindërit/ anëtarët e familjes së nxënësve		
2	Ka bashkëpunuar me mua		
3	Ka bashkëpunuar me kujdestarin e klasës		
4	Ka bashkëpunuar me mësimdhënësit		
5	Ka bashkëpunuar me nxënësit		
6	Ka organizuar takime me prindër dhe fëmijë në qendrën për edukim(L.C.)		
7	Tjetër (shëno):		

6. Sa jeni ju të kënaqur me këtë ndihmë/mbështetje nga ana e ndërmjetësuesit? (Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

- e) Shumë
f) Mesatarisht
g) Pak
h) Aspak

7. A mendoni se është një praktikë e mire që duhet të vazhdojë më tutje anagazhimi i ndërmjetësuesve/mediatorëve arsimorë në komunitet? (ju lutem, shënoni sipas nevojës)

8. A keni ndonjë koment për punën e ndërmjetësuesit arsimor i cili ju ka ndihmuar/mbështetur juve ? (ju lutem, shënoni sipas nevojës)

PYETËSOR PËR REALIZIM ME NXËNËS

Të nderuar nxënës,

Instituti pedagogjik i Kosovës është duke zbatuar hulumtimin mbi rolin e ndërmjetësuesve/mediatorëve për integrimin e fëmijëve të komuniteteve rom, shkali dhe egjiptian në shkollë.

Qëllimi i përgjithshëm i studimit është ofrimi i informacionit lehtësisht të kuptueshëm dhe të arritshëm për punën dhe rolin e ndërmjetësuesve arsimorë lidhur me situatën aktuale të fëmijëve nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian sa i përket braktisjes së shkollës, riatdhesimit, diskriminimit, segregacionit, si dhe bashkëpunimin midis palëve të interesit lidhur me këto aspekte.

Ju lusim që ta lexoni me kujdes secilën pyetje, si dhe të shkruani, rrethoni ose plotësoni përgjigjen e mundshme. Ka disa pyetje që kanë vetëm një mundësi të përgjigjejes dhe ka disa pyetje të tjera që japin mundësi për më shumë se një përgjigje.

Përgjigjet tuaja do të mbesin konfidenciale!

Ju faleminderit për bashkëpunim!

I. TË DHËNAT PERSONALE

Ju lutem, vendosni shenjen X në një nga opsionet e dhëna më poshtë :

Klasa V, VII VIII

Gjinia: M F

Perkatesia Etnike (përgjigja në këtë kërkesë nuk është e obliguar !): Rom, Ashkali, Egjiptian, Shqiptar, Serb, Boshnjak, Turk, Tjetër

II. TË DHËNA PËR ROLIN DHE MBËSHTETJEN E NDËRMJETËSUESVE ARSIMORË

1. A jeni te informuar qe ka ndërmjetësues ne komunitetin/lagjen tuaj? (Ju lutem, rretho vetëm njërën nga alternativat e dhëna, për të cilën vlerësoni se është relevante për ju!)

a) PO b) JO

2. A jeni te informuar se cili është roli i tyre në raport me shkollimin tuaj? (Ju lutem, rretho vetëm njërën nga alternativat e dhëna, për të cilën vlerësoni se është relevante për ju!)

a) PO b) JO

3. Cilat mbështetje, informacione, përkrahje i ka realizuar ky ndërmjetësues deri më tani me ju ? (Ju lutem, rrethon aq përgjigje sa ti mendon se janë relevante për ju!)

Nr.	Alternativat:	PO	JO
1	Më ka ndihmuar që të regjistrohem në shkollë		
2	Më ka ofruar mbështetje për vijueshmëri të rregullt të mësimit		
3	Më ka ndihmuar për përmirësimin e suksesit tim në shkollë		
4	Më ka ndihmuar për përmirësimin e sjelljeve të mia në shkollë		
5	Ka ndihmuar familjen dhe shkollën time që të bashkëpunojnë me njëra-tjetrën		
6	Më ka ndihmuar që unë të mos e braktis shkollën		
7	Më ka ndihmuar që të kthehem në shkollë pas një kohe që e kam braktisur atë		
8	Më ka informuar për mësimin intensiv		
9	Ka ndihmuar në regjistrimin në shkollë kur jam kthyer nga jashtë/ riatdhesuar në Kosovë		
10	Më ka ndihmuar për rregullimin e dokumentacionit për regjistrim në shkollë		
11	Ka ndërhyrë tek organizatat për të më ndihmuar ekonomikisht		
12	Është interesuar për shëndetin tim		
13	Më ka lavdëruar për suksesin në mësim dhe për sjellje të mira		
14	Ka inkurajuar mua dhe vajzat tjera për regjistrim në shkollë		
15	Tjetër (shëno):		

4. Si mendoni se ju ka ndihmuar/mbështetur ndërmjetësuesi për çështjet që i përmendët më lart? (Ju lutem, rrethon aq përgjigje sa ti mendon se janë relevante për ju!)

Nr.	Alternativat:	PO	JO
1	Na ka vizituar në shtëpi dhe ka biseduar me prindërit/ anëtarët e familjes sime		
2	Ka bashkëpunuar me drejtorin e shkollës		
3	Ka bashkëpunuar me kujdestarin e klasës		
4	Ka bashkëpunuar me mësimdhënësit e mi		
5	Ka biseduar me mua		
6	Ka organizuar takime me prindër dhe fëmijë në qendrën për edukim(L. C.)		
7	Tjetër (shëno):		

5. Sa jeni ju të kënaqur me këtë ndihmë/mbështetje nga ana e ndërmjetësuesit? (Ju lutem, rretho vetëm një përgjigje që mendoni se është relevante për ju!)

- i) Shumë
- j) Mesatarisht
- k) Pak
- l) Aspak

Supporting Access to Education and Intercultural Understanding

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

Ky publikim është prodhuar me ndihmen e Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës. Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi ekskluzive e Institutit Pedagogjik të Kosovës dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet si pasqyrim i pikëpamjeve të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës .